

FREDRIKSTAD KOMMUNE

Levekårskartleggingen 2014

- et virkemiddel for å nå langsiktige mål

Innhold

Innledning.....	3
Levekårssoner i Fredrikstad.....	4
Indikatorene	6
Utviklingstrekk.....	7
Befolkningen.....	10
Befolknings sammensetningen	10
Utdanning.....	13
Familietyper.....	20
Helsetilstand.....	24
Ungdomsundersøkelsen.....	29
Kapital.....	30
Område.....	43
Et samlet bilde av levekår.....	50
Avslutning / oppsummering:	59
Vedlegg 1: Prosjektgruppen	61
Vedlegg 2: Utvalgte indikatorer, detaljert beskrivelse.....	62

Figurliste

Figur 1: Soneinndeling og innbyggertall	5
Figur 2: Utdanningsnivå, Fredrikstad og landet 1994-2014	8
Figur 3: Barneandel (3-12 år), per 1.1.2013	11
Figur 4: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre	12
Figur 5: Lav utdanning, 16 år og over	14
Figur 6: Lav utdanning 30-39 år	15
Figur 7: Høy utdanning, 16 år og over	16
Figur 8: Høy utdanning, 30-39 år	17
Figur 9: Ikke oppnådd kompetanse i løpet av 5 år. Hele landet og utvalgte kommuner	18
Figur 10: Ikke oppnådd kompetanse i løpet av 5 år	19
Figur 11: Aleneboende	21
Figur 12: Barn med enslige forsørgere	22
Figur 13: Overgangsstønad	23
Figur 14: Unge uføre, hele landet og utvalgte kommuner. Prosent av befolkningen 18-44 år	24
Figur 15: Unge uføre	25
Figur 16: Helsetilstand, menn	27
Figur 17: Helsetilstand, kvinner	28
Figur 18: Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet, EU-skala. Hele landet og utvalgte kommuner ...	30
Figur 19: Median inntekt etter skatt	31
Figur 20: Personer med lavinntekt, regnet etter EU-50 og EU-60	32
Figur 21: Personer i lavinntektshusholdninger, EU-50	33
Figur 22: Barn i lavinntektshusholdninger, regnet etter EU-50 og EU-60	34
Figur 23: Barn i lavinntektshusholdninger EU-60	35
Figur 24: Barn i lavinntektshusholdninger EU-50	36
Figur 25: Registrert arbeidsledighet, hele landet og utvalgte kommuner. Per november 2012	37
Figur 26: Registrert ungdomsledighet, hele landet og utvalgte kommuner. Per november 2012	37
Figur 27: Registrert arbeidsledighet 15-74 år/folkemengden 15-74 år	38
Figur 28: Arbeidsavklaringspenger, 18-66, andel av befolkningen for hele landet og utvalgte kommuner	39
Figur 29: Arbeidsavklaringspenger	40
Figur 30: Sosialhjelpsmottakere, 16 år og over. Hele landet og utvalgte kommuner	41
Figur 31: Sosialhjelp	42
Figur 32: Andel utflytting	43
Figur 33: Andel leide boliger, hele landet og utvalgte kommuner	44
Figur 34: Andel leide boliger	45
Figur 35: Boligtype 1: Enebolig mv	46
Figur 36: Boligtype 2: rekkehus mv.	47
Figur 37: boligtype 3: inntil 3 etasjer	48
Figur 38: Boligtype: blokk	49
Figur 39: Rangering av levekårssonene (<i>merk: Nye indikatorer gjør at rangeringen ikke er direkte sammenlignbar med tidligere</i>)	52

Innledning

Fredrikstad kommune har kartlagt levekår på mindre geografiske områder, levekårssoner, i Fredrikstad. Hensikten med å synliggjøre forskjeller i levekår, er å kunne rette virkemidlene dit behovene er størst.

Levekårskartlegging er en ren kartlegging, som viser hvordan de ulike geografiske sonene kommer ut på et sett av statistiske indikatorer. Relevante tiltak kommer i handlingsplan- og budsjettarbeidet i de enkelte seksjoner og virksomheter.

Levekårskartleggingen 2014 er andre årgang av kartleggingen. Første årgang kom i juni 2012. Tallene er gjennomsnitt for sonene. Med andre ord: I soner med store levekårsutfordringer vil det også bo flere personer og familier med svært gode levekår, og omvendt.

Kartleggingen er et nyttig verktøy på sikt: Over tid vil vi kunne se om samfunnsutviklingen går i retning av våre overordnede mål.

Det er spesielt to overordnede mål fra kommuneplanens samfunnsdel 2011-2013 som trekkes fram her:

- Folkehelse og levekår er kraftig forbedret
- Sosiale helseforskjeller er utjevnet

Dette er ambisiøse mål for Fredrikstadsamfunnet i 2023. Ambisiøse mål med en klar retning. Levekårskartleggingen viser statistikk på lavere geografisk nivå for å synliggjøre om vi er på rett vei, og er et kunnskapsgrunnlag for drøfting, politisk debatt og tiltak.

Tiltak for å bedre levekårene kommer i seksjonenes og virksomhetenes planer- og budsjetter, og vil avspeiles i den interne ressursfordelingen. Kartleggingen benyttes også som kunnskapsgrunnlag for å søke støtte til utbedring av levekår (Fylkeskommunen, Fylkesmannen og Husbanken).

Om arbeidet:

Levekårskartleggingen har vært organisert som et prosjekt, der seksjon for miljø og samfunnsutvikling (nå seksjon for kultur, miljø og byutvikling) har hatt prosjektledelsen og med deltakere fra flere seksjoner (se vedlegg 1).

Fredrikstad kommune har, sammen med Sarpsborg, Kongsvinger og Stavanger kommune samarbeidet med SSB og med folkehelseinstituttet (FHI) for å komme fram til et felles sett av indikatorer. Et felles indikatorsett er nyttig av flere grunner:

- Det letter sammenligning på tvers av kommuner
- Det letter bestillingsrutinene og gir likebehandling i SSB
- På sikt gir det en mer effektiv bestillingsprosess

Kommunene og SSB kom til enighet om indikatorsettet høsten 2013. Det standardiserte indikatorsettet er å betrakte som en slags mal kommunene kan velge fra når de bestiller data hos SSB. Fredrikstad kommune har bestilt de vi mener er mest relevante, og utelatt noen.

Levekårssoner i Fredrikstad

En viktig del av levekårskartleggingen er inndelingen av kommunen. For å kunne målrette tiltak best mulig, for dermed å kunne gjøre noe med levekårene i Fredrikstad, er det helt avgjørende at den geografiske inndelingen er god – etter dette formålet. Levekårssonene ble utarbeidet ved første kartlegging (avsluttet juni 2012). Inndelingen viste seg svært god i praksis, og vi beholder den samme inndelingen over tid.

Kriteriene for inndeling har vært:

- Sonene må være store nok, slik at vi unngår mulig identifisering. SSB har satt en grense på 1 500 innbyggere, for dataleveransen.
- Sonene må settes sammen av grunnkretser. Grunnkretsene er bestemt av SSB, og er per definisjon den minste geografiske enhet for statistikk.
- Sonene må være mest mulig innbyrdes homogene med tanke på boligmiljø. Blir det for stor blanding vil ikke forskjellene i levekår fremkomme – bare gjennomsnittstall som kamuflerer ulikheter.

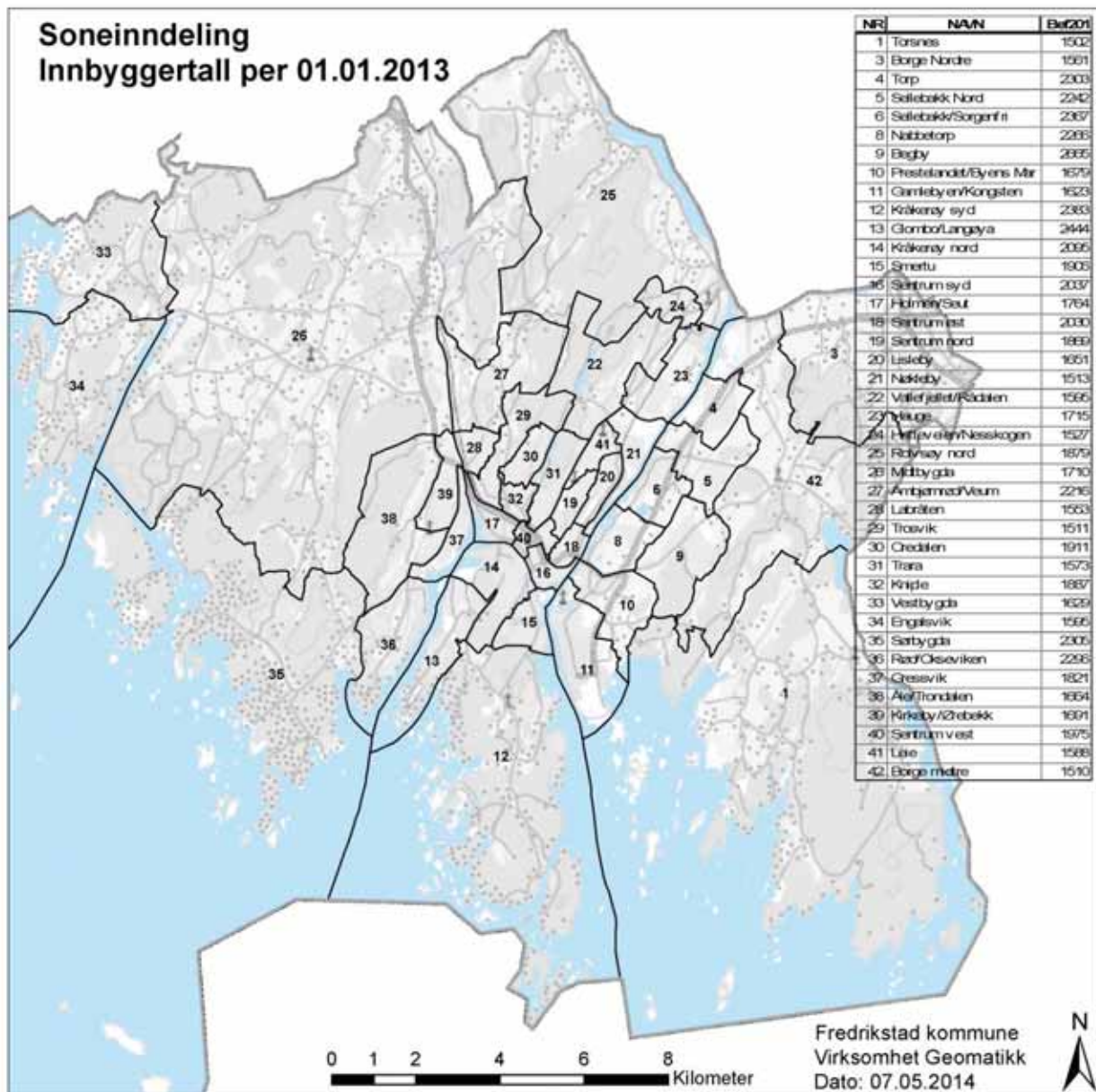
De to første kulepunktene er minimumskrav for å kunne få utlevert statistikk. Videre er det også tatt hensyn til boligbygging og planer. Det er og brukt faglig skjønn og drøftinger internt.

Dette har gitt en inndeling av Fredrikstad i 40 soner. Sonene er satt sammen av de om lag 170 grunnkretsene, og kriteriene over er benyttet. Levekårssonene er egne soner, og er ikke sammenfallende med andre geografiske inndelinger som er gjort for andre formål (for eksempel lokalsamfunnsområder, omsorgsdistrikter, inntaksområder for skolene osv.).

Ved å rendyrke levekårspektivet på denne måten synliggjøres en del forskjeller innad i kommunen, og vi kan se noen mønstre i levekårene i Fredrikstad.

Inndelingen er konstant over tid slik at man ved neste kartlegging kan se om det er noen forskjeller, evt. i hvilken retning. Nedenfor følger et kart og en tabell som viser inndelingen, soner og antall innbyggere i hver sone.

Figur 1: Soneinndeling og innbyggertall

Indikatorene

Det er valgt ut en rekke indikatorer for kartleggingen. Indikatorene er valgt ut i fra kunnskap og antagelser om sammenhenger med levekårsutfordringer. Forskning har vist en entydig og klar sammenheng mellom utdanningsnivå og en rekke levekårsvariable, blant annet dødelighet. Det er blant annet vist at høyere utdanning gir positive helseeffekter, også når det er isolert for effekten av utdanning i forhold til andre variable (familiebakgrunn, helse før man tar utdanning osv.). På denne måten er det påvist at utdanning har en selvstendig effekt på helse og levekår, noe som trolig henger sammen med endret adferdsmønster. Utdanningsnivå er derfor en (av flere) viktige indikatorer.

Flere andre større bykommuner har også kartlagt levekår, slik vi nå gjør for Fredrikstad. I utvelgelsen av indikatorer har vi vært i kontakt med flere av disse (Stavanger, Sarpsborg, Kongsvinger), og blant annet drøftet indikatorenes relevans og definisjon. Valg av indikatorer har også vært drøftet med SSB, for å kvalitetssikre sammenheng mellom indikatorene og faktiske levekår (dvs. indikatorenes validitet). Resultatet av dette samarbeidet har blitt en standardisert indikatorliste som kommunene kan velge fra, når de skal bestille data fra SSB. Det gir kommunene muligheter til å sammenligne seg med hverandre, og forenkler på sikt prosessen med bestilling og utlevering av data fra SSB. Det gir også, for denne årgangen av levekårskartleggingen, noen mindre endringer i indikatorene i forhold til første årgang.

I alt har vi hatt 18 ulike indikatorer i analysen. Disse er:

- Barneandel (*endret*)
- Innvandrere
- Flyttinger
- Utdanning (*endret*)
- Ikke oppnådd kompetanse, videregående skole (*NY*)
- Nettoinntekt (medianinntekt etter skatt, per forbruksenhet) (*endret*)
- Personer i lavinntektshusholdninger(EU-standard) (*endret*)
- Barn i lavinntektshusholdninger (*endret*)
- Registrert arbeidsledighet (*endret*)
- Sosialhjelpsmottakere
- Arbeidsavklaringspenger (*endret*)
- Unge uførepensjonister (*endret*)
- Overgangsstønad
- Aldersstandardiserte dødelighetsrater
- Andel aleneboende
- Barn med enslige foreldre (*endret*)
- Leide boliger
- Boligtyper

I rapporten er indikatorene gruppert under *befolkning*, *kapital* og geografisk *område*:

Befolkning: Barneandel, innvandrere, utdanning, Ikke oppnådd kompetanse, aleneboende, barn med enslige foreldre, andel som mottar overgangsstønning, uføretrygdde, dødelighet

Kapital: Personer i lavinntektshusholdninger, barn i lavinntektshusholdninger, inntekt, arbeidsledighet, arbeidsavklaring, sosialhjelp

Område: Mobilitet (flytting), boligstruktur (eie/leie og boligtyper)

De enkelte sonenes verdier på hver indikator er gruppert i intervaller. Det er gjennomgående valgt en mørk farge i kartet for en høyere verdi på indikatoren.

Utviklingstrekk

Fredrikstad kommune har kartlagt levekår en gang før, i en rapport fra juni 2012. I årets utgave av levekårskartleggingen er indikatorsettet endret. Det gjør det vanskelig å se utviklingstrekk fra første til andre kartlegging, samlet sett og spesielt for de indikatorene som er endret. Vi har likevel valgt å justere på indikatorene, slik at årets kartlegging nå følger et standardisert indikatoroppsett for kartlegging av levekår. Det standardiserte oppsettet ble klart i løpet av høsten 2013, og er en nyvinning Fredrikstad kommune har vært med på å utvikle.

Det nye indikatorsettet vil være stabilt over tid, og er også sammenlignbart med andre kommuner og med landet som helhet. Enkelte av de nye indikatorene vil være bedre egnet til å vise utvikling over tid. F.eks. indikatoren for utdanning. Når vi ser på aldersgruppen 30-39 år fanger vi opp endringer raskere enn når vi ser på hele befolkningen over 16 år. Aldersgruppen 30-39 år er også mer interessant i et levekårsperspektiv, da dette er en stor del av foreldregruppen for småskolebarna.

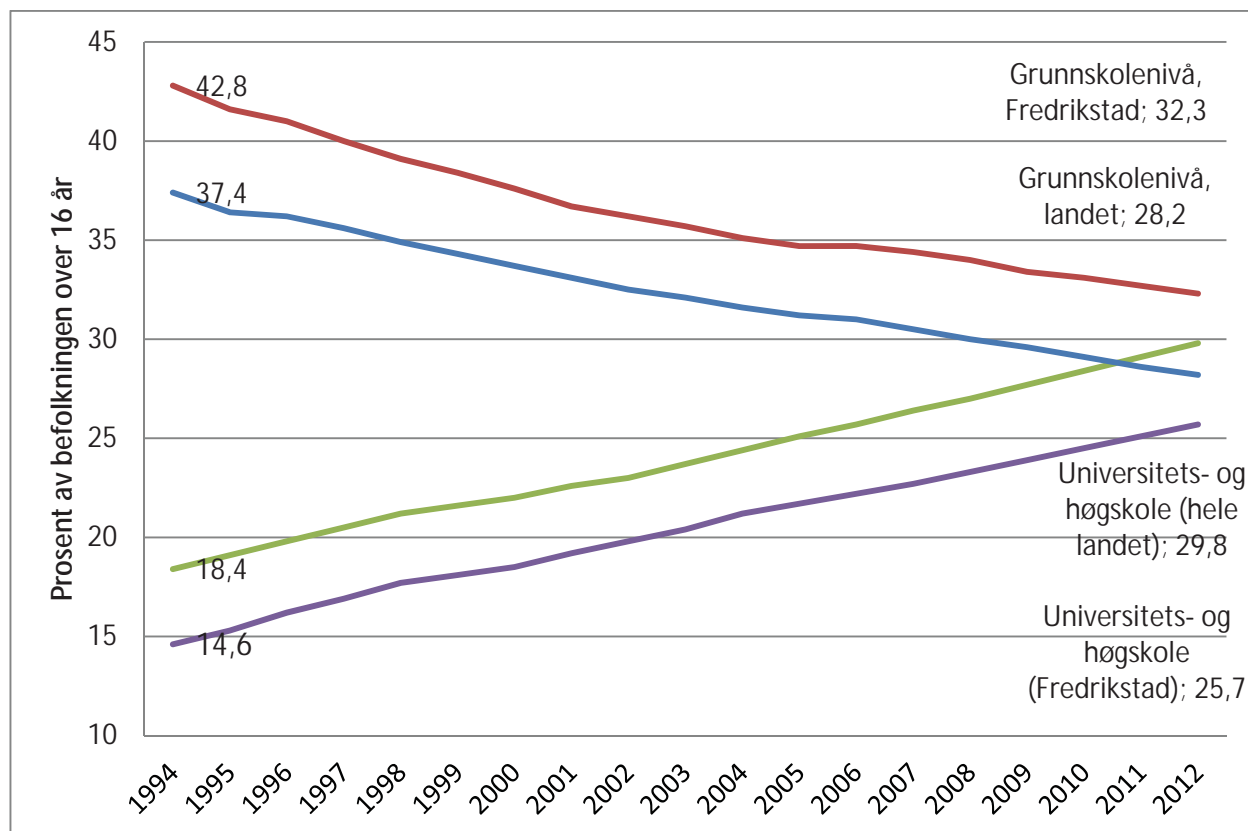
Om vi ser litt bakover i tid ser vi at Fredrikstad følger de nasjonale utviklingsbanene for utdanning og andeler med høy og lav utdanning. Figur 2 viser befolkningsandeler (over 16 år) som har grunnskolen som sin høyest fullførte utdanning, og andelen som har utdanning på universitets- og høyskolenivå, for landet og for Fredrikstad – i et langsiktig perspektiv. Vi ser at i perioden fra 1994 til 2012 har andelen som har lav utdanning har gått kraftig ned, fra 42,8 til 32,3 prosent. Andelen som har høyere utdanning har økt fra 14,4 til 25,7 prosent. Dette viser at tidsperspektivet er viktig, og at en må ha et langsiktig perspektiv i arbeid med å forbedre levekår.

Sonekartene som viser utdanningsnivå i befolkningen over 16 år er lite endret fra forrige kartlegging. Over tid vil vi trolig lettere se endringer i indikatoren for befolkningene 30-39 år.

Det er også et viktig poeng at indikatorene ses i sammenheng med hverandre, i samme årgang. For eksempel vil en større by som Fredrikstad ha behov for flere ulike typer boområder, slik at andelen som eier/leier sin bolig nødvendigvis vil variere mellom sonene. Utfordringene kommer når det blir sterke opphopninger av flere indikatorer i de samme sonene. Det er denne typen utviklingstrekk vi må være ekstra oppmerksomme på.

Figur 2: Utdanningsnivå, Fredrikstad og landet 1994-2014

Kartene viser, til tross for ulikheter i indikatorvalg, til dels de samme mønstrene som ved forrige kartlegging.

Ser vi på innvandrerbefolkningen er andelen noe høyere for kommunen som helhet, og forskjellene sonene imellom består. Fra andre studier vet vi at innvandrerbefolkningen gjerne ønsker å bo mer sentralt, så det er ikke overraskende at det er slik i Fredrikstad også.

I levekårskartleggingen 2012 var det to kart med «familietyper»: Andel aleneboende av husholdninger og andelen husholdninger som består av enslige forsørgere. Andelen aleneboende er lite endret. Når det gjelder andelen enslige forsørgere er den erstattet med en ny indikator: Barn med enslige foreldre. Det gir et litt annet kart, når man ser det fra dette perspektivet. Disse indikatorene er følgelig ikke direkte sammenlignbare. Direkte sammenlignbare er heller ikke tallene for registrert arbeidsledighet, da SSB nå ønsker å bruke en annen aldersgruppe. Men ser vi på de absolutte tallene, ser vi at det er noen mindre endringer. I alt var det 110 færre registrerte ledige på talletidspunktet i denne kartleggingen enn det var på talletidspunktet for forrige kartlegging. Vi ser imidlertid at nedgangen er registrert for mange soner, mens noen få – Holmen/Seut og Lisleby har et marginalt høyere antall registrerte ledige. Forskjellene er imidlertid svært små. Ser vi på kommunen som helhet, over et lengre tidsperspektiv: 2008-2013, har vi sett en økning i ledigheten (fra 2,6 til 4,2 prosent). Økningen har vært størst for innvandrergruppene.

For indikatoren «Sosialhjelp» ser vi at en stor andel, ca. 10 prosent, er ufordelt på soner. Det betyr at vi ikke har registrert noen fast bostedsadresse på mottakeren, og vi får derfor heller ikke fordelt de til

riktig levekårssone. Dette, sammen med at endringene er svært små, gjør at det er vanskelig å trekke konklusjoner om utviklingen. Eksempelvis ser vi at Holmen /Seut har en lavere andel i årets kartlegging enn i den første kartleggingen (11,5 versus 13,5 prosent), men om dette er reelt eller skyldes at noen nå er registrert som «ufordelt» kan vi ikke vite. Det vi imidlertid kan se er at mønsteret er sammenfallende med mønsteret i forrige kartlegging.

Når det gjelder områderessurser som mobilitet og andelen som eier/leier sin egen bolig ser vi lite endringer på 2 år. Det samme gjelder boligstruktur. Men som del av en større kartlegging er dette likevel viktig informasjon å ha med, selv om endringer tar noe lengre tid å spore.

Befolkningen

Her kan vi dele inn indikatorene i følgende grupper:

- Befolkningssammensetning: Barneandel og andel innvandrere
- Utdanningsnivå: Høy og lav utdanning
- Familietyper: Andel aleneboende, andel barn med enslige forsørgere, andel som mottar overgangsstønad
- Helsetilstand: Når det gjelder befolkningens helsetilstand er det vanskelig å finne relevante indikatorer som kan fordeles på soner. Vi har med andel uføretrygdede og dødelighet.

Befolkningssammensetningen

Barneandel er en indikasjon på hvor variert befolkningssammensetning det er i en sone.

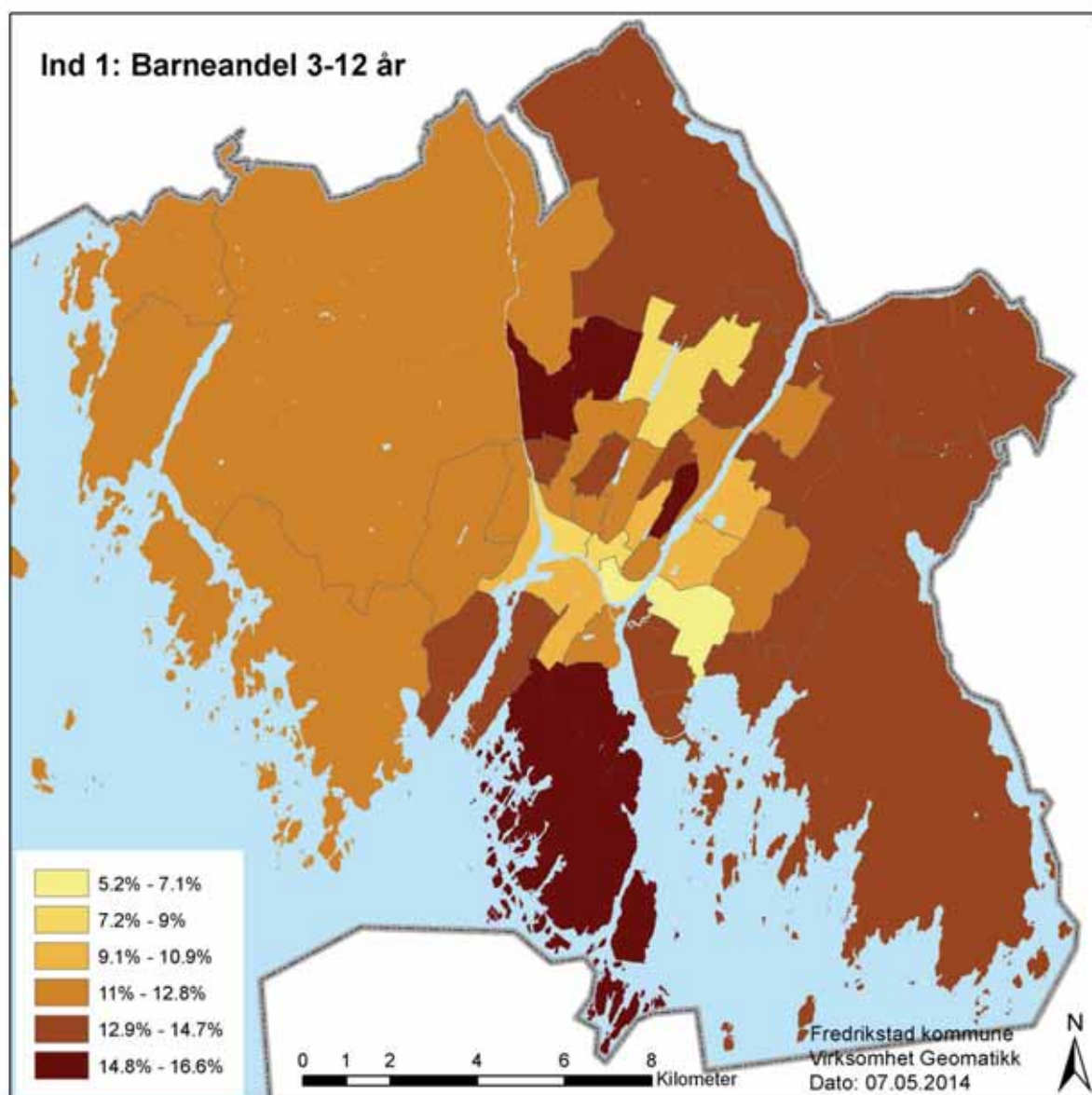
Barneandelen i en sone kan også si noe om behovet for investeringer i bl.a. relevant infrastruktur (lekeplasser, gang- og sykkelveier osv.). For samfunnsplanlegging kan endringer i andelen barn ha betydning ved at skoler mister elever eller at presset på andre skoler øker.

Det er også viktig å være oppmerksom på sammenfall mellom hvor barn bor og forekomst av levekårsutfordringer. Forskning på skolerestater og velferdsforskning viser en sammenheng mellom en oppvekst preget av levekårsutfordringer og faren for selv å få et liv preget av det samme.

I alt er det om lag 9 100 barn i alderen 3-12 år i Fredrikstad. Det utgjør 12 prosent av befolkningen.

Andelen barn i sonene varierer fra 16,5 prosent (Ambjørnrød/Veum og Kråkerøy syd), til 5,2 prosent (Prestelandet/byens marker).

Figur 3: Barneandel (3-12 år), per 1.1.2013

Personer 3-12 år / Folkemengde (1.1.2013). Omfatter bosatte personer i aldersgruppen 3-12 år, uansett om de bor i privat- eller felleshusholdning. Folkemengde per 1.1.2013 viser antall bosatte per 31.12.2012 klassifisert etter grunnkrets- og kommuneinndeling per 1.1.2013.

Datakilde: Det sentrale folkeregister (DSF) - bosatte per 1.1.2013.

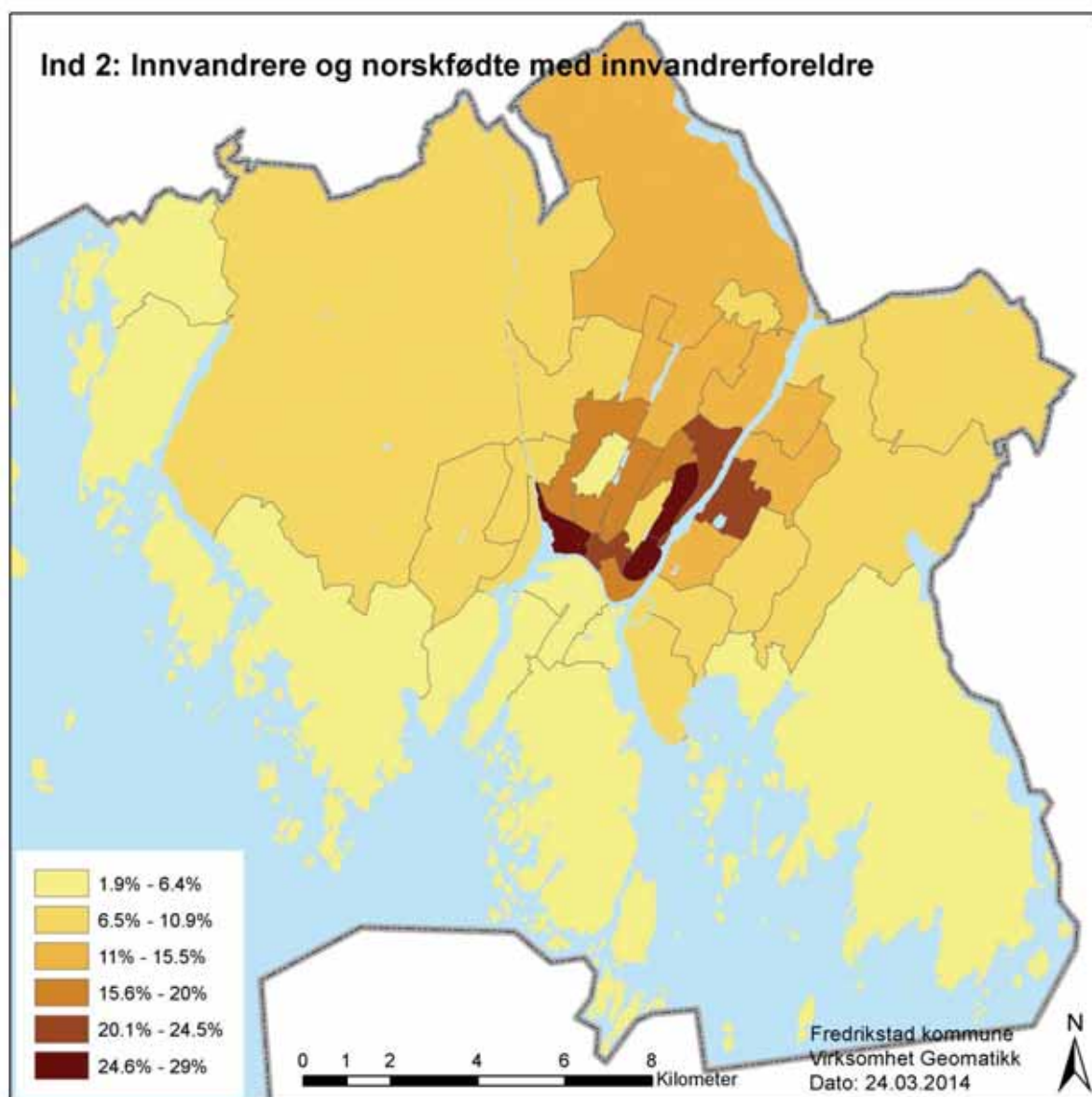
Innvandrere

Med innvandrere mener vi her direkte innvandrere og deres barn. Tallene er per 1.1.2013. Da var det i alt 11 017 innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre i Fredrikstad. Av disse hadde 9 048 personer bakgrunn fra Øst-Europa (inkludert land fra tidligere Øst-Europa som nå er medlem av EU), Asia, Afrika og Latin-Amerika. Figur 4 viser fordelingen av denne gruppen på levekårssoner.

Innvandrerens andel av befolkning var i 2013 på 14,3 prosent, og har økt til 14,9 prosent per 1.1.2014. Dette er omtrent som landsgjennomsnittet, og lavere enn flere andre større byer. Men vi ser av kartet

av andelen er svært ulikt fordelt i Fredrikstad, fra under 2 prosent (Engelsviken) til nær 30 prosent (Holmen/Seut).

Figur 4: Innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre

Antall innvandrere og norskfødte med innvandrerforeldre fra Øst-Europa (inkl. land fra tidligere Øst-Europa som nå er medlem av EU), Asia, Afrika og Latin-Amerika / Folkemengde (1.1.2013)

Innvandrere er personer som er født i utlandet av to utenlandsfødte foreldre og fire utenlandsfødte besteforeldre. Innvandrere har på et tidspunkt innvandret til Norge.

Norskfødte med innvandrerforeldre er personer som er født i Norge av to foreldre som er født i utlandet, og som i tillegg har fire besteforeldre som er født i utlandet.

Datakilde: DSF - bosatte per 1.1.2013., SSB – Innvandererstatistikk

Utdanning

Det er fire utdanningsindikatorer med i årets rapport. To «gamle» indikatorer er med for å sammenligne, og to er nye. Tidligere har vi kun sett på utdanningsnivå for befolkningen fra 16 år og over. Vi har delt inn i høyere utdanning (høyskole og universitet), og lavere utdanning (grunnskole). Vi har også hatt tall for fullført videregående skole, som høyeste utdanningsnivå.

To nye indikatorer viser utdanningsnivået i befolkningen i aldersgruppen 30-39 år. Denne aldersgruppen er interessant, blant annet fordi det er en stor andel av foreldregruppen (for de yngste barna). Det vil også være mulig å spore endringer over tid raskere for denne aldersgruppen enn for hele befolkningen over 16 år.

Det er også nytt for årets kartlegging at vi har fått tall for de som ikke har oppnådd kompetanse i videregående skole, i løpet av fem år.

Alt i alt har vi følgende indikatorer innen utdanning:

- Lav utdanning, 16 år og over
- Lav utdanning 30-39 år
- Høy utdanning 16 år og over
- Høy utdanning 30-39 år
- Ikke oppnådd kompetanse i løpet av 5 år (videregående skole)

Som omtalt innledningsvis i rapporten, under utviklingstrekk, er andelen som har grunnskolen som sin høyeste fullførte utdanning noe høyere i Fredrikstad enn for landet (32,3 prosent, vs. 28,2 for hele landet). Utviklingen følger imidlertid utviklingen på landsbasis, med en stadig synkende andel.

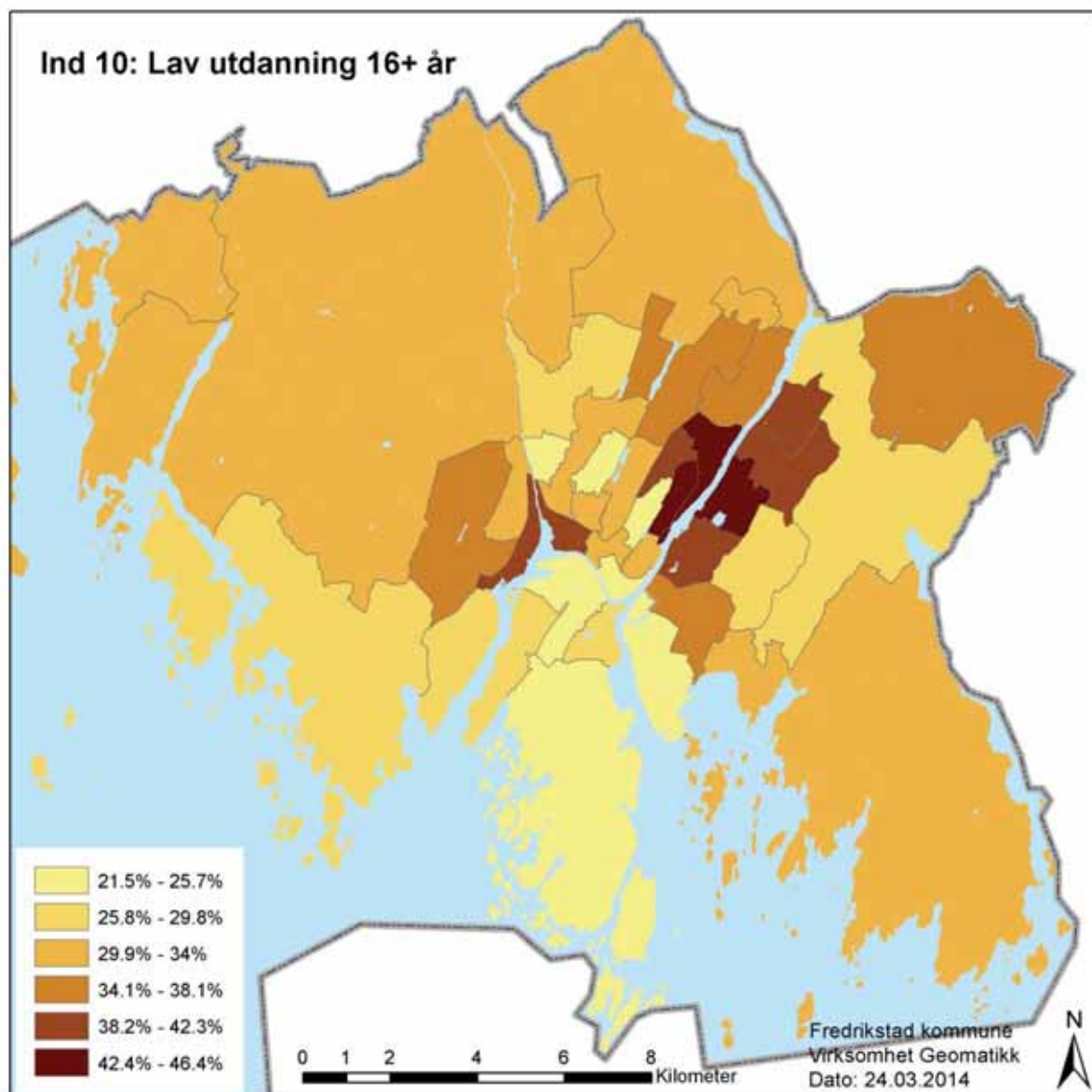
I de følgende kartene vises fordelingen er på levekårssonene.

Lav utdanning

Det første kartet viser andel av befolkningen over 16 år som har grunnskolen sin høyeste fullførte utdanning. Variasjonen er stor, fra 21,5 prosent (sentrum syd) til 46,4 prosent (Sellebak/Sorgenfri). Dette kartet er sammenlignbart med forrige kartlegging.

Figur 5: Lav utdanning, 16 år og over

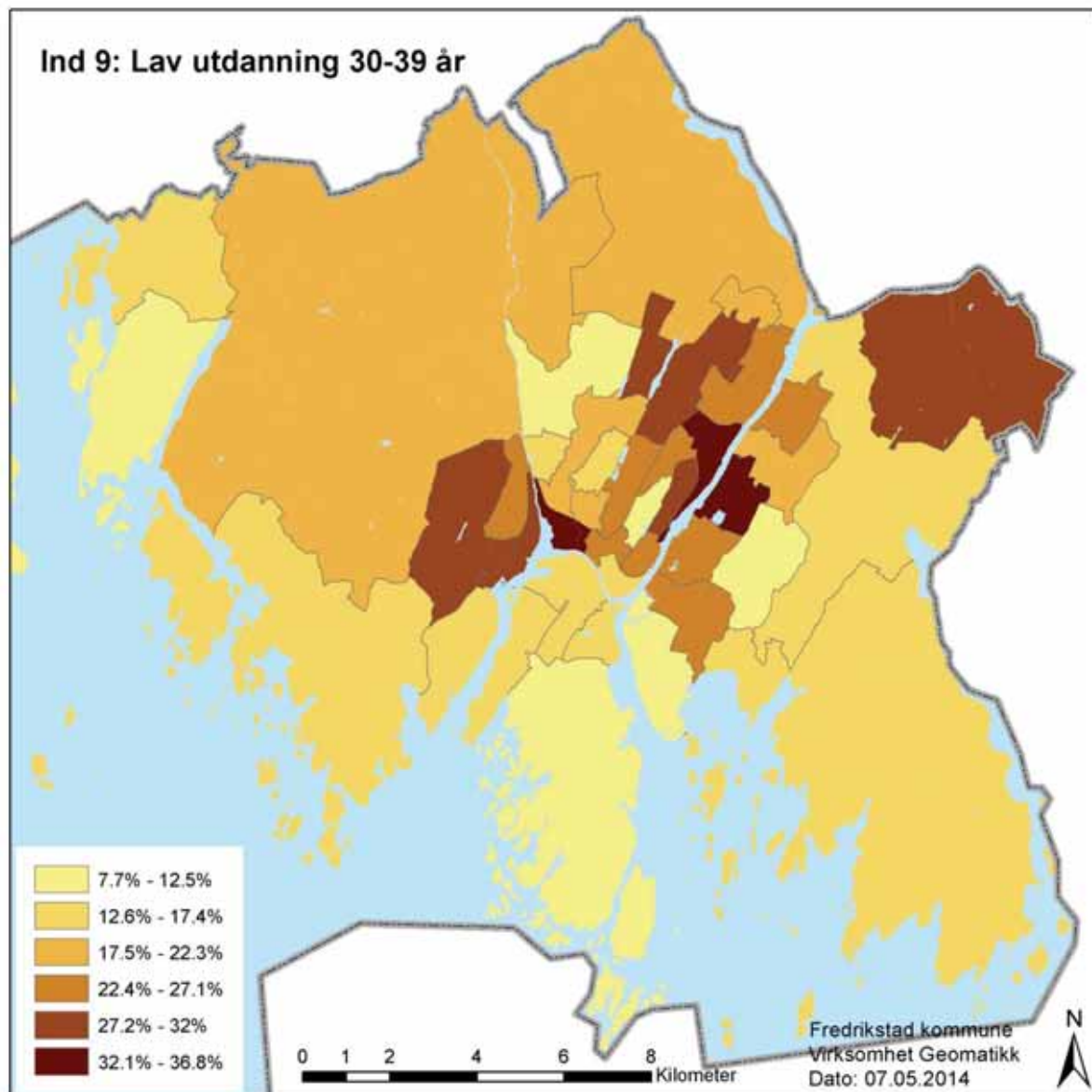
Indikatoren viser personer 16+ år med grunnskoleutdanning / personer 16+ år med oppgitt utdanning. Det er den samme som i 2012-rapporten. Indikatorene er tatt med i denne rapporten for sammenligning, men vil ikke bli videreført i neste rapport.

Neste figur viser hvordan den nye indikatoren for lav utdanning, for aldersgruppen 30-39 år, fordeler seg på levekårszonene.

Her ser vi at den laveste andelen, 7,7 prosent, finner vi i sentrum Nord, og høyest andel har Sellebak/Sorgenfri, med 36,8 prosent.

Det er også interessant å merke seg hvor stor forskjell det er på disse to indikatorene, i nivå. Den laveste andelen i aldersgruppen 30-39 år var på 7,7 prosent, mens den laveste andelen for hele befolkningen over 16 år var på 21,5.

Figur 6: Lav utdanning 30-39 år

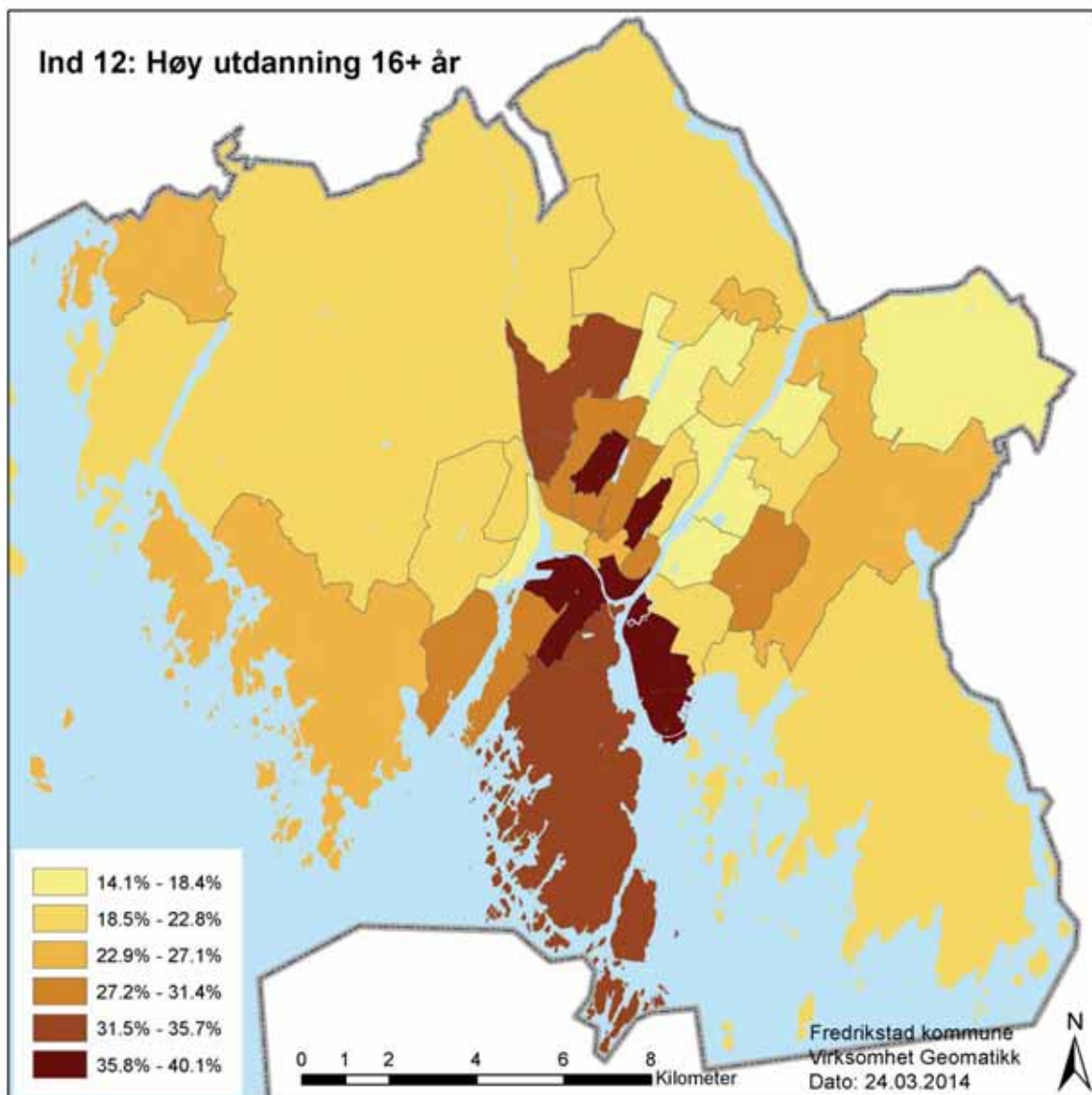

Personer 30-39 år med grunnskoleutdanning / Personer 30-39 år med oppgitt utdanning.

Høy utdanning

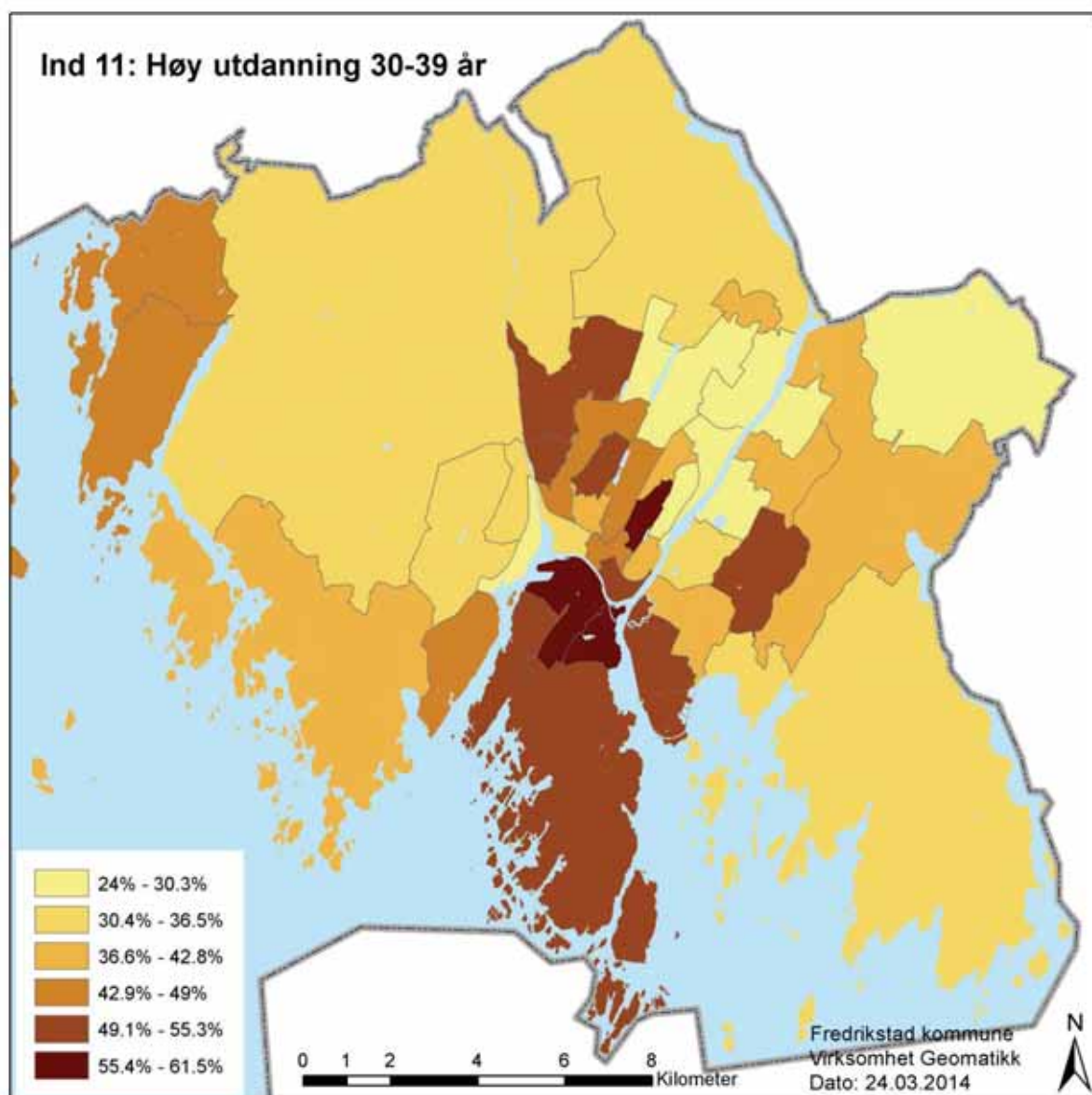
Når det gjelder indikatorene for høyere utdanning, ser vi også stor variasjon. For indikatoren som viser hele befolkningen over 16 år er spennet fra 14,1 prosent (Nøkleby) til 40,1 prosent (Kråkerøy nord), Det tilsvarende spennet for indikatoren som viser høyere utdanning i aldergruppen 30-39 er fra 24 prosent (Borge Nordre) til 61,5 prosent (Sentrum nord)

Figur 7: Høy utdanning, 16 år og over

Personer 16+ år med høyere utdanning / Personer 16+ år med oppgitt utdanning. Indikatoren er den samme som i 2012-rapporten. Den er tatt med i denne rapporten for sammenligning, men vil ikke bli videreført i neste rapport.

Figur 8: Høy utdanning, 30-39 år

Personer 30-39 år med høyere utdanning / Personer 30-39 år med oppgitt utdanning. Ny indikator. Utdanningsstatistikken omfatter bosatte personer per 1.1.2013 og deres utdanningsnivå per 1.10.2012. Tallene avviker fra tilsvarende publiserte tall på grunn av at indikatoren bruker grunnkretsinformasjon om bosatte på et annet tidspunkt (1.1.2013). Datakilder: DSF – bosatte per 1.1.2013., Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB).

Ikke oppnådd kompetanse i løpet av 5 år:

Neste figur viser andelen som ikke har oppnådd kompetanse i videregående skole etter fem år. Den omfatter aldersgruppen 21-29 år, og viser andelen – i denne aldersgruppen – som har begynt på videregående skole, men ikke fullført eller fått studiekompetanse. SSB har satt grensen på fem år, og teller også med de som fortsatt er i et videregående utdanningsløp, hvis de har brukt mer enn 5 år.

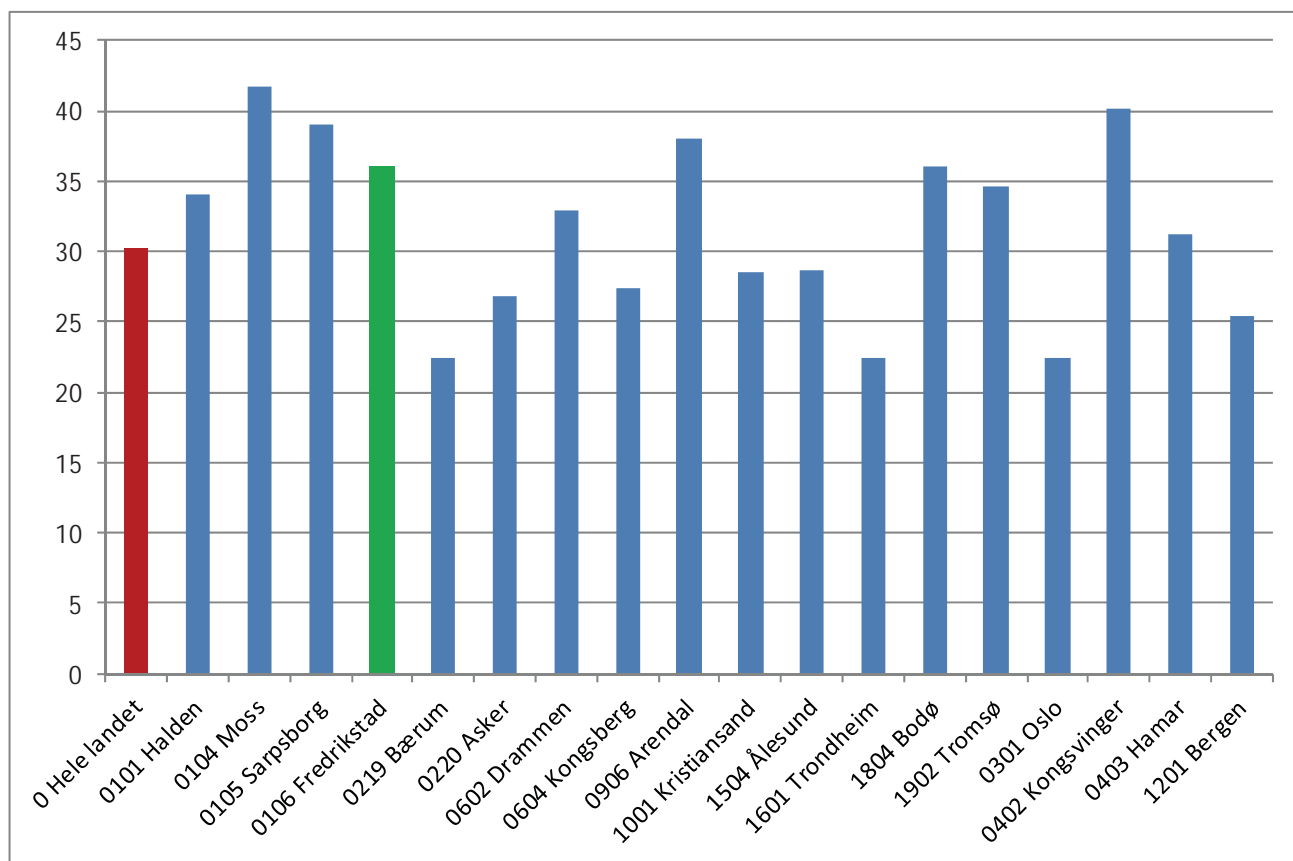
I alt teller dette 2 618 personer, eller 36 prosent, i Fredrikstad. Det betyr at 36 prosent (i aldersgruppen 21 – 29 år) av de som har begynt på videregående skole, ikke har fullført eller fått studiekompetanse.

Det tilsvarende tallet for hele landet er også høyt, om enn litt lavere enn for Fredrikstad: 30,2 prosent.

Figuren under viser hvordan denne andelen er for Fredrikstad, sammenlignet med landsgjennomsnittet og med et utvalg av andre kommuner. Vi ser at alle større bykommuner i Østfold har høyere andel enn Fredrikstad, mens andelene er betydelig lavere i for eksempel Bærum og i Oslo.

Figur 9: Ikke oppnådd kompetanse i løpet av 5 år. Hele landet og utvalgte kommuner

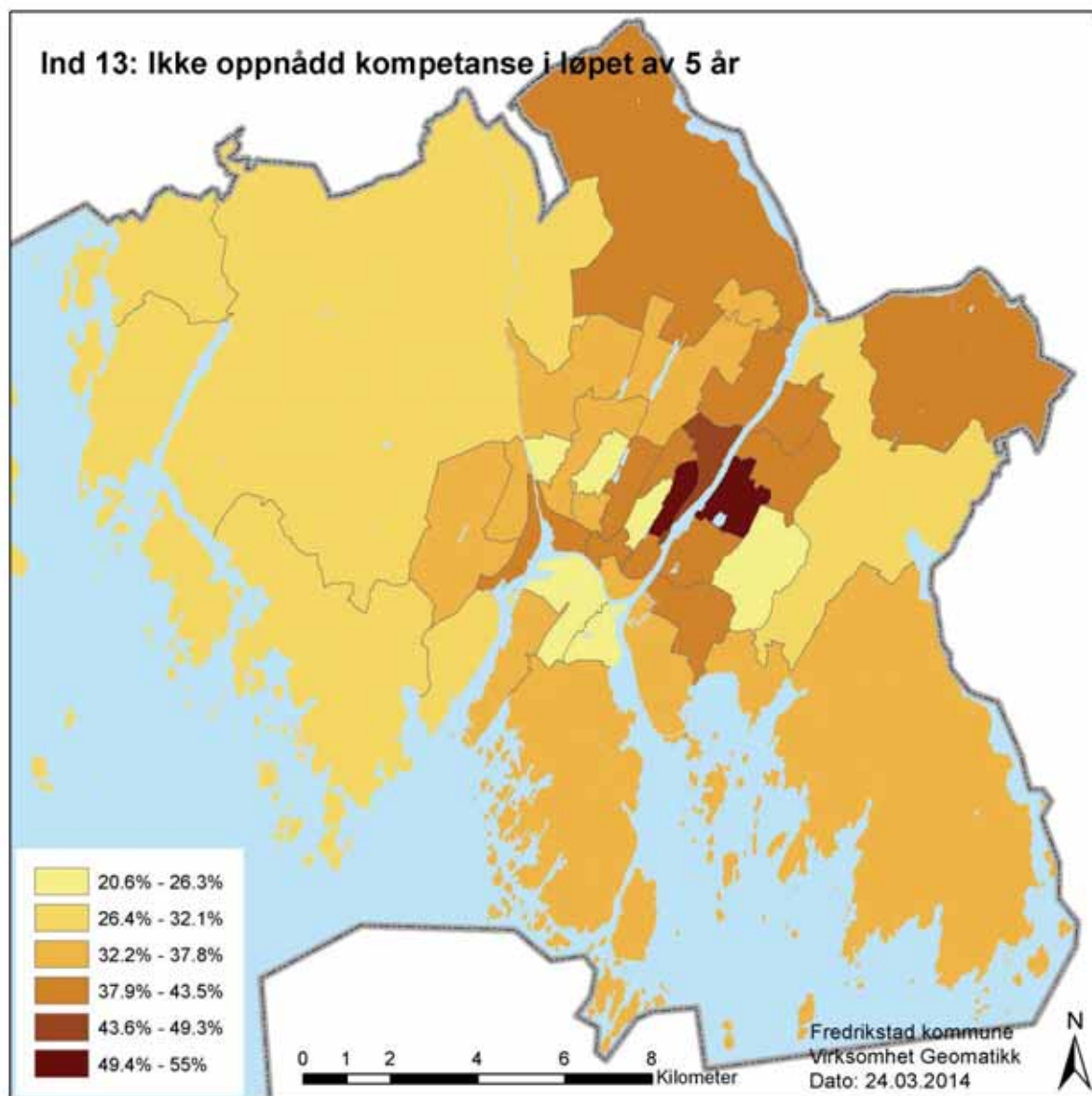

Figur 9 viser fordelingen på levekårssoner i Fredrikstad.

Det er store ulikheter mellom sonene i Fredrikstad. Andene varierer fra over 50 prosent (Lisleby og Sellebak) til like over 20 prosent (Begby).

Merk at dette kun sier noe om *bostedsadresse* til denne gruppen av unge voksne, det er ikke nødvendigvis en sammenheng med hvor de har gått grunnskolen.

Figur 10: Ikke oppnådd kompetanse i løpet av 5 år

Personer 21-29 år som ikke har oppnådd yrkes- eller studiekompetanse i løpet av 5 år / Personer 21-29 år som begynte på videregående utdanning. Ny indikator.

Statistikken omfatter bosatte personer 21-29 år, per 1.1.2013, som har startet i videregående utdanning uten å fullføre i løpet av 5 år. Fullføring er oppdatert per 1.oktober 2012. Tilsvarende tall er ikke publisert på ssb.no. Datakilder: DSF – bosatte per 1.1.2013, Nasjonal utdanningsdatabase (NUDB).

Familietyper

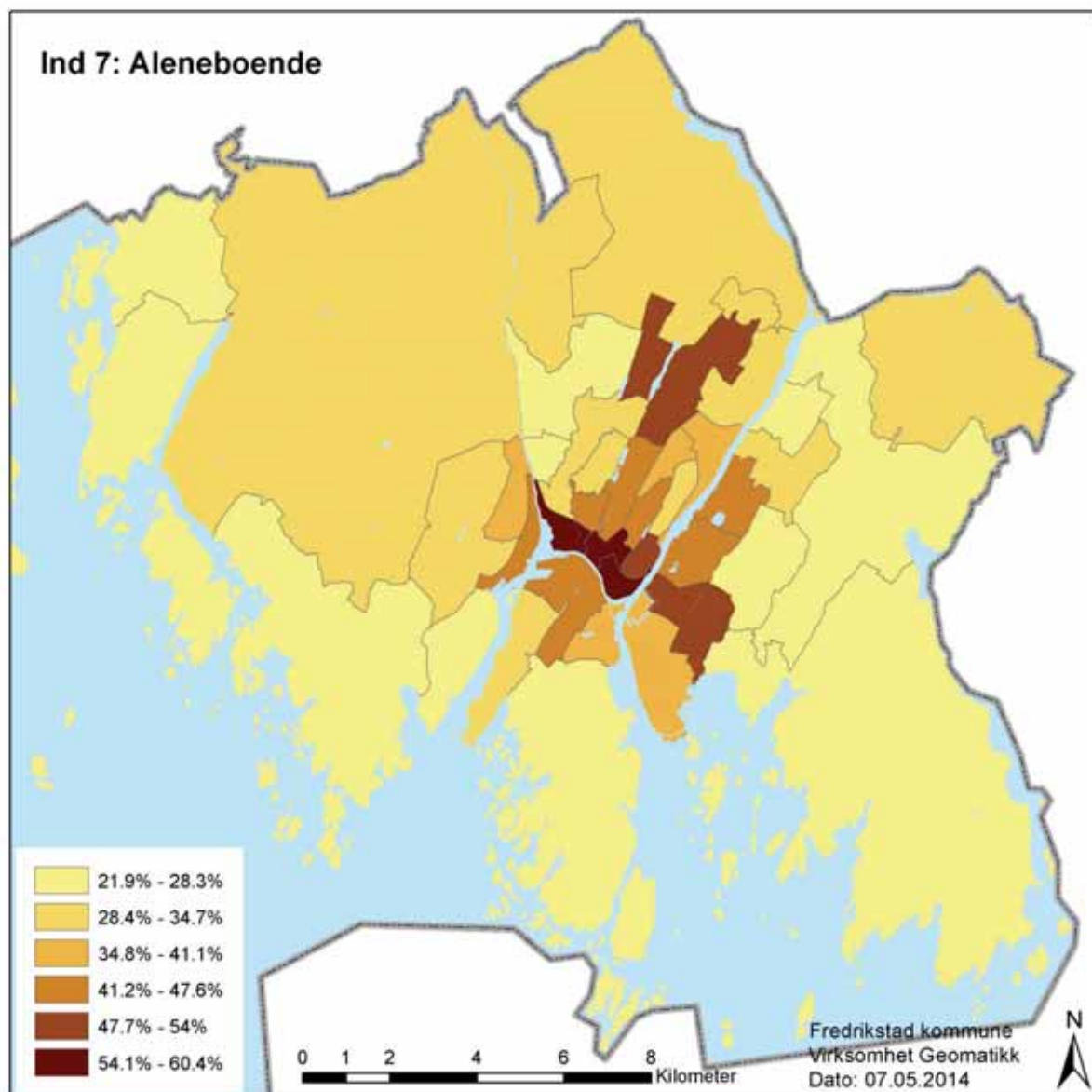
Det er mange ulike familietyper. Her er det valgt ut indikatorer for to, begrunnet med at disse familietyperne vil kunne være mer utsatt: Andel aleneboende og andel barn med enslige forsørgere. Andel som mottar overgangsstønning er også med her.

Aleneboende

Når vi ser på andelen av alle (private) husholdninger som bor alene er den på 37,2 prosent i Fredrikstad. Dette er like under landsgjennomsnittet på 39,7 prosent. Andelen er også lavere enn for de øvrige bykommunene i Østfold: Moss: 41,3 prosent, Halden 39,6 og Sarpsborg: 38,1.

Andelen varierer mellom sonene, fra over 60 prosent (Holmen Seut) til nær 22 prosent (Ambjørnrød/Veum). Kartet viser et klart sentrum-periferi-mønster.

Figur 11: Aleneboende

Antall aleneboende / Alle privathusholdninger (1.1.2013). En privathusholdning består av alle personer som er registrert bosatt i samme privatbolig. Aleneboere er personer som er bosatt alene i en privathusholdning. Statistikken er laget ut fra hvor personene var registrert bosatt 1. januar (formelt bosted). Det betyr blant annet at alle ugifte studenter som er registrert bosatt hos foreldrene, er talt opp i foreldrenes husholdning.

Erfaringsmessig vil statistikk som er basert på register og formelt bosted, i gjennomsnitt gi noe større husholdninger, færre aleneboende og færre samboerpar enn statistikk som er basert på intervjuundersøkelser og faktisk bosted.

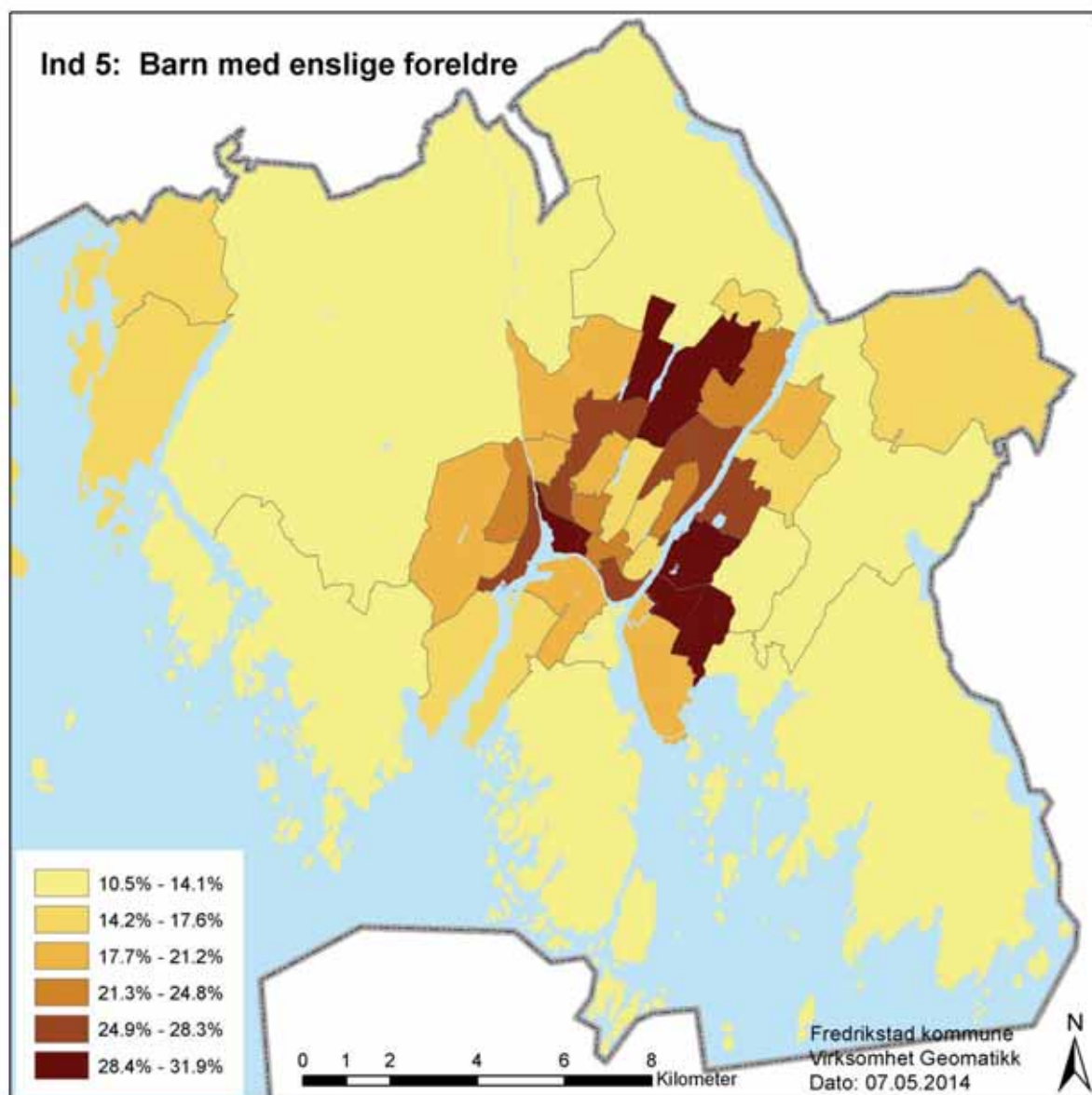
Registerstatistikk av den typen som presenteres her, har den fordelen at den kan brytes ned på lavt geografisk nivå. Datakilde: DSF - bosatte per 1.1.2013, Matrikkelen, SSB – Familie- og husholdningsstatistikk.

Barn med enslige forsørgere

Når det gjelder indikatoren «Barn med enslige forsørgere», er denne endret fra tidligere kartlegging som så på andel husholdninger som bestod av enslige forsørgere. Denne endringen gir en justering i kartet, ettersom flere barn med samme forsørger nå vil telle mer enn før, da husholdningen var den statistiske enheten.

I alt er det registrert 3 090 barn (0-17 år) med enslige forsørgere i Fredrikstad. Dette utgjør 18,9 prosent av alle barn i Fredrikstad. Andelen er like under landsgjennomsnittet (på 17,2), og omtrent på nivå med andre større bykommuner.

Figur 12: Barn med enslige forsørgere

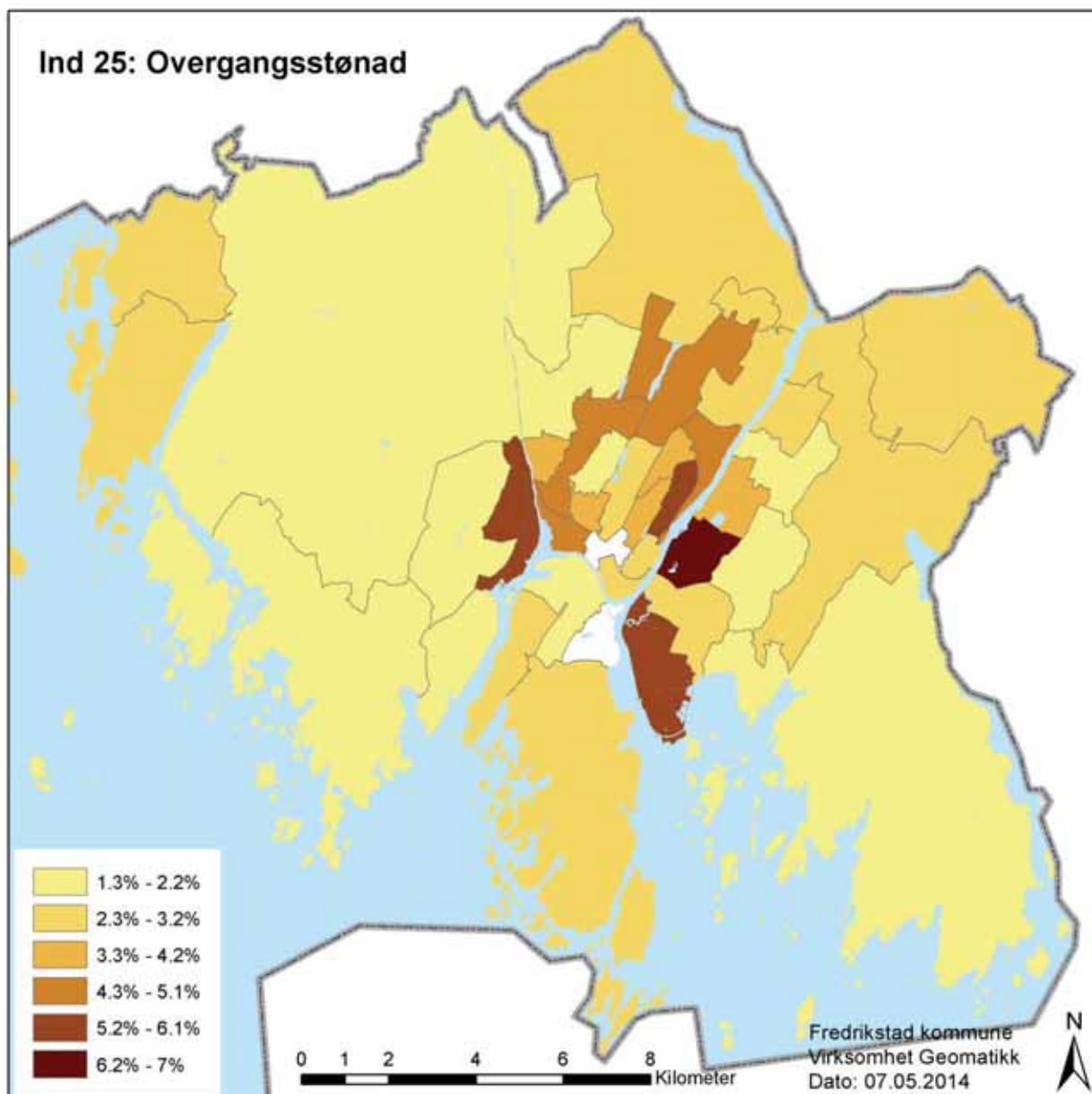
Barn 0-17 år som bor med en forelder (bare mor eller bare far) / Barn 0-17 år (1.1.2013). Barn er personer som er (registrert) bosatt sammen med minst én av foreldrene (biologiske- eller adoptivforeldre), og som ikke er i samliv og/eller har egne barn. Barn omfatter biologiske barn og adoptivbarn, men ikke fosterbarn. Statistikken er laget ut fra hvor personene var registrert bosatt 1.

januar (formelt bosted). Datakilder: DSF – bosatte per 1.1.2013., SSB – Familie- og husholdningsstatistikk.

Overgangsstønad

Overgangsstønad er en tidsbegrenset trygdeytelse, ment for en overgangsperiode for enslige forsørgere. Man kan motta overgangsstønad for en periode på inntil 3 år. Samlet sett for Fredrikstad mottar 3 prosent av kvinnene i aldersgruppen 16-39 år overgangsstønad. Det er over landsgjennomsnittet på 2,3 prosent, men under de andre byene i Østfold. For enkelte soner har vi ikke fått oppgitt tall, de er anonymisert av SSB (disse er uten farge i kartet).

Figur 13: Overgangsstønad

Kvinnelige mottakere 16-39 år / Folkemengde 16-39 år per 1.1.2013. Statistikken omfatter kvinner i alderen 16-39 år bosatt per 1.1.2013, som har mottatt overgangsstønad i løpet av 2012. Datakilde: NAV

Endret fra 2012-rapporten. Var kvinnelige mottakere 20-39 år.

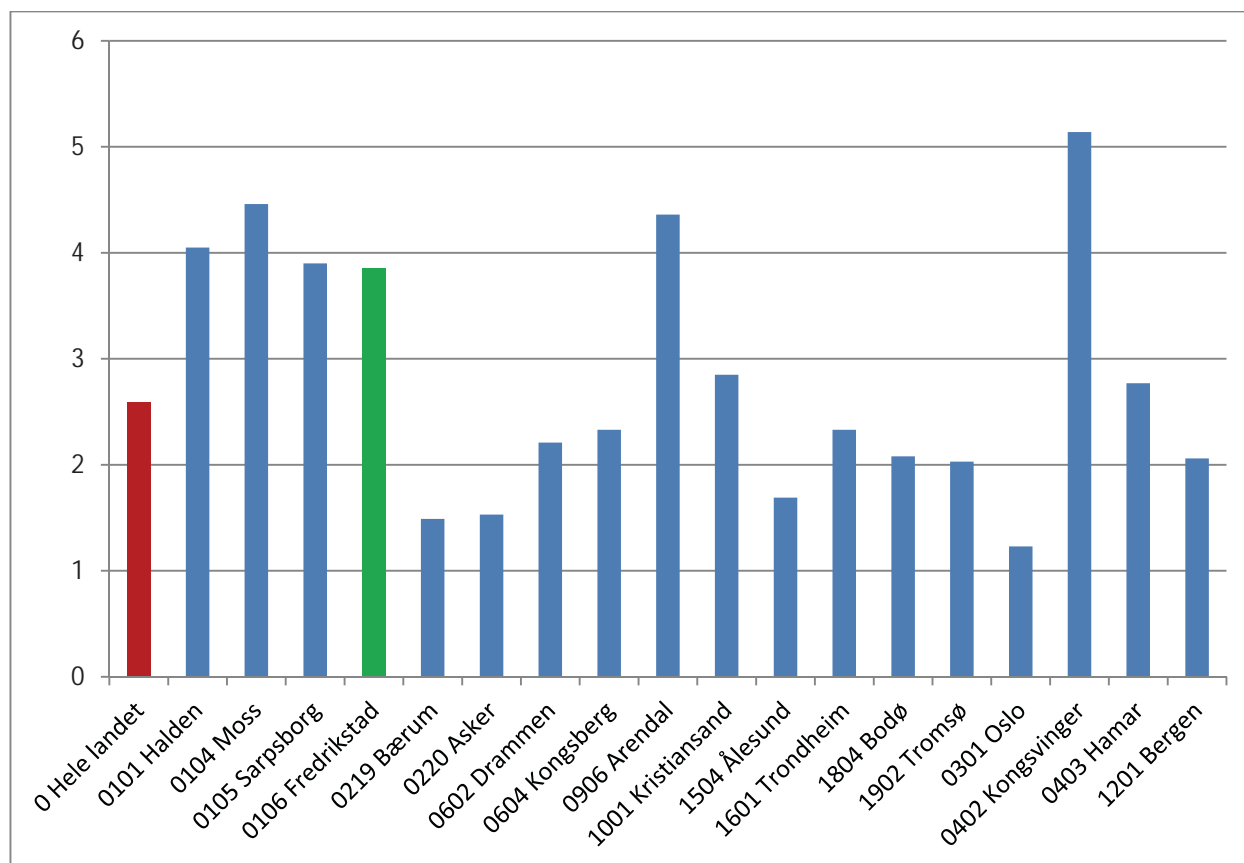
Helsetilstand

Herunder kommer to indikatorer: Unge uføre, og dødelighet. Det bør utvikles metoder for å finne flere gode og relevante indikatorer for helsetilstand.

Unge uføre

Det er 1 020 personer i aldersgruppen 18-44 år som mottar uførepensjon i Fredrikstad. Det utgjør 3,9 prosent av befolkningen i denne aldersgruppen. Den tilsvarende andelen for hele landet er på 2,6 prosent. Figuren under viser hvordan andelen varierer mellom et utvalg kommuner; fra Oslo med 1,2 prosent til Kongsvinger som har en andel på 5,1 prosent.

Figur 14: Unge uføre, hele landet og utvalgte kommuner. Prosent av befolkningen 18-44 år

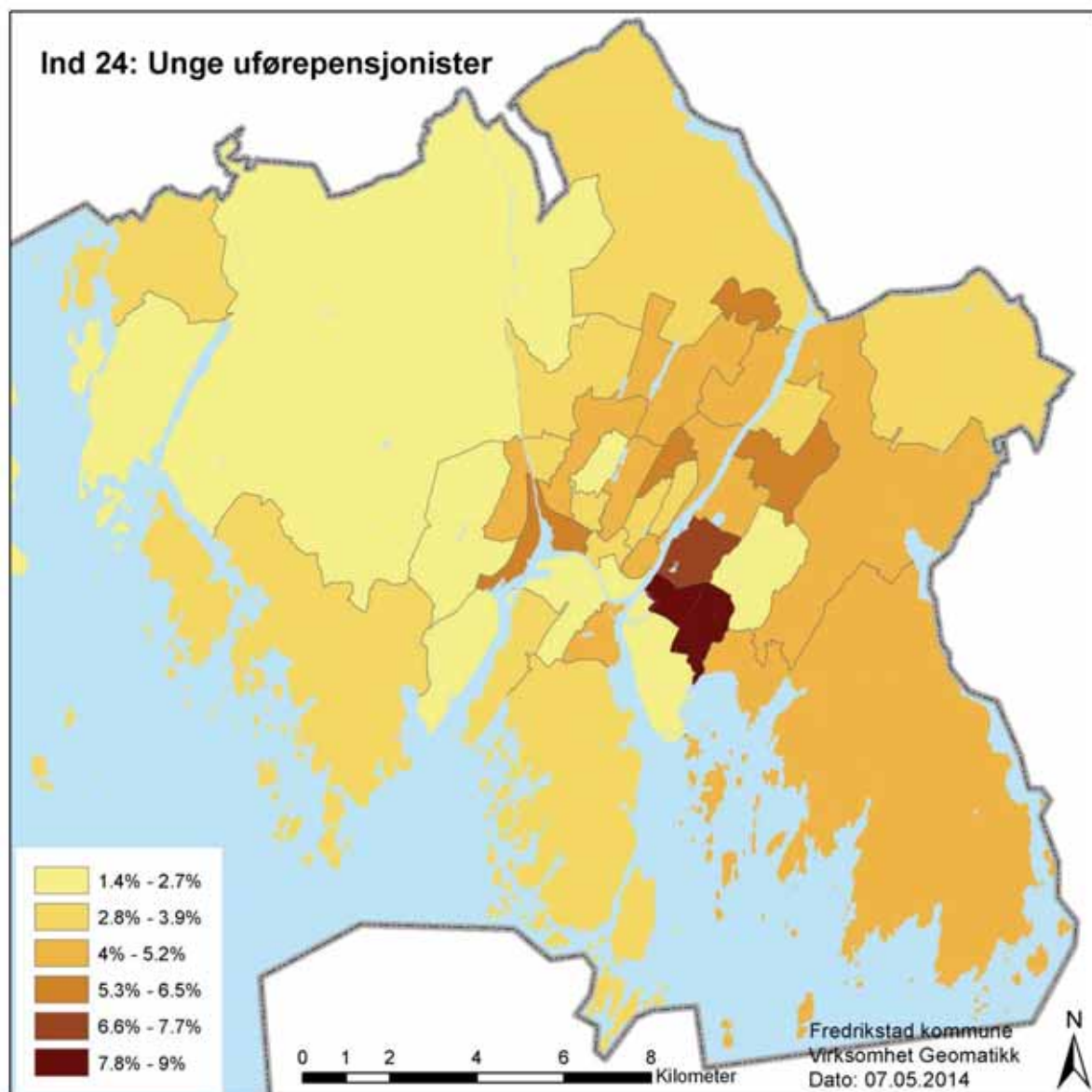

Statistikken omfatter alle personer i aldersgruppen 18-44 år, også de som bor på institusjoner.

Prestelandet/byens marker har den høyeste andelen i Fredrikstad, med 9 prosent. Også Holmen/Seut og Sellebak Nord har høyere andeler: 6,2 og 6,3 prosent. Laveste andelen finner vi for Åle/Trondalen (1,4 prosent).

Figur 15: Unge uføre

Mottakere av uførepensjon, 18-44 år / Folkemengde 18-44 år per 1.1.2013

Statistikken omfatter personer i alderen 18-44 år bosatt per 1.1.2013 (også de som bor på institusjon), som har mottatt uførepensjon i løpet av 2012. Datakilde: NAV – StatRes

Endret fra 2012-rapporten. Var to indikatorer: uførepensjonister 18-66 år og unge uførepensjonister 18-49 år.

Dødelighet

Fra SSB har vi fått tall for aldersstandardiserte dødsrater per 1000 innbyggere 5 år og over.

Dataene er fra 2008-2012. Tallene er justert for bostedsadresse slik at dødsfall registrert i sone = adresse ved dødstidspunkt minus fem år. Tallene er forbundet med en viss grad av usikkerhet. Det er også flere mulige feilkilder: Utflyttere til annen norsk kommune kommer med om de er døde innen fem år etter flytting. Døde i utlandet er ikke med.

Aldersstandardiserte dødsrater er et mål på folkehelse, samtidig som den tar hensyn til alderssammensetningen. En høyere dødelighet i et område er et tegn på tapte leveår.

Det er stor forskjell mellom kvinner og menn når det gjelder dødelighet, og vi har derfor valgt å vise to kart, ett for kvinner og ett for menn. Kartene viser hvilke soner som har høyest dødelighet (mørkest) og hvilke som har lavest (lysest).

For menn var den aldersstandardiserte dødsraten på 7,87 for hele Fredrikstad, mens den var på 5,37 for kvinner. Det er og stor variasjon mellom sonene. SSB oppgir også konfidensintervallene for dødsratene på soner. Konfidensintervallet er et uttrykk for usikkerheten i tallene. Et stort intervall viser stor usikkerhet.

Ratene vil få en betydelig feilmargin (stort konfidensintervall) jo færre innbyggere raten er basert på. En slik usikkerhet har ikke betydning for tallene slik de er presentert (rater er basert på faktiske tall), men har betydning for hva vi kan tolke ut av dem. Forteller de oss at dødeligheten faktisk er høyere ett sted enn et annet, og at det å bo i en sone gir færre leveår/lavere levealder enn å bo i en annen sone?

Men vi kan anta at det er en sammenheng mellom hvor man bor, hvilke levekår som preger sonen, og hvordan dette statistisk vil slå ut på antall leveår, og dermed på dødeligheten. Om vi ser at mønsteret kan gjenfinnes i andre indikatorer kan dette bidra til å bekrefte utfordringsbildet av levekår i Fredrikstad.

Flere av sonene med mørkest farge befinner seg også i gruppen av ti soner med størst forekomst av levekårsutfordringer.

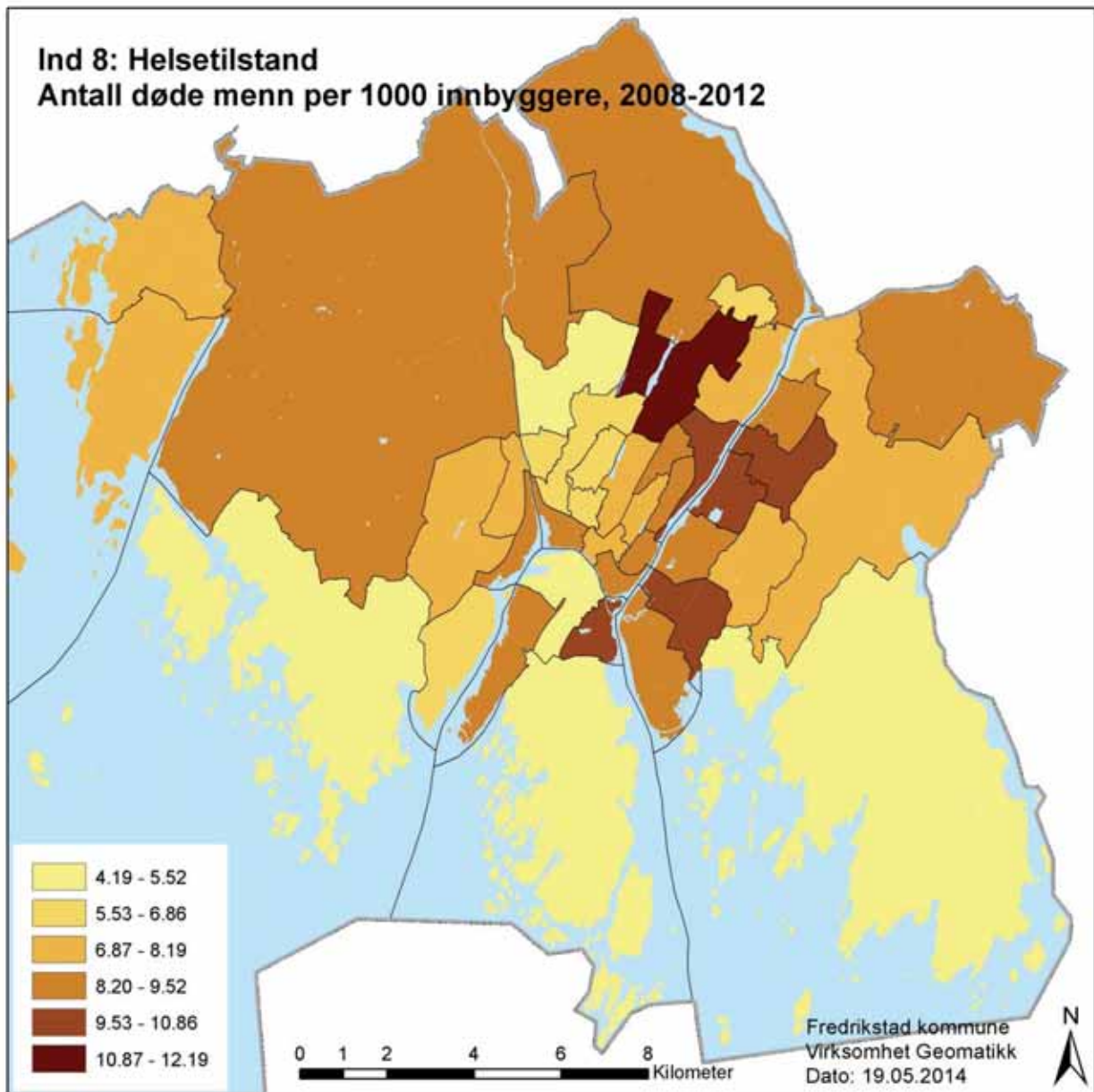
I Fredrikstad er det ti sykehjem og en rekke andre bofellesskap der det bor mennesker som kan ha levd størsteparten av sitt liv i en annen sone. For at en slik faktor ikke skal få for stor innvirkning kan en bruke adressen til en person en viss tid før dødsfallet.

SSB har gjort det med personer som dør på sykehjem, der er adressen vedkommende hadde fem år før dødsfallet brukt. Det er ikke gjort lignende grep for personer som dør mens de bor (og har adresse på) boliger de er tildelt av kommunen. Isolert sett kan dette gi en større usikkerhet i tallene, da noen soner vil få kunne få en "kunstig" høyere dødelighet i statistikken, som følge av dette.

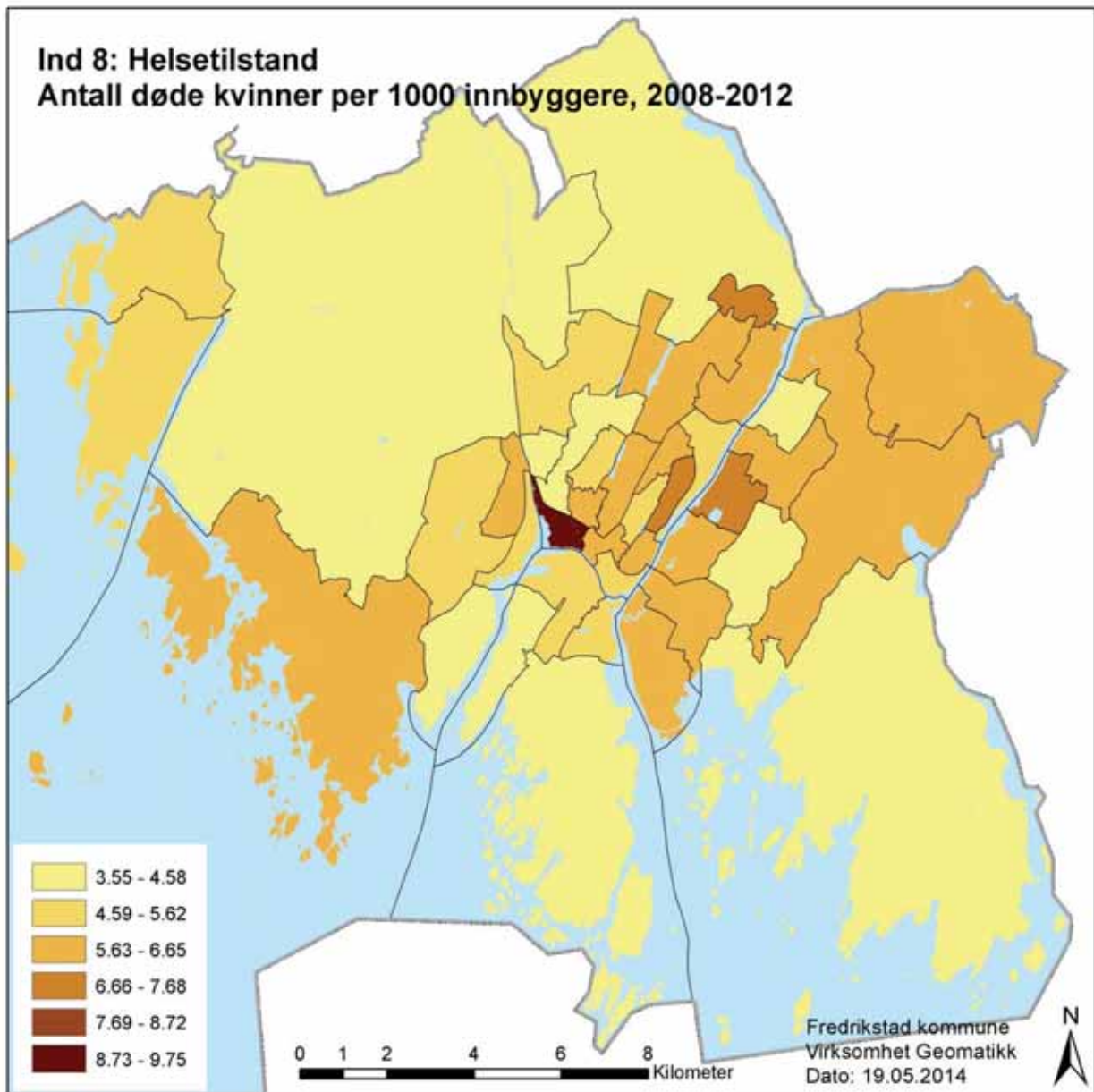
Ettersom denne indikatoren er vanskelig å tolke, og forbundet med stor usikkerhet, vil vi vurdere nøye om denne skal med i videre analyser.

Mer om denne indikatoren i vedlegg 2.

Figur 16: Helsetilstand, menn

Figur 17: Helsetilstand, kvinner

Ungdomsundersøkelsen

Ungdata er et kvalitetssikret system for gjennomføring av lokale spørreundersøkelser blant elever på ungdomstrinnet og i videregående opplæring. Ungdata kartlegger den lokale oppvekstsituasjonen og gir et grunnlag for kommunalt plan- og utviklingsarbeid knyttet til folkehelse og forebyggende arbeid overfor ungdom.

I Fredrikstad ble undersøkelsen gjennomført på alle trinn i våre ni ungdomskoler og besvart av 2445 ungdomsskoleelever. Undersøkelsen ble gjennomført første kvartal 2013.

Resultatet av undersøkelsen for Fredrikstad samsvarer i stor grad med resultatet i landet for øvrig. Likevel er det noen ting som er interessante i denne sammenheng.

- Fredrikstad kommune er en lavinntektskommune i nasjonal sammenheng. Likevel opplever flere ungdommer at familiens økonomi «ikke er dårlig» enn gjennomsnittet for landets ungdommer gjør. Selv om det er små marginer er dette verd å merke seg fordi Fredrikstad nettopp er en lavinntektskommune. (Fredrikstad 79 %, landet 78 %)
- Utdanningsnivået i Fredrikstad er lavt sammenlignet med landsgjennomsnittet. Det er meget positivt at flere av våre ungdommer tror de vil ta høyere utdanning enn det gjennomsnittet av ungdommer i landet tror. (Fredrikstad 67 %, landet 61 %)
- Fritidsaktiviteter er viktig på flere måter; venner, samhold, lokalmiljø, deltagelse osv. Det er færre ungdommer i Fredrikstad som er aktive i fritidsorganisasjoner enn i landet for øvrig. (Fredrikstad 59 %, landet 65 %)
- Flere av de spurte ungdommene svarer negativt på en rekke forhold som gjelder familie, skole, rus og problematferd og 26 prosent sier de har følt seg ensomme. Nesten halvparten av jentene har store bekymringer, relatert til søvnproblemer, tristhet og depresjon og 41 prosent av jentene sier de er skuffet over seg selv. Det er nesten dobbelt så høyt som guttenes svar. Psykisk uhelse kan være en faktor som bringer mennesker over i stønadsordninger, og er av betydning for levekår og hvilke innsatsfaktorer som er viktige.

Kapital

Herunder kommer indikatorene inntekt og lavinntekt, arbeidsledighet, arbeidsavklaring og sosialhjelp.

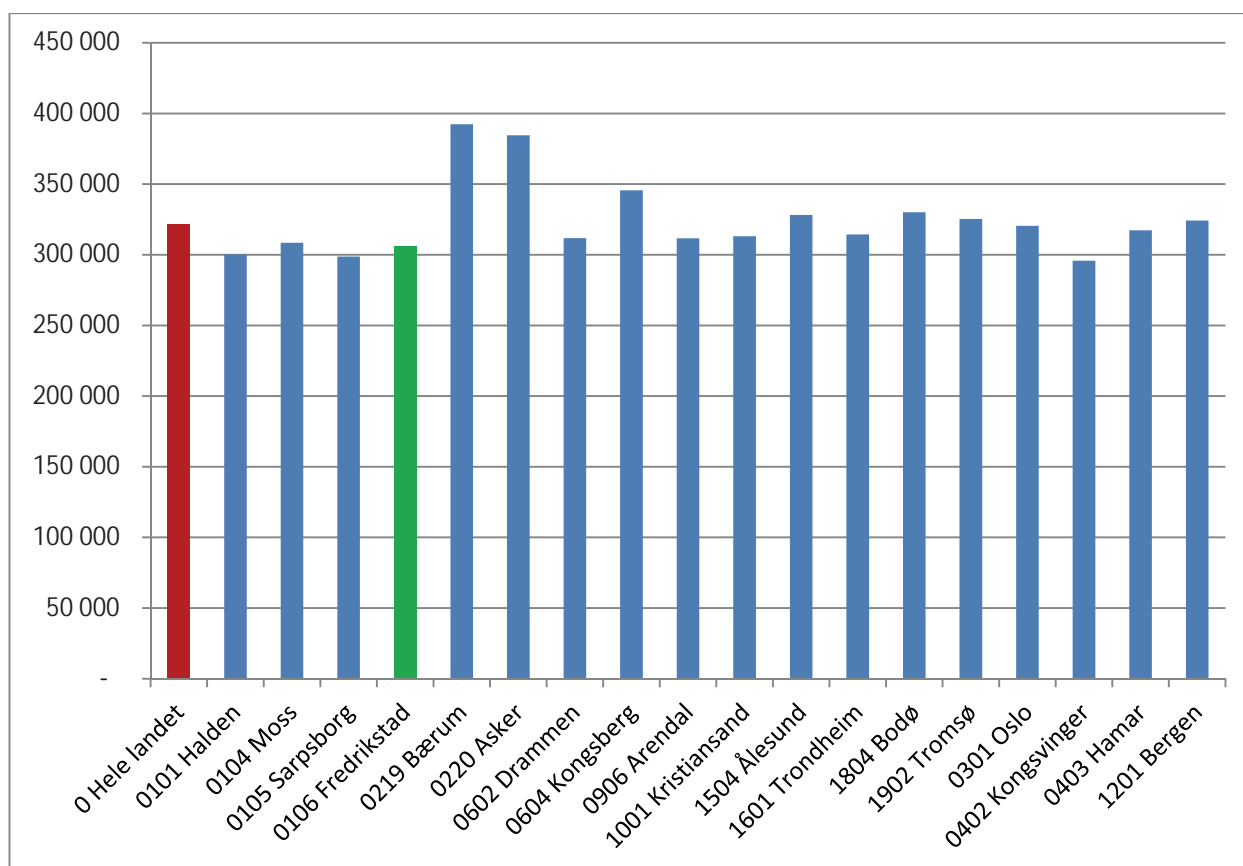
Inntekt

Et vanlig inntektsmål er «Median inntekt etter skatt per forbruksenhet, EU-skala». Medianen er den verdien som deler en fordeling i to like store deler, etter at den er sortert stigende (eller synkende).

Inntektsmålet er per forbruksenhet, noe som vil si at det er tatt hensyn til antall personer i husholdningen. Personene gis ulike vekt, her følges EU-skalaen. Dette er en forskjell fra forrige kartlegging, hvor man valgte å følge OECD-standard. Etter hvert har EU-standard blitt den som er vanligst å bruke, og vi har valgt å følge den. Mer om inntektsmålet per forbruksenhet i vedlegg 2.

Litt upresist sagt kan man kalle medianinntekten etter skatt for et mål på middelinntekten for en familie/husholdning. For hele Fredrikstad var den på 305 900 kroner. Figuren under viser inntekts tall for utvalgte kommuner og for landet. Medianinntekten for hele landet var på 321 600 kroner.

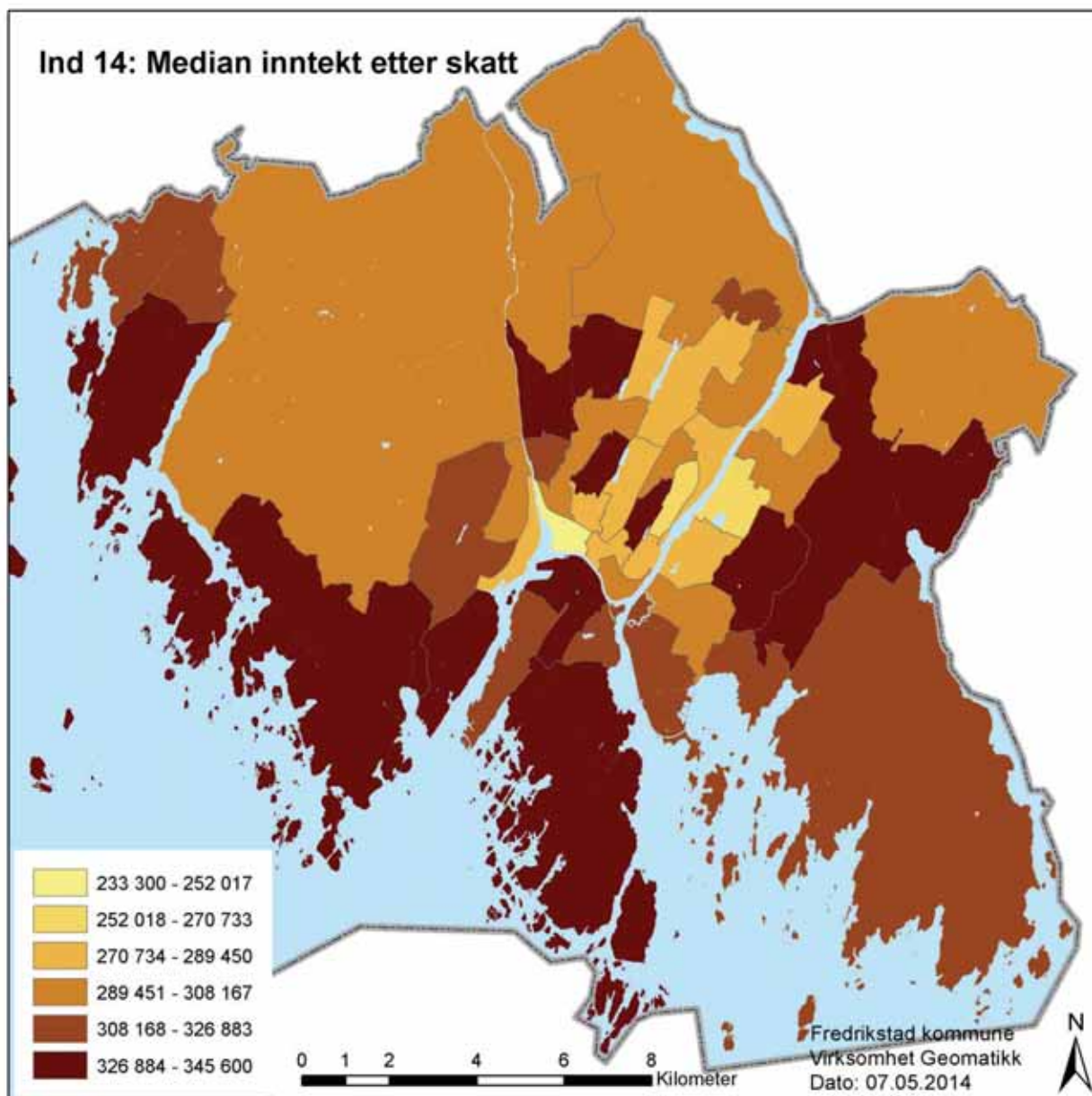
Figur 18: Medianinntekt etter skatt per forbruksenhet, EU-skala. Hele landet og utvalgte kommuner

Det er store forskjeller mellom de ulike områdene i Fredrikstad, når det gjelder inntekt. Fra 233 300 (Holmen/Seut) til Sentrum Nord og Oredalen, som begge har over 345 000 som medianinntekt.

Figur 19: Median inntekt etter skatt

Median inntekt etter skatt per forbruksenhet, EU-skala. Median inntekt etter skatt per forbruksenhet (EU-skala) for alle personer bosatt i kommunen per 1.1.2013 og tilhørende privathusholdninger (institusjonsbeboere og fosterbarn er ikke inkludert). Kommunemedian.

Endret fra 2012-rapporten. Var OECD-skala og landsmedian.

Lavinntekt

Fattigdom er et relativt mål. Det vil si at om man defineres som fattig eller ei er avhengig av hva som er standard, eller malen, for andre. Likevel er det nasjonale og lokale mål om å redusere fattigdom og bidra til at færre mennesker rammes, ikke minst at færre barn rammes, av fattigdom.

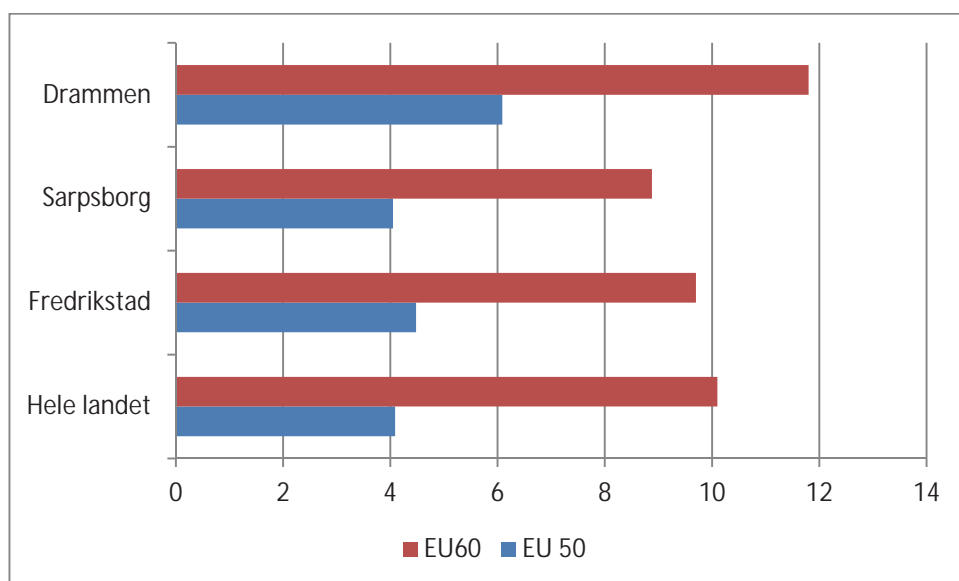
Fattigdom kan måles på flere vis. Vi har i denne kartleggingen valgt *inntektsfattigdom*. Alternativt kunne man tenkt seg indikatorer som viser fravær av goder, fravær av muligheter for deltakelse i samfunnet og i foreningsliv osv. Forenklet kan vi si at dette kommer indirekte til uttrykk gjennom inntektsmål, ettersom lavere inntekt naturlig også begrenser tilgangen på en rekke "goder" og mulighet til deltakelser. Vi har valgt å bruke nasjonale mål for fattigdom, justert med forbruksvekter slik som inntektsbegrepet over. Mer om denne justeringen er i vedlegg 2.

Lavinntektsgrensen er her definert ut i fra inntektsnivået i kommunen. Dette er en endring fra forrige kartlegging hvor man sammenlignet med inntektsnivået for landet. Ved å bruke kommunens eget inntektsnivå som sammenligningsgrunnlag vil forskjellene innad i kommunen fremkomme tydeligere.

Som for inntekt brukes medianinntekten, justert per forbruksenhet etter EU-skala. Man definerer som lavinntekt de som har en viss andel av kommunens medianinntekt. De to vanligste andelene som benyttes er 60 prosent og 50 prosent av medianinntekten. Under dette defineres som lavinntekt.

I utgangspunktet er det mest vanlig å benytte 60 % av medianinntekten som en lavinntektsgrense. Personer med inntekter under denne grensen defineres i EU som å være «at-risk-of poverty». Imidlertid så har økningen i median husholdningsinntekt i Norge vært svært sterkt de siste årene (fra 2000 til 2012 økte medianinntekten i befolkningen med over 40 % i faste priser). Dette kan tale for at en avgrensing på 60 % av medianen i mindre grad enn tidligere kan oppfattes som en typisk «lavinntektsgrense». Av den grunn kan det være hensiktsmessig og også benytte 50 % av medianen som en lavinntektsgrense, for bedre å avgrense gruppen med de laveste inntektene. Figur 20 viser andelen som regnes med i de ulike gruppene, for Fredrikstad, landet og for noen utvalgte kommuner

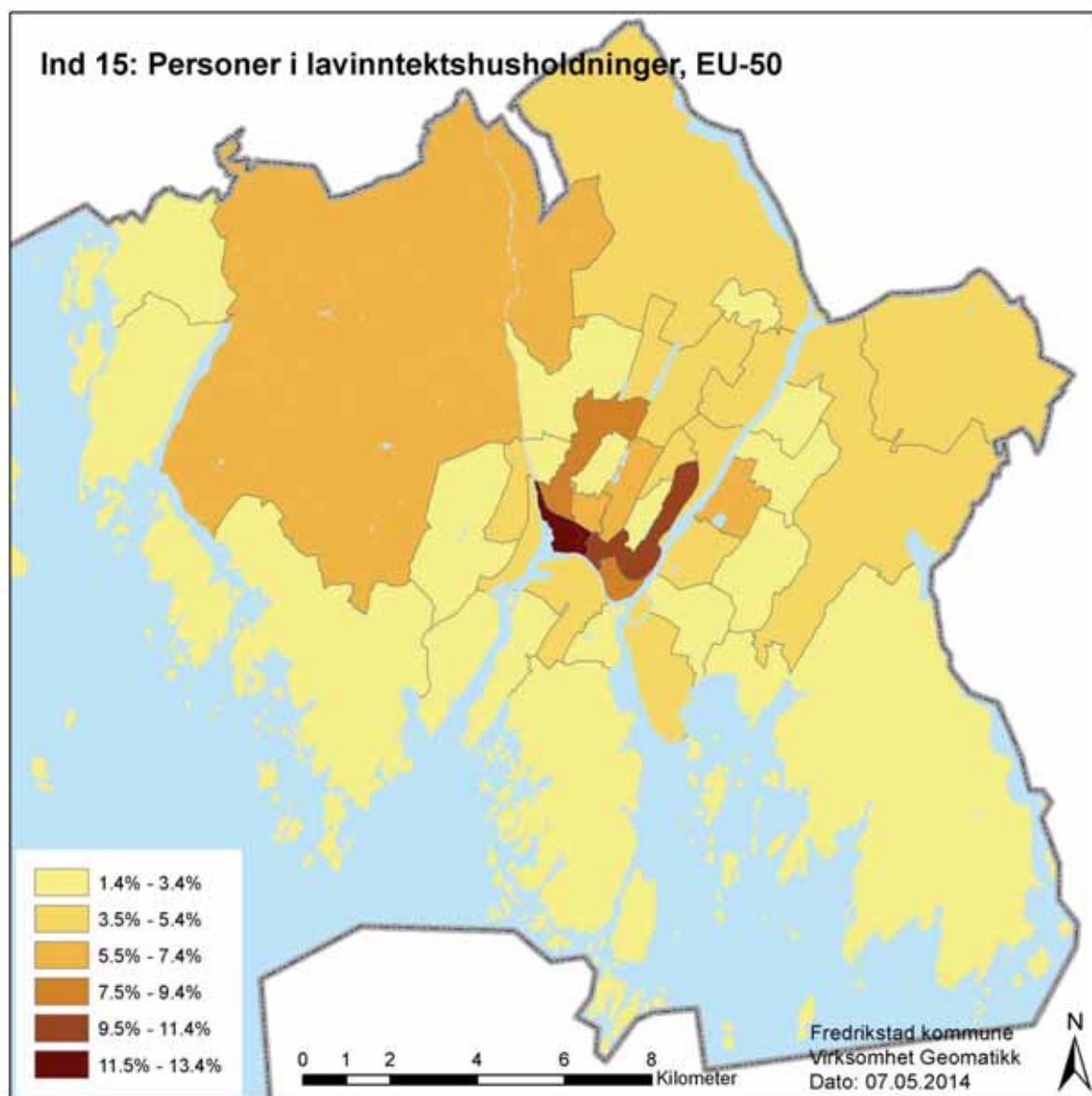
Figur 20: Personer med lavinntekt, regnet etter EU-50 og EU-60

For Fredrikstad er det 7 175 personer som lever i lavinntektshusholdninger, målt som EU-60 (dvs. at de lever i husholdninger som har mindre enn 60 prosent av medianinntekten). Det er nesten 10 prosent av befolkningen.

Videre er det 3 311 (eller 4,5 prosent) personer som lever i lavinntektshusholdninger, målt som EU-50 (dvs. at de lever i husholdninger som har mindre enn 50 prosent av medianinntekten): Kartet under viser fordelingen på sonenivå. Her ser vi at i Holmen/Seut lever 13,4 prosent i lavinntektshusholdninger, mens andelen er kun på 1,4 prosent for Begby.

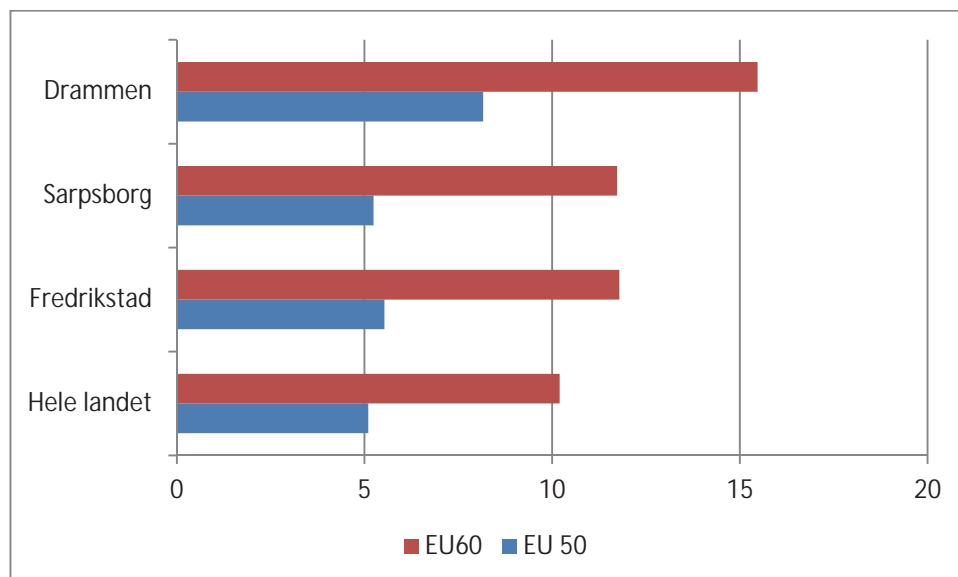
Figur 21: Personer i lavinntektshusholdninger, EU-50

Indikatoren viser antall personer i husholdninger med lavinntekt, EU-50 / Hele befolkningen per 1.1.2013.

I levekårssammenheng er det viktig også å se på andelen barn i lavinntektshusholdninger. Bruker vi andelen barn som lever i husholdninger med mindre enn 60 prosent av medianinntekten, ser vi at det er totalt 1 935 barn, eller nær 12 prosent av alle barn i alderen 0-17 år. Dette er noe høyere enn andelen for hele landet på litt over 10 prosent. Ser vi på andelen barn i husholdninger med mindre enn 50 prosent av medianinntekten finner vi at dette er 908 barn, eller 5,5 prosent. Figuren under viser de ulike lavinntekstmålene og andelen barn.

Figur 22: Barn i lavinntektshusholdninger, regnet etter EU-50 og EU-60

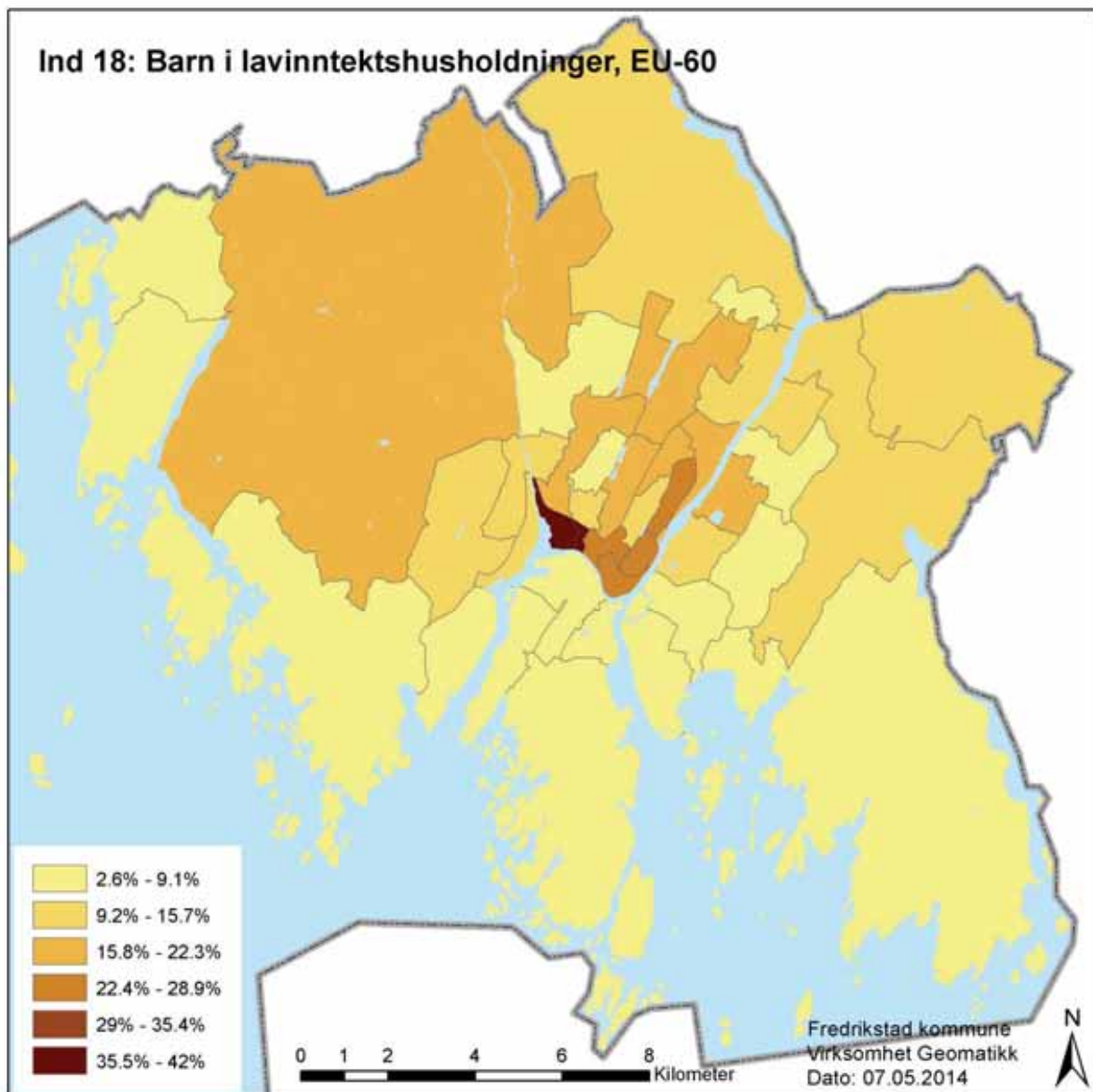
Antall barn i lavinntektshusholdninger er fordelt på levekårssoner i Fredrikstad. Vi ser at forskjellene er svært store. Ser vi på andelen barn som lever i husholdninger som har under 60 prosent av medianinntekten, varierer den fra 2,6 prosent på Begby til 42 prosent på Holmen/Seut.

Når vi ser på andelen barn som lever i husholdninger med inntekt under halvparten av medianinntekten (EU-50) er forskjellene fortsatt store. Andelen for Holmen/Seut er på 24,4 prosent.

For flere av sonene i Fredrikstad blir tallene for barn som lever i lavinntektshushold målt etter EU-50 så små at SSB må anonymisere («prikke») dem. Det betyr at vi ikke får oppgitt tall for flere soner (flere enn strengt tatt nødvendig, slik at vi heller ikke skal kunne regne oss fram til hvilke tall som «mangler»). I kartet under er sonene med prikkede tall (anonymiserte tall) ikke gitt farge.

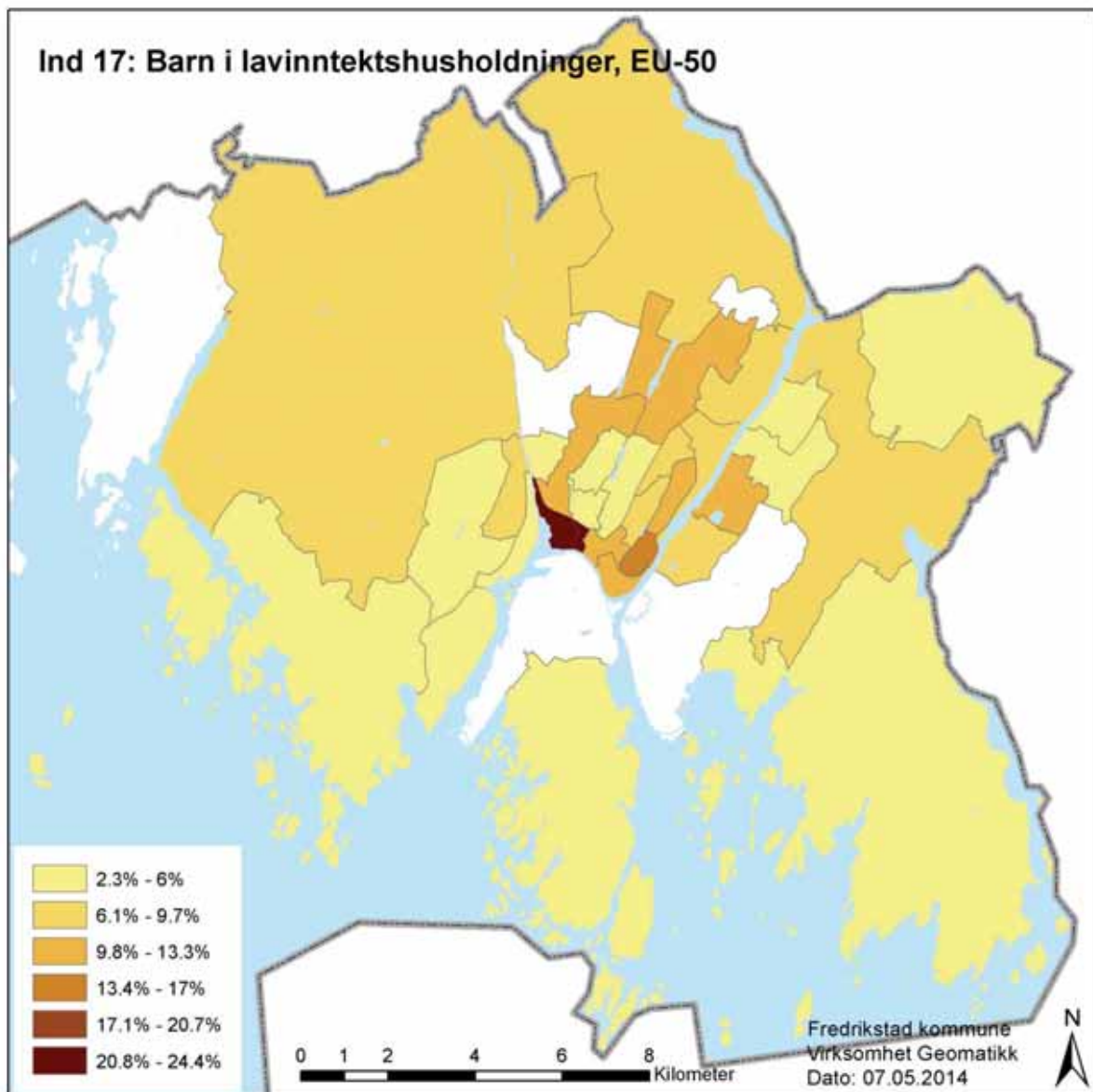
Den laveste oppgitte verdien er for Rød/Oksviken, med 2,3 prosent.

Figur 23: Barn i lavinntektshusholdninger EU-60

Antall barn i husholdninger med lavinntekt, EU-60 / Befolkning 0-17 år per 1.1.2013

Figur 24: Barn i lavinntektshusholdninger EU-50

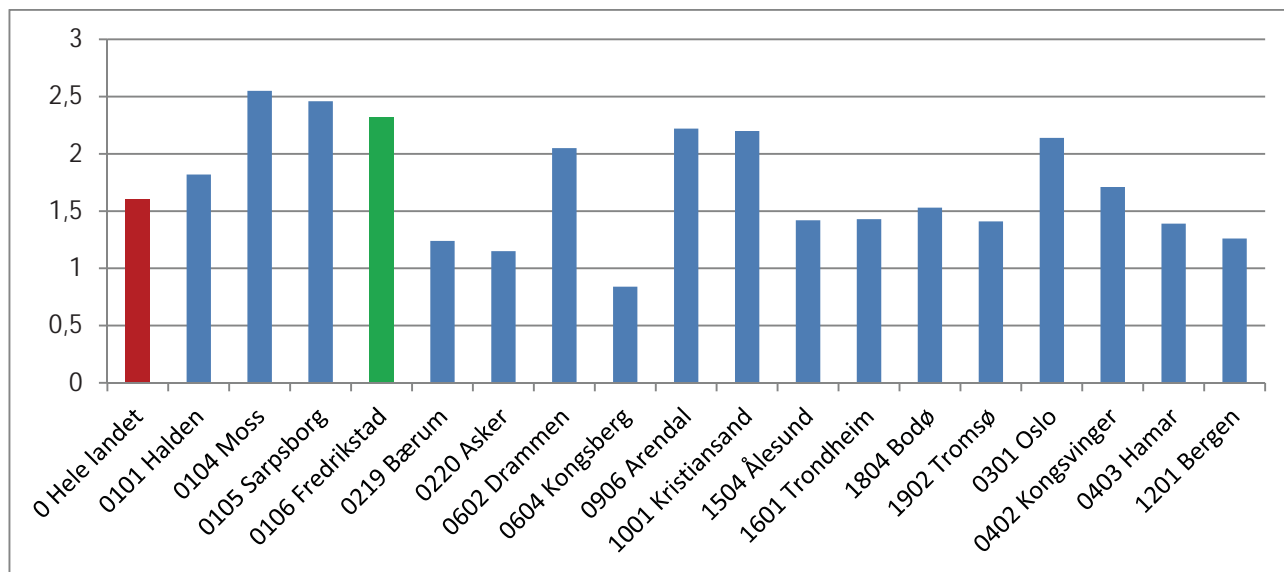
Antall barn i husholdninger med lavinntekt, EU-50 / Befolkning 0-17 år per 1.1.2013. Uten farge er anonymisert av SSB (tall kan ikke oppgis).

Arbeidsledighet

Vi skiller her mellom de som er registrert som arbeidsledige og de mottar arbeidsavklaringspenger. På talletidspunktet (november 2012) var det i følge SSB registrert 1 333 arbeidsledige i Fredrikstad. Dette er 2,3 prosent av folkemengden mellom 15 og 74 år. Indikatoren er litt endret siden forrige kartlegging, hvor man så på arbeidsledigheten for aldersgruppen 16-66 år.

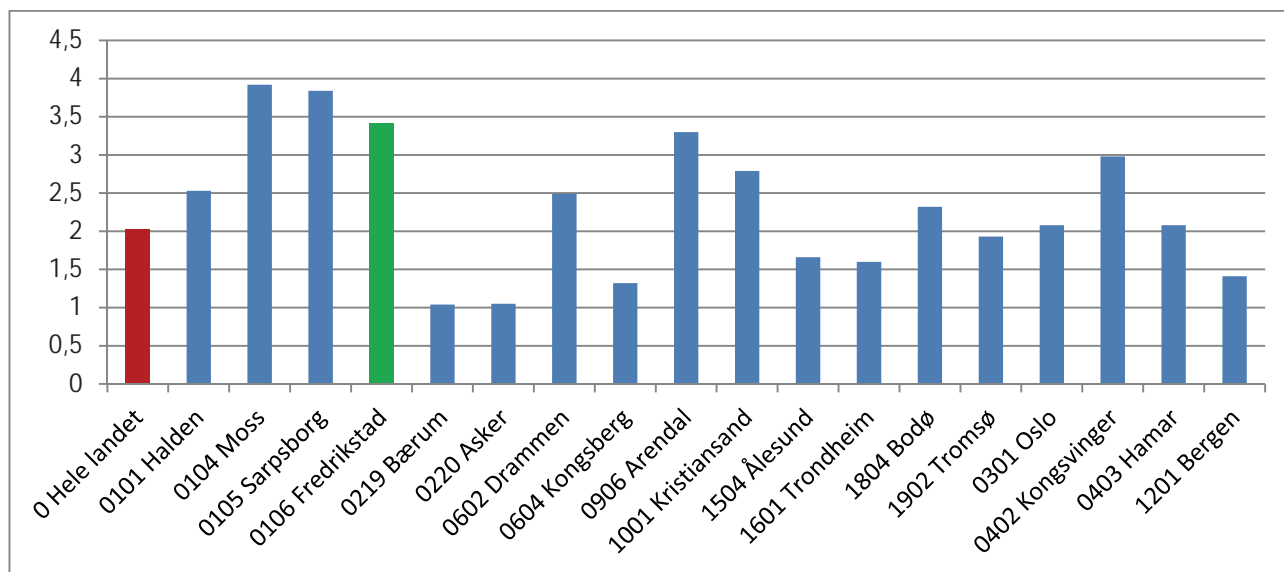
Denne indikatoren kan også være interessant å sammenligne med landet og med andre kommuner, se figuren under.

Figur 25: Registrert arbeidsledighet, hele landet og utvalgte kommuner. Per november 2012

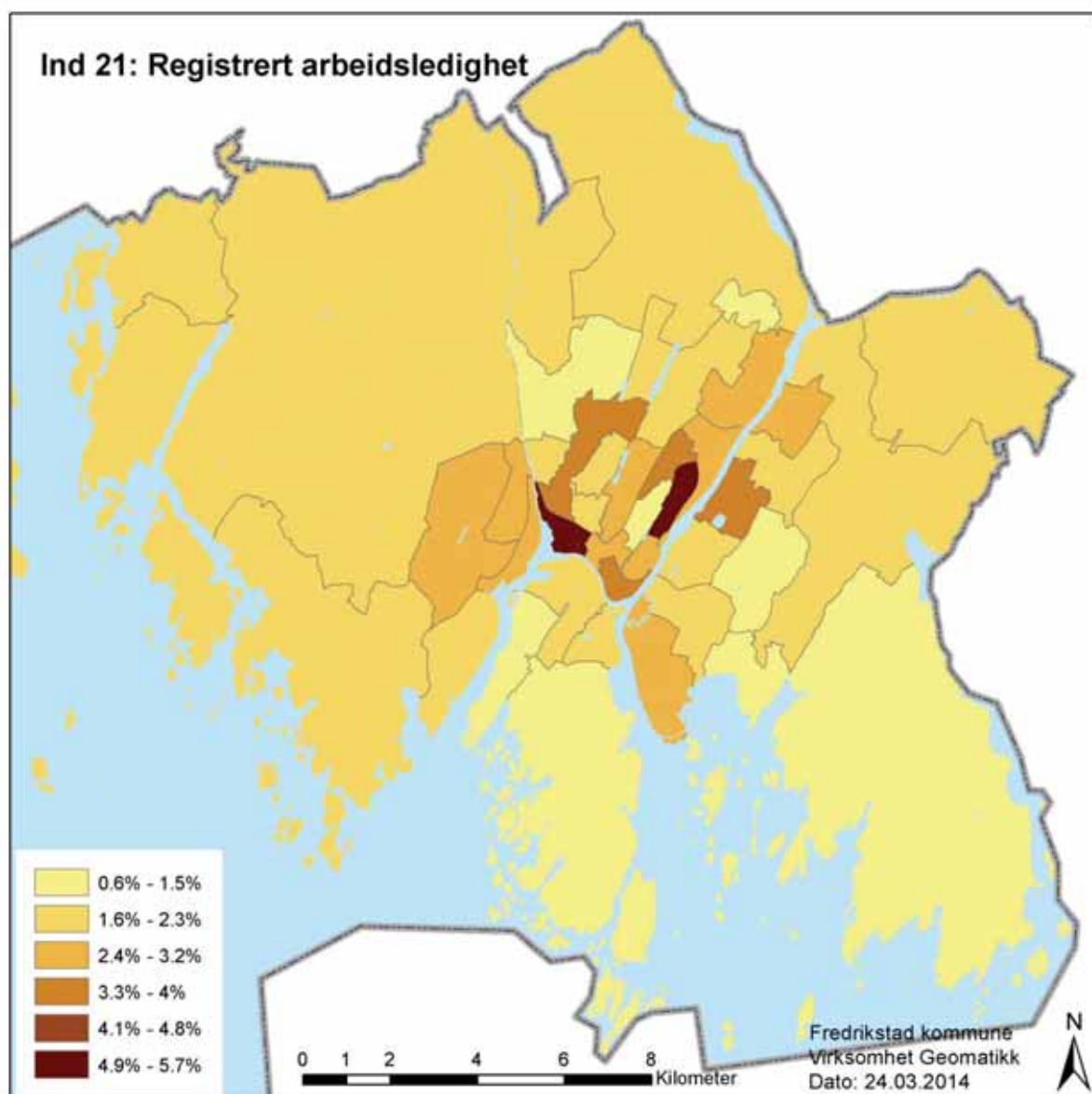
Vi ser at selv om antallet er relativt lite, er andelen noe høyere for Fredrikstad enn for landet. Vi har også fått data som viser at av de 1 333 arbeidsledige i Fredrikstad er 485 under 30 år.

Figur 26: Registrert ungdomsledighet, hele landet og utvalgte kommuner. Per november 2012

Figur 27: Registrert arbeidsledighet 15-74 år/folkemengden 15-74 år

Registrerte arbeidsledige 15-74 år / Folkemengde 15-74 år per 1.1.2013. Statistikken omfatter alle personer som står registrert i NAVs saksbehandlersystem som helt arbeidsledig. Referansetidspunktet er siste lørdag i november 2012.

Registeret omfatter bl.a. personer registrerte som helt arbeidsledige, arbeidssøkere på tiltak (tidligere kalt personer i ordinære arbeidsmarkedstiltak), samt personer med nedsatt arbeidsevne. Helt arbeidsledige er arbeidsføre personer som søker inntektsgivende arbeid ved NAV og ellers er disponible for det arbeidet som søkes. I tillegg må vedkommende ha vært uten inntektsgivende arbeid de siste to ukene.

De registrerte arbeidsledige ved arbeidskontorene må ikke forveksles med ledighetsbegrepet i AKU (Arbeidskraftundersøkelsen). Tallene fra AKU inkluderer også arbeidsledige som ikke registrerer seg ved arbeidsformidlingen (gjelder særlig ungdommer og andre uten krav på dagpenger), og noen av dem som går på ordinære arbeidsmarkedstiltak (opplæringskurs/AMO). På den annen side blir en del av de

registrerte arbeidsledige ikke klassifisert som arbeidsledige i AKU, på grunnlag av spørsmål om søking etter arbeid og tilgjengelighet for arbeidsmarkedet. Særlig gjelder dette eldre personer med lange ledighetsperioder.

SSB påpeker at det er usikkerhet rundt og det tas forbehold om kvaliteten på små tall. Videre må det tas hensyn til at det tidvis er relativt stor andel på «uoppgitt sone» som følge av selve sonedefinisjoner.

Datakilde: NAVs saksbehandlersystem, ARENA.

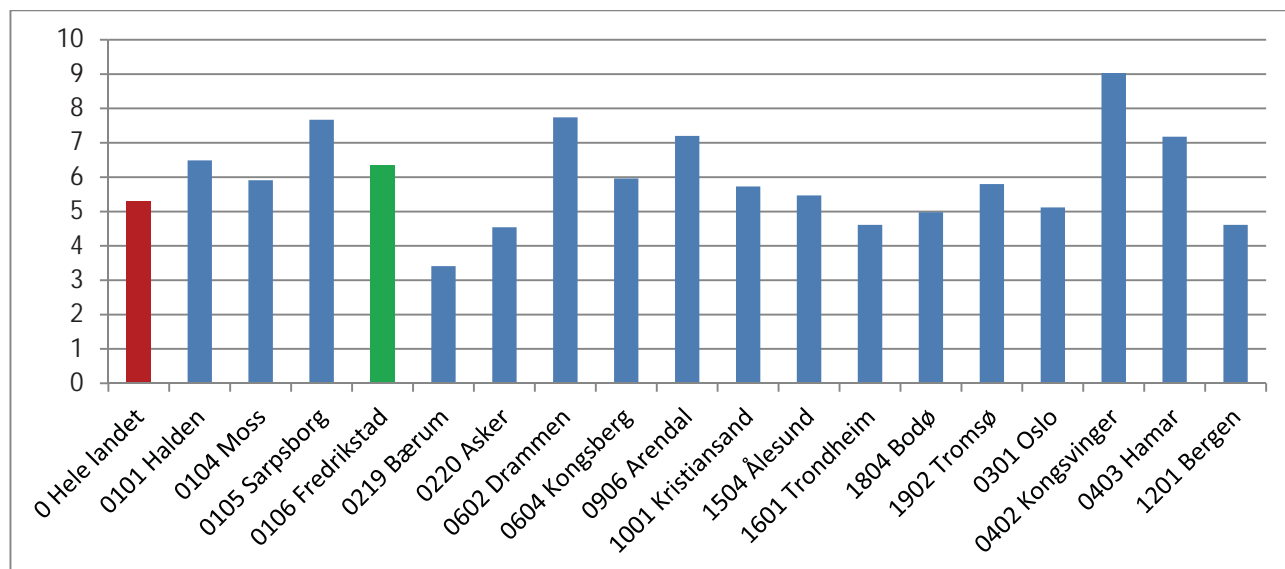
Denne usikkerheten gjør at vi må være varsomme når vi ser på tallene for levekårssonene i Fredrikstad. Men det er likevel tydelig å se at det er store forskjeller mellom sonene, og at det er en høyere registrert ledighet i enkelte sentrumssoner enn det er i omlandssonene. Verdiene går fra under 1 prosent (Begby, Labråten) til 5,3 prosent (Holmen/Seut).

Arbeidsavklaringspenger

I alt var det 2 975 personer, eller 6,4 prosent, mellom 18 og 66 år som mottok arbeidsavklaringspenger (AAP) i løpet av telleåret 2012, i Fredrikstad.

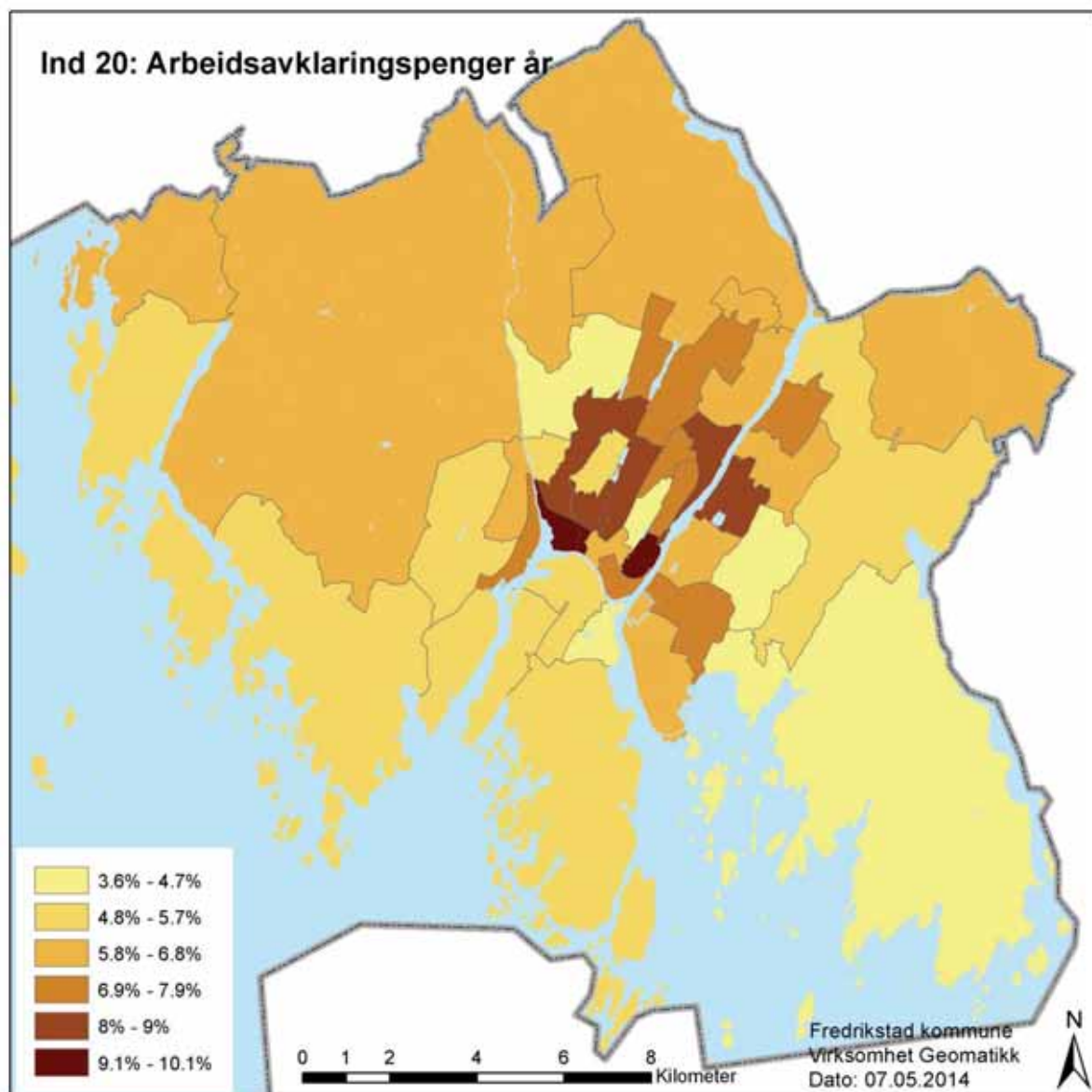
For hele landet var andelen på 5,3 prosent. Som figuren under viser er det store variasjoner kommunene imellom.

Figur 28: Arbeidsavklaringspenger, 18-66, andel av befolkningen for hele landet og utvalgte kommuner

Figur 29 viser fordelingen på levekårssoner. Andelen varierer fra 10,1 prosent på Holmen/Seut, til 3,6 prosent i Sentrum nord.

Figur 29: Arbeidsavklaringspenger

Personer 18-66 år som mottar arbeidsavklaringspenger / Hele befolkningen per 1.1.2013

Indikatoren viser andel personer 18-66 år som har mottatt arbeidsavklaringspenger i løpet av året. Arbeidsavklaringspenger skal sikre inntekt for personer som i perioder på grunn av sykdom eller skade har behov for bistand fra NAV for å komme i arbeid. Bistanden kan bestå av arbeidsrettede tiltak, medisinsk behandling eller annen oppfølging fra NAV.

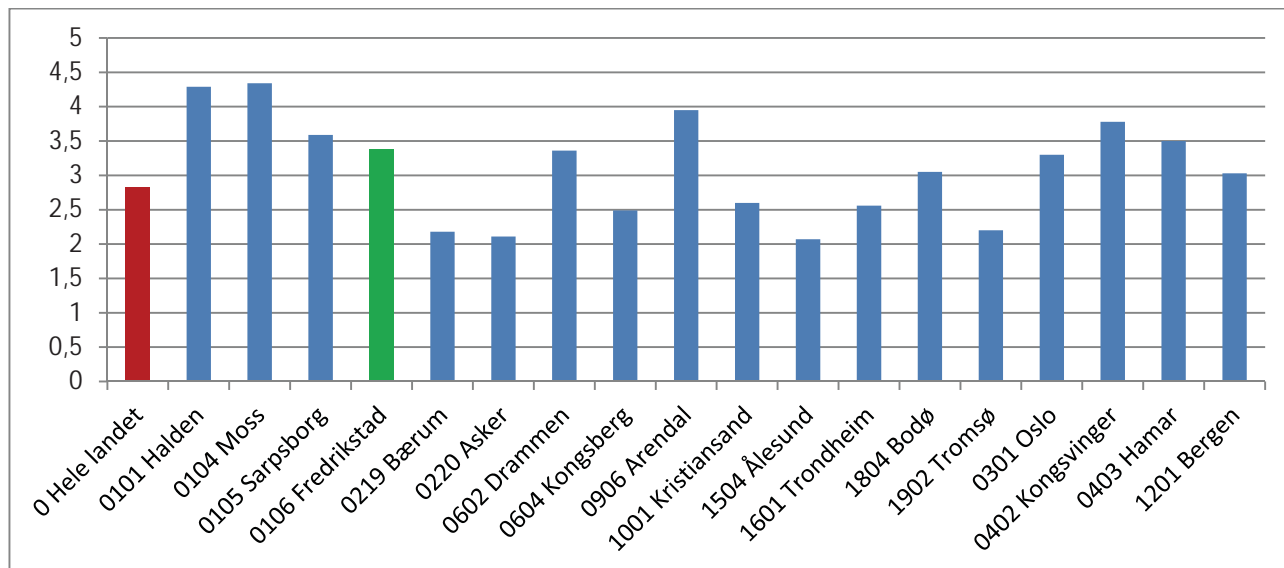
Datakilde: SSB – Skattestatistikk

Indikatoren er endret fra 2012-rapporten. Da var aldersgruppen 16-66 år.

Sosialhjelp

I alt var det registrert 2 111 (3,4 prosent) mottakere av sosialhjelp i løpet av kalenderåret. Dette var noe høyere enn landsgjennomsnittet på 2,8 prosent.

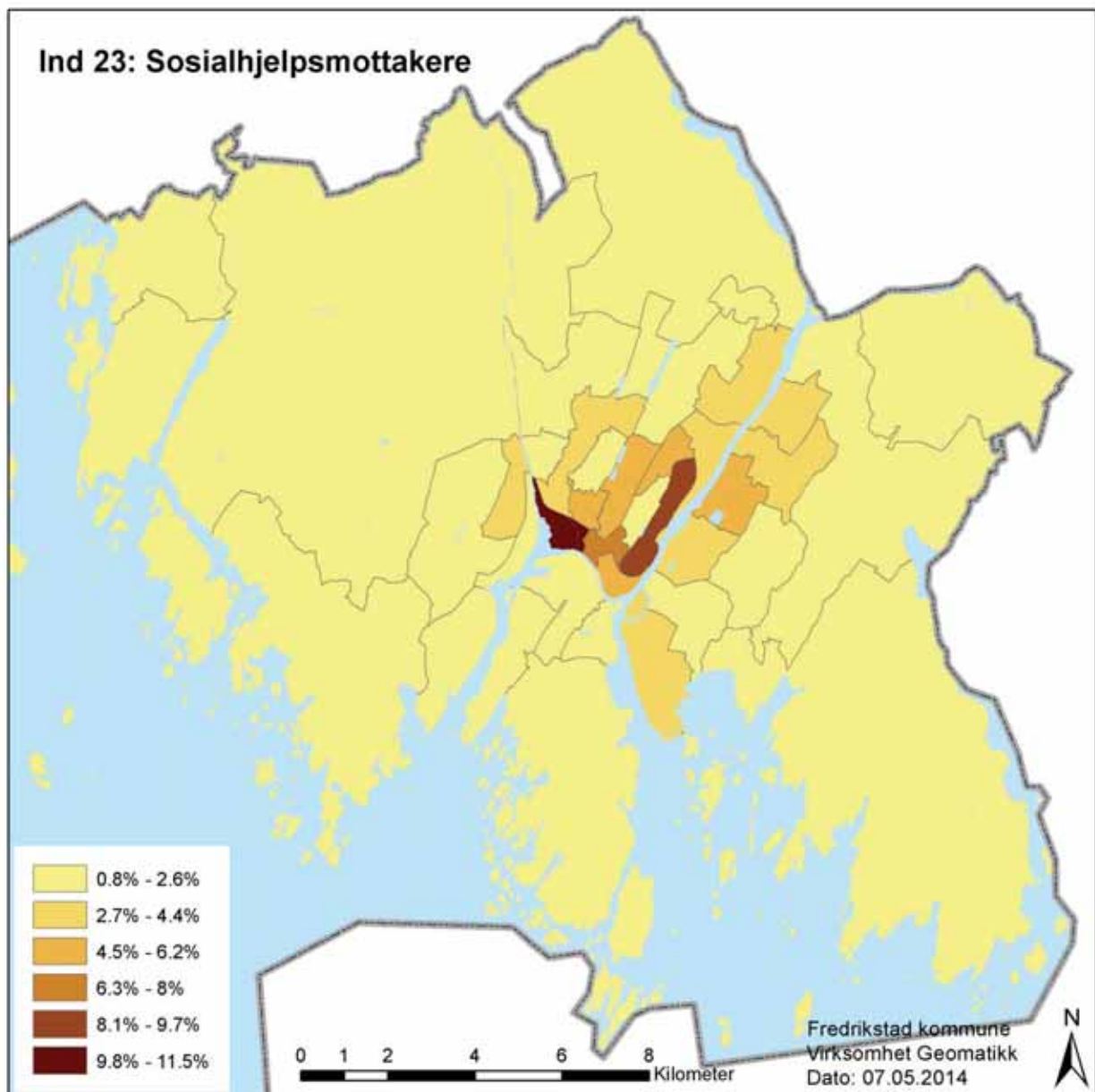
Figur 30: Sosialhjelpsmottakere, 16 år og over. Hele landet og utvalgte kommuner

Det er store forskjeller mellom levekårssonene i Fredrikstad. Fra 11,5 prosent (Holmen/Seut) til under 1 prosent (Engelsviken og Vestbygda). Det er imidlertid her en stor andel av sosialhjelpsmottakere som ikke er registrert bosatt i noen soner: 214 personer, eller om lag 10 prosent totalt. De er registrert bosatt i Fredrikstad, men kan ikke kobles til noen bestemt grunnkrets og sone. Det kan skyldes flere forhold, blant annet feilregistreringer eller at det ikke registrert bosted (bostedsløse).

Kartet nedenfor viser fordelingen av de som har registrert bosted.

Figur 31: Sosialhjelp

Sosialhjelpsmottakere 16+ år / Folkemengde 16+ år per 1.1.2013. Statistikken viser sosialhjelpsmottakere 16 år og over per kommune i løpet av kalenderåret. Dersom en person har mottatt sosialhjelp i mer enn en kommune, er vedkommende bare telt med en gang. Vedkommende er da plassert i den kommunen der han/ hun mottok sosialhjelp senest i kalenderåret. Datakilde: KOSTRA

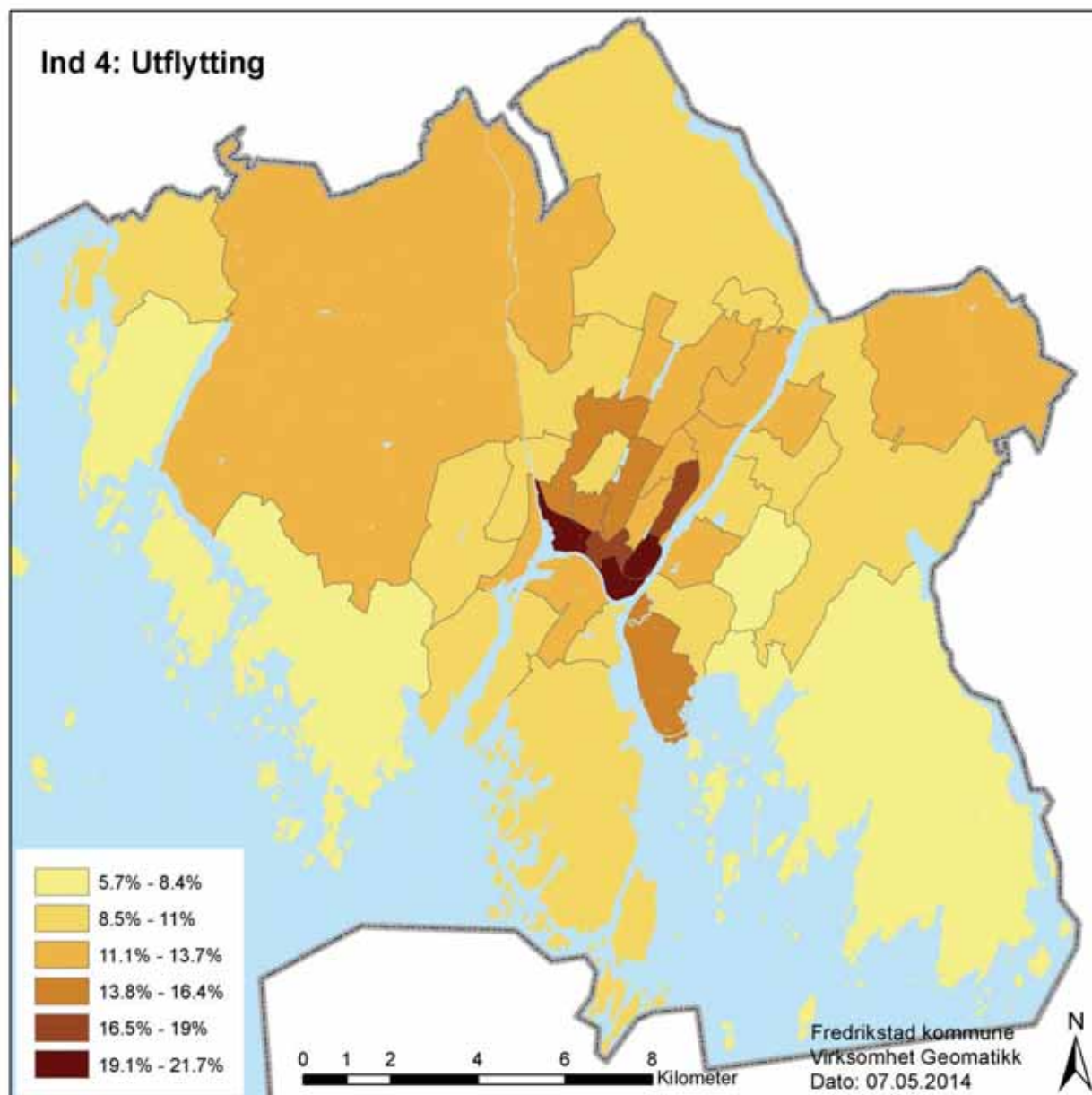
Område

Med områdeindikatorer menes her indikatorer for boligmengden (andelen eide og leide boliger, og boligtyper fordelt på soner) og flytting *ut* av sonen.

Flytting

Vi skiller ikke om utflyttingen er til en annen sone eller ut av kommunen. Utflytting er med som en indikator på mobiliteten i et område. Kartet under viser utflyttinger (som andel av middelfolkemengden i sonen), fordelt på soner.

Figur 32: Andel utflytting

Utflytting av personer / Middelfolkemengden (2012). Som flytting på kommunenivå regnes flytting for en person mellom to norske kommuner eller mellom en norsk kommune og utlandet. Flyttinger på sonenivå omfatter i tillegg flytting for en person mellom soner i samme kommune. Dersom en person flytter flere ganger i det samme kalenderåret, teller hver gang som en flytting. Middelfolkemengden er

gjennomsnittet av folkemengden ved begynnelsen og ved utgangen av året. Datakilder: DSF – registrerte flyttinger, bosatte per 1.1.2012 og 1.1.2013.

Det var registrert 9 044 flyttinger ut av soner i Fredrikstad, i 2012. Dette var 11,9 prosent av middelfolkemengden for dette året – for hele kommunen.

Utflyttingen er høyest i sentrumssonene, med over 21 prosent i Holmen/Seut og Sentrum syd. Omlandet har lavere andeler. Laveste utflyttingsandelen finner vi for Torsnes, med 5,7 prosent

Leide boliger

Det er et uttalt nasjonalt politisk ideal i Norge at flest mulig skal eie sin egen bolig, og vi skiller oss ut fra våre naboland med en svært høy andel eiere: i Norge eier om lag 80 prosent sin egen bolig.

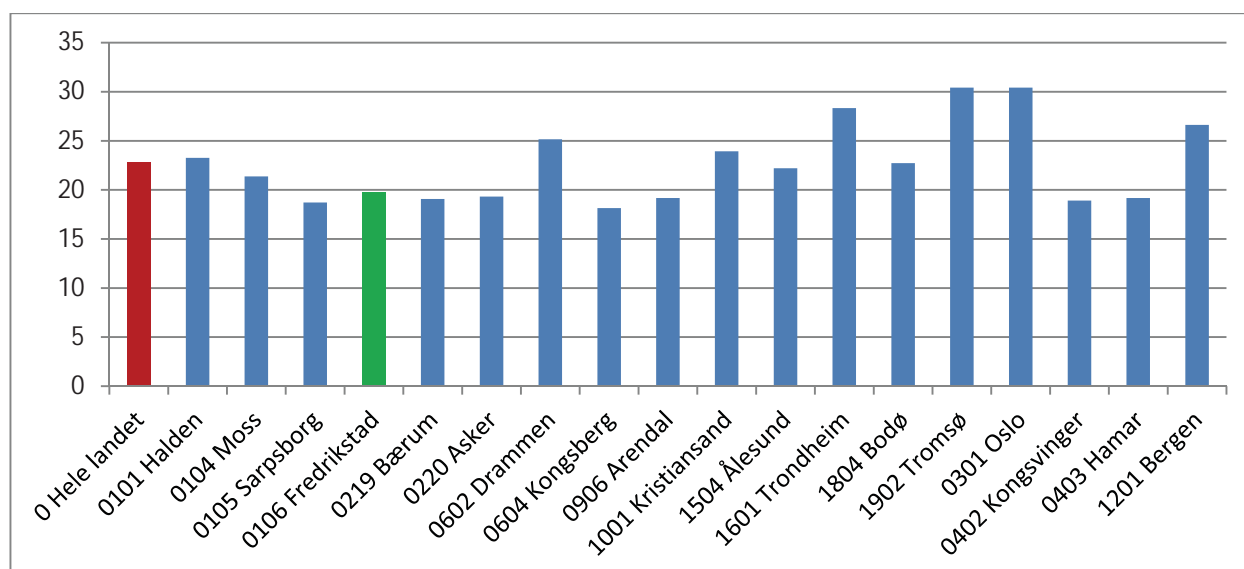
Det å leie kan på den ene siden være en livsfase som er naturlig for mange: Skolegang, studier, overgang mellom sivilstatus. På den annen side kan det også være uttrykk for manglende evne til å kjøpe seg sitt eget.

Ifølge en rapport fra International research institute of Stavanger (IRIS), virker det politiske idealet om at flest mulig skal eie sin egen bolig sosialt ekskluderende. Rapporten antyder behov for en mer profesjonalisert utleiesektor og flere studentboliger (som kan gi et mindre press i markedet).

Indikatoren er med i rapporten for å gi et mer helhetlig bilde av levekårene. De er ikke tatt med i samleindeksen.

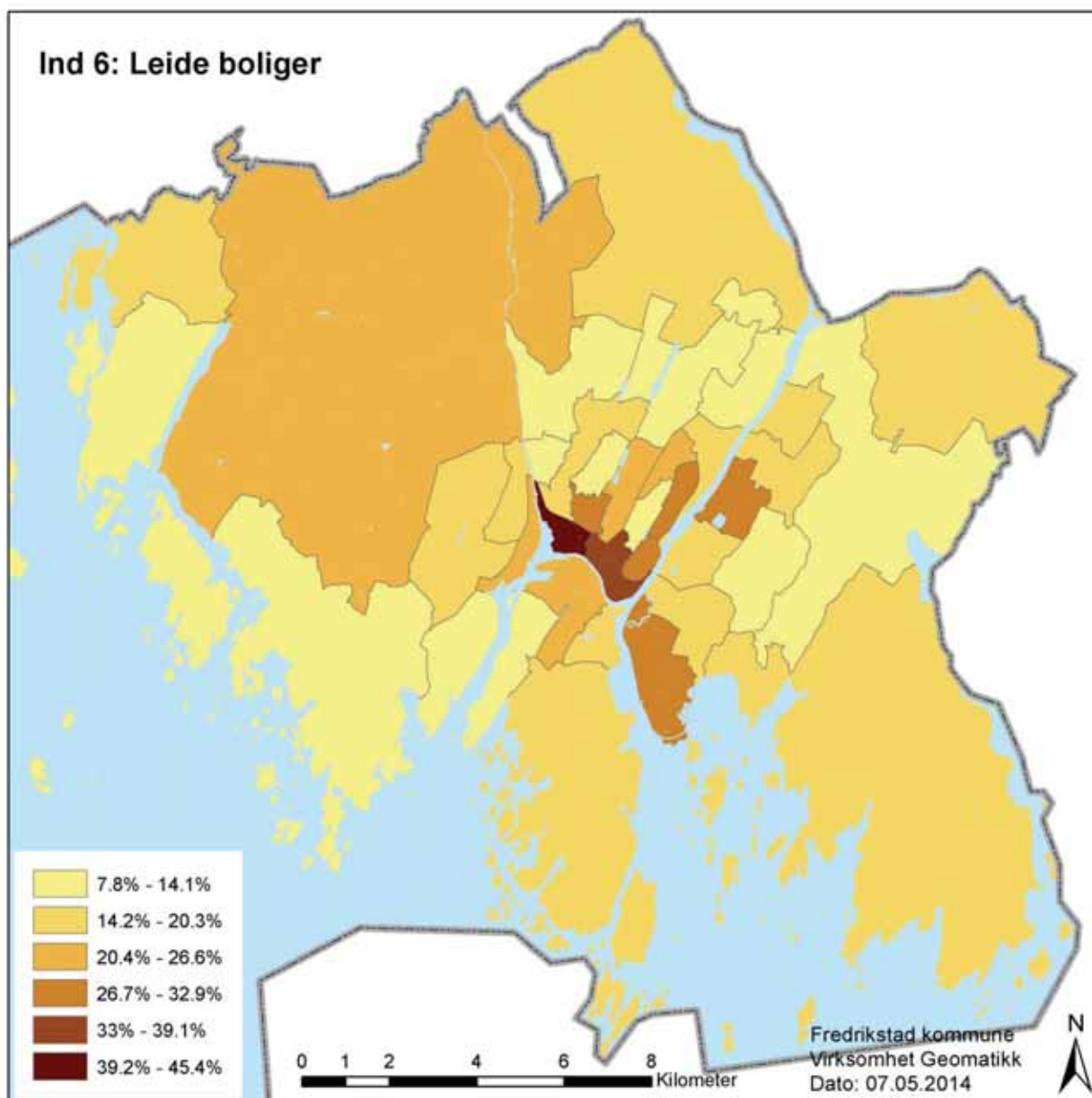
Det er registrert 6 635 leide boliger i Fredrikstad (kilden er Folke- og bolig tellingen fra 2011). Det utgjør omlag 20 prosent av alle boligene som er registrert. Andelen er litt lavere enn landsgjennomsnittet (22 prosent). Vi ser også at i større byer og studiesteder er andelen leide boliger høyere.

Figur 33: Andel leide boliger, hele landet og utvalgte kommuner

Andelen varierer mye mellom levekårssonene i Fredrikstad: Fra 7,8 prosent på Begby til 45,4 prosent på Holmen/Seut.

Figur 34: Andel leide boliger

Leide boliger / Alle boliger (2011). Boliger er hentet fra Folke- og bolig telling 2011 (FoB2011) og omfatter bare bebodde boliger per 19.11.2011. En bebodd bolig i FoB2011 er en bolig der det er registrert minst én person som bosatt i følge folkeregisteret. Opplysninger om husholdningens eierstatus og type eierskap for boliger framkommer gjennom samordning av husholdnings- og boligdata. Når minst en av beboerne står som eier av boligen i Matrikkelen, regnes husholdningen som eier av boligen (selveier). Når minst en av beboerne står som eier gjennom boligaksjeselskap eller eier av boret, regnes boligen som eiet gjennom borettslag/aksjeselskap. Om ingen av disse kravene er oppfylt regnes husholdningen å ha et leieforhold til boligen.

Data kilder: DSF – bosatte per 1.1.2013, SSBs Befolkningsstatistikk system (BeReg), SSB-Matrikkelen, osv.

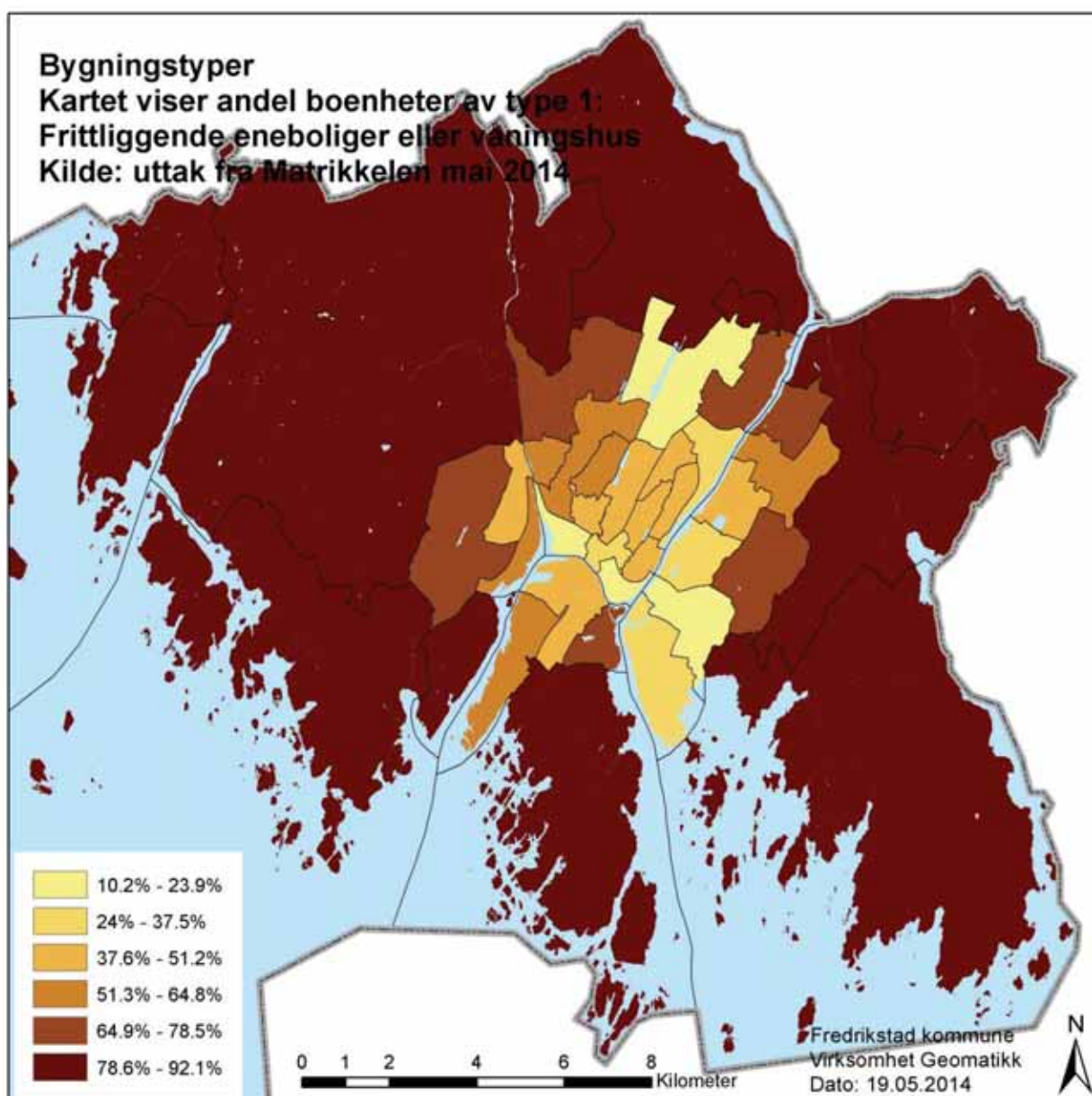
Boligtyper

Vi har sortert boligene i 4 ulike kategorier, som viser ulike boligtyper. Andel av de ulike boligtypene vises så på de fire påfølgende kartene.

Boligtyper:

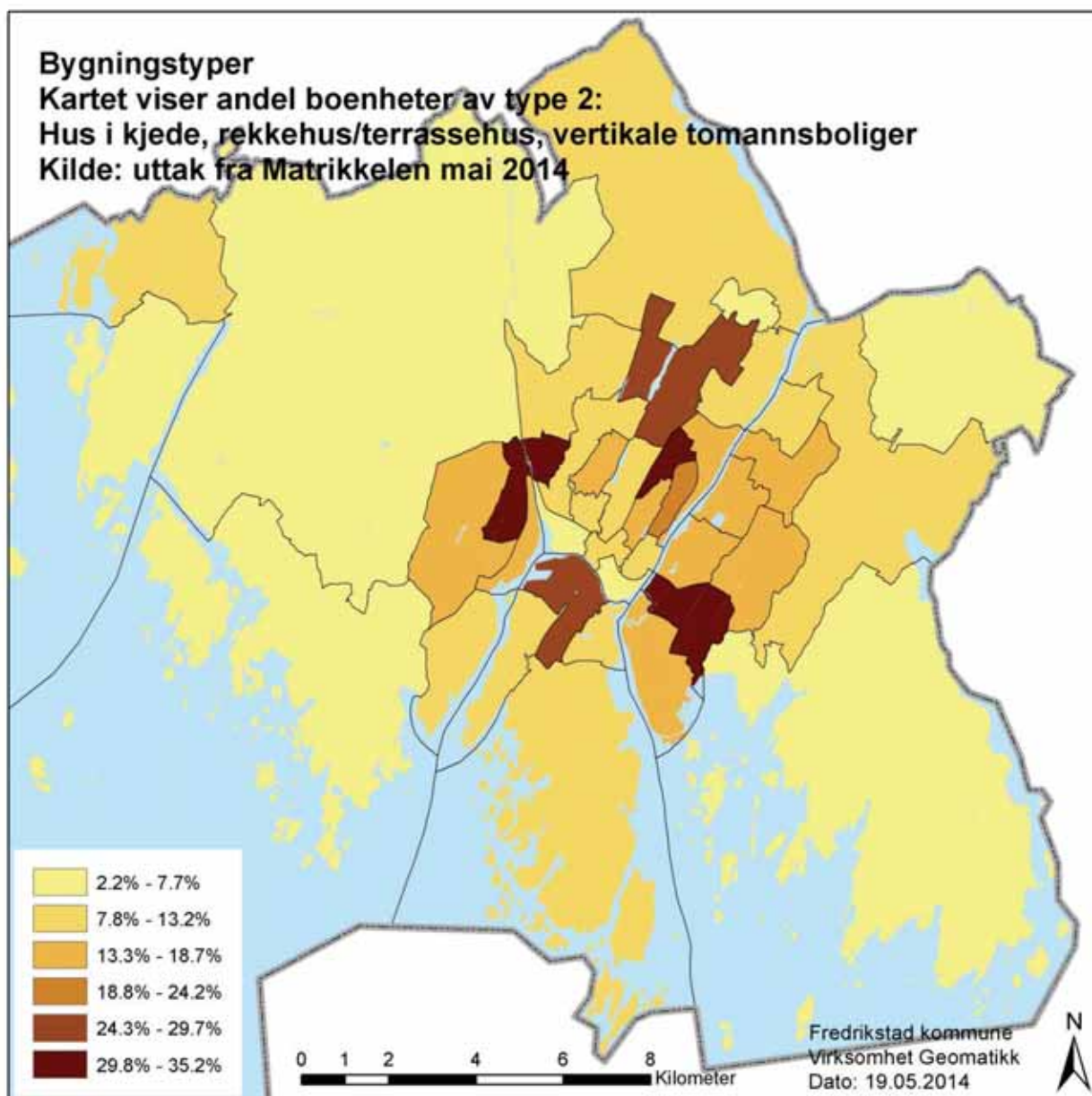
1. Frittliggende enebolig, våningshus
2. Hus i kjede, rekkehus, terrassehus, vertikaldelte tomannsboliger
3. Horisontaldelt tomannsbolig, eller annet boligbygg med mindre enn 3 etasjer
4. Blokk

Figur 35: Boligtype 1: Enebolig mv

Andel eneboliger er særlig dominerende i sonene utenfor tettstedet (jf. Fylkesplan for Østfold); Midtbygda, Sørbygda, Engalsvik, Vestbygda, Rød/Oksviken, Kråkerøy syd, Torsnes, Borge midtre, Borge nordre, Hatteveien/Nesskogen og Rolvsøy nord.

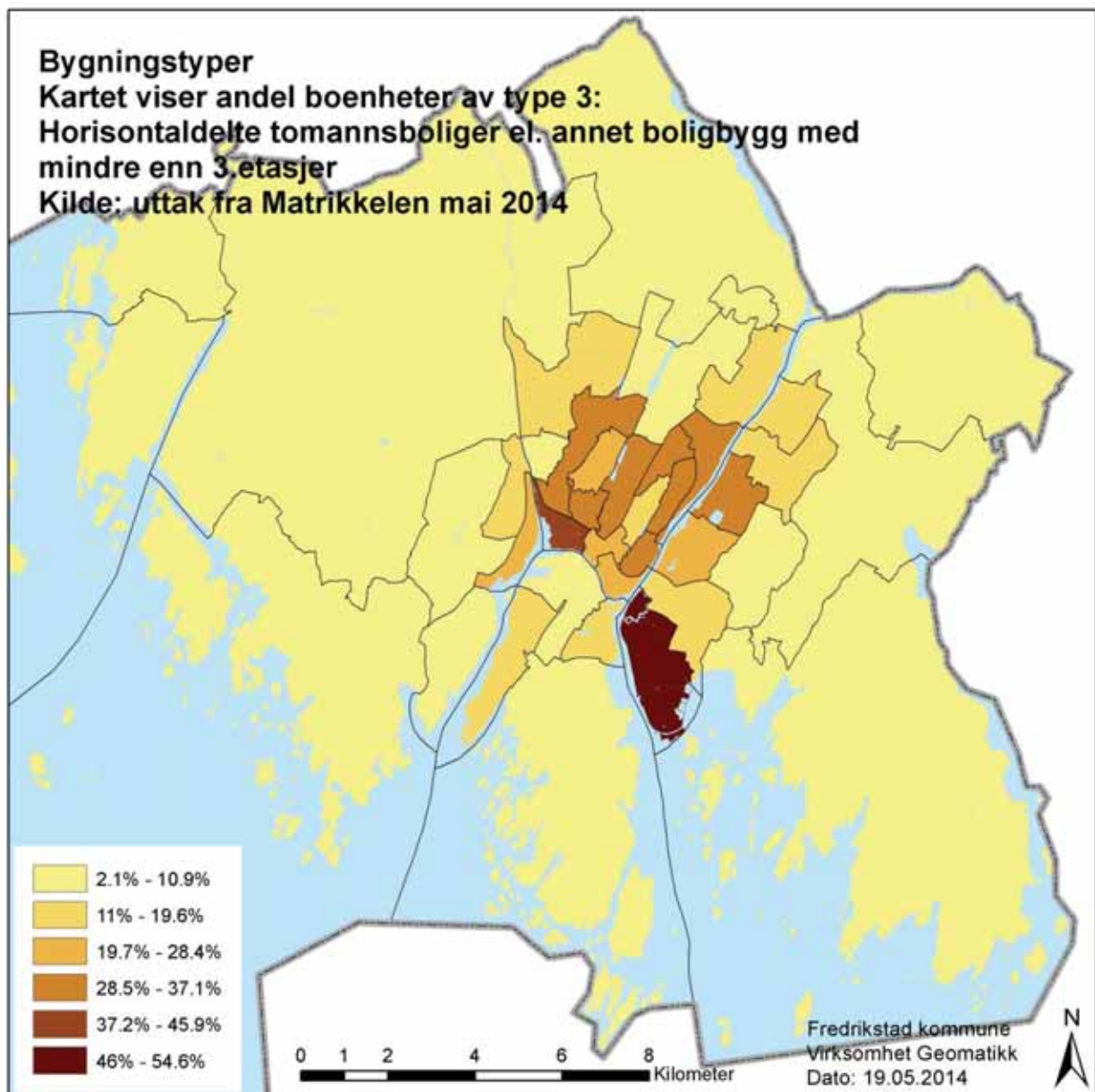
Figur 36: Boligtype 2: rekkehus mv.

Det er høyest andel av typen rekkehus i sonene Prestelandet/Byens marker, Labråten, Leie og Kirkeby/Ørebekk.

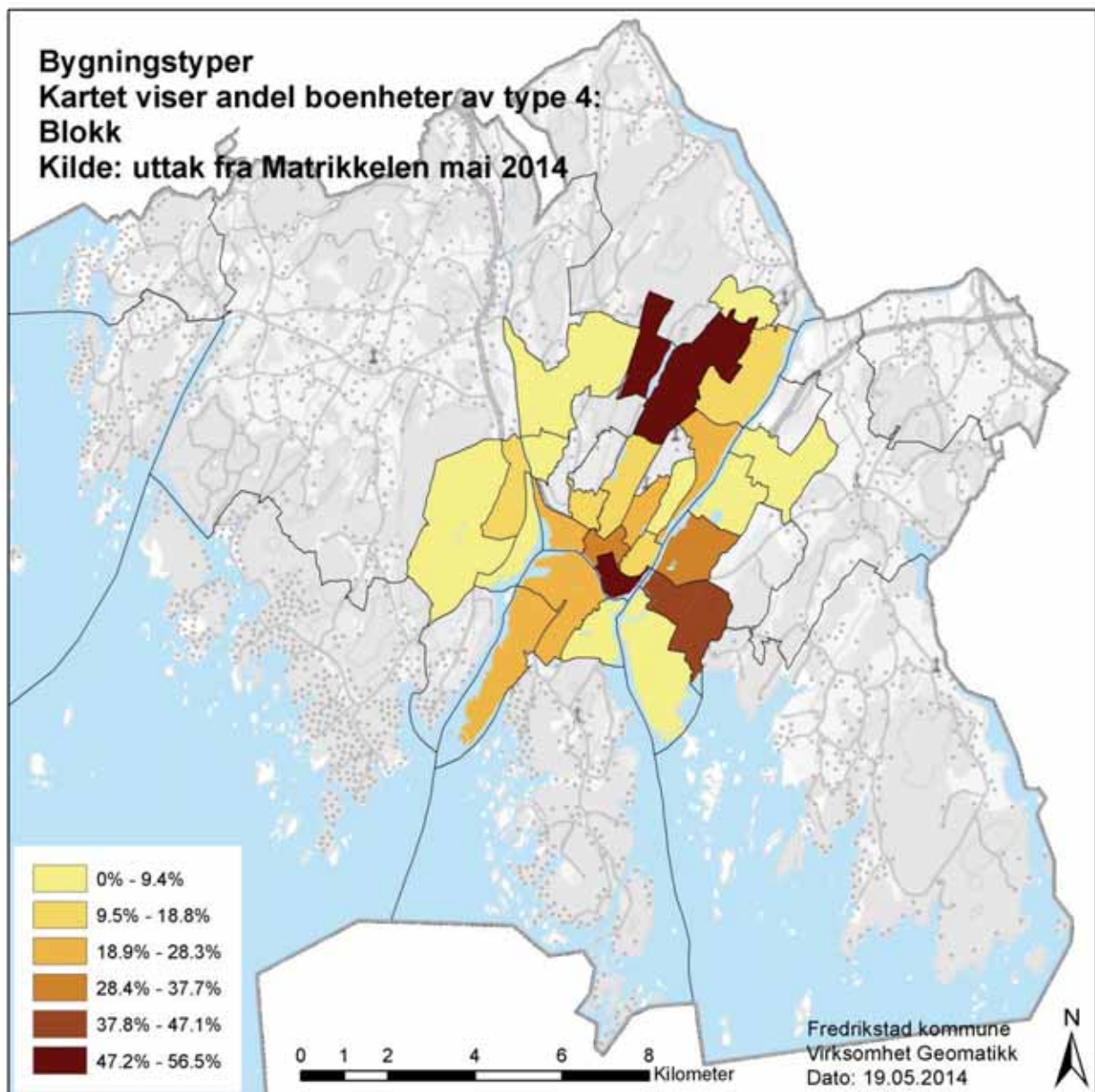
Figur 37: boligtype 3: inntil 3 etasjer

For denne boligtypen, som innbefatter horisontaldelt tomannsbolig samt andre boliger med mindre enn tre etasjer, er andelen høyest i Gamlebyen/Kongsten og Holmen/Seut.

Figur 38: Boligtype: blokk

Andel blokkbebyggelse er høyest i Sentrum syd, dernest i Vallefjellet /Rådalen og Prestelandet/Byens Marker.

Et samlet bilde av levekår

Hittil har vi sett på indikatorenes geografiske fordeling innad i Fredrikstad. Når vi skal gi et samlet bilde, en samleindeks, har vi valgt ut i alt 12 av indikatorene.

Det er gjort et utvalg blant flere indikatorer som uttrykker det samme, for eksempel lavinntekt. Kunnskap om levekårsforskning er tatt med i betraktning, noe som for eksempel gjør at husholdningstypen aleneboende er med som indikator i samleindeksen.

Indikatorene om boligtyper er ikke med i samleindeksen, men er med i rapporten da de uttrykker viktige sider ved de ulike levekårssonene.

Indikatoren for dødelighet er også utelatt i samleindeksen, her er usikkerheten såpass stor at vi ønsker å ha flere sammenlignbare årganger før vi evt. tar denne inn i samleindeksen.

Valgene som er gjort får betydning for sonenes samleindeks og interne rangering.

MERK: Samleindeksen er ikke direkte sammenlignbar med kartleggingen fra 2012, pga. endringer i indikatorene.

For eksempel er det de nye indikatorer på utdanning som er tatt inn i samleindeksen, ettersom det er disse vi vil følge over tid.

De tolv indikatorene i samleindeksen er:

1. Barneandel
2. Innvandrere
3. Flyttinger
4. Lav utdanning (30-39 år)
5. Høy utdanning (30-39 år)
6. Nettoinntekt (medianinntekt etter skatt, per forbruksenhet)
7. Personer i lavinntektshusholdninger(EU-50)
8. Registrert arbeidsledighet
9. Sosialhjelpsmottakere
10. Arbeidsavklaringspenger
11. Unge uførepensjonister
12. Andel aleneboende

Samleindeksen er regnet ut ved at sonene er rangert fra 1 til 40 på hver av de 13 indikatorene. Verdi 40 betyr at sonen kommer minst gunstig ut på den aktuelle indikatoren, mens verdi 1 viser at sonen kommer gunstigst ut. For indikator 1, barneandel, regnes en høyere barneandel som gunstig.

Samleindeksen viser den gjennomsnittlige rangeringen for hver sone. Den er slik at jo høyere verdi, jo mindre gunstige levekår sammenlignet med de andre sonene.

Det gir følgende rangering av levekårssonene:

Sone	Indeks	Sone	Indeks
17 Holmen/Seut	38,25	19 Sentrum nord	19,08
18 Sentrum øst	33,25	15 Smertu	18,92
31 Trara	32,92	25 Rolvsøy nord	18,75
06 Sellebakk/Sorgenfri	32,17	26 Midtbygda	18,75
40 Sentrum vest	31,50	03 Borge Nordre	17,42
32 Kniple	30,33	42 Borge midtre	17,17
21 Nøkleby	30,00	14 Kråkerøy nord	15,75
41 Leie	29,75	33 Vestbygda	15,42
37 Gressvik	27,75	38 Åle/Trondalen	14,33
20 Lisleby	27,67	24 Hatteveien/Nesskogen	13,75
16 Sentrum syd	27,08	35 Sørbygda	13,58
22 Vallefjellet/Rådalen	26,25	30 Oredalen	13,08
08 Nabbetorp	26,00	34 Engalsvik	11,75
29 Trosvik	24,25	28 Labråten	10,67
10 Prestelandet/Byens Marker	24,17	13 Glombo/Langøya	10,50
04 Torp	22,92	27 Ambjørnrød/Veum	9,42
23 Hauge	21,83	12 Kråkerøy syd	8,75
39 Kirkeby/Ørebekk	21,50	09 Begby	8,17
11 Gamlebyen/Kongsten	20,92	01 Torsnes	8,00
05 Sellebakk Nord	20,92	36 Rød/Okseviken	7,33

Indeksen varierer fra 7,3 til 38,3. Lavekårsssonen som kommer best ut rangeres ikke som nummer 1 på noen av indikatorene, mens sonen som kommer dårligst ut rangeres dårligst på 7 av 12 indikatorer.

Det er en større spredning blant de sonene som kommer gunstigst ut, mens vi ser en klarere opphopning for de minst gunstige levekårssonene.

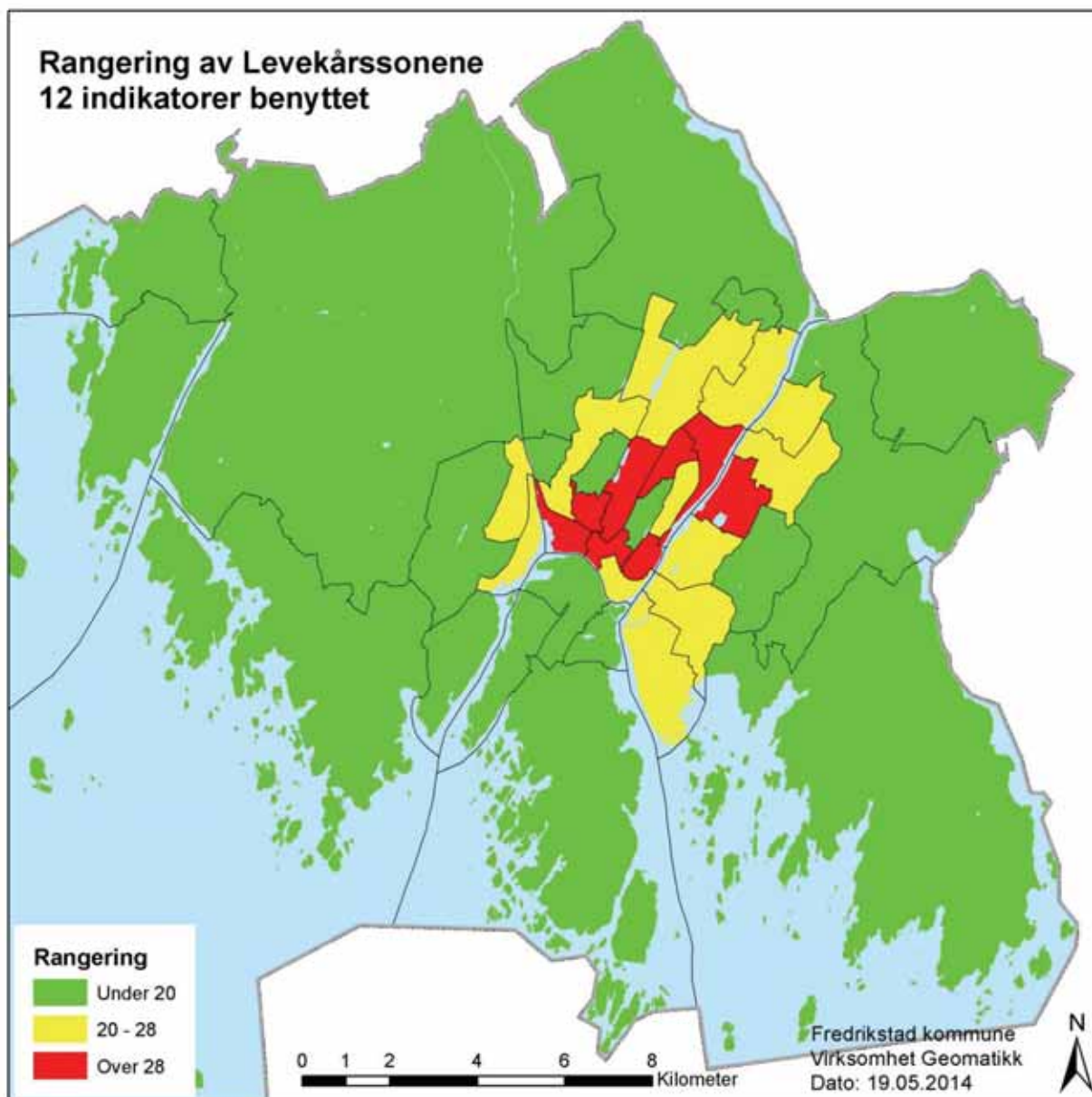
Det synes ikke å være noe klart øst-vest-mønster i levekårsutfordringene i Fredrikstad, men det er likevel et mønster som avtegner seg: I enkelte sentrumssoner og langs elvene er det større levekårsutfordringer enn i omlandet til sentrum.

Kartet under viser de ulike sonenes rangering. Det er gjort en endring i fargeskalaen siden første kartlegging. Det var tidligere gjort slik at rødt var tildelt de ti sonene med størst utslag samlet på de 13 indikatorene i samleindeksen (rangering mellom 31 og 40). Soner rangert fra nr. 21-30 fikk en gul farge, mens grønt var tildelt de 20 sonene som kommer gunstigst ut på samleindeksen.

For å kunne se mulige endringer over tid, har vi justert inndelingene slik at de i stedet for å ha en fast inndeling på antall soner, følger noen nærmere definerte grenseverdier. Grenseverdiene markerer knekkpunkter i samlet score for sonene. Disse er:

Indeksverdi over 28: Rød farge, indeksverdi mellom 20 og 28: Gul farge, og indeks under 20 er gitt grønn farge.

Figur 39: Rangering av levekårssonene (merk: Nye indikatorer gjør at rangeringen ikke er direkte sammenlignbar med tidligere)

Nedenfor studeres de 10 sonene med størst utfordringer nærmere.

Sonenes rangering i forhold til de 12 indikatorene vises i egne diagram. Dessuten omtales følgende elementer:

- Folkemengde, barneandel og boligtype
- Antall indikatorer som rangerer sonen svakt
- Evt. spesielle forhold for sonen

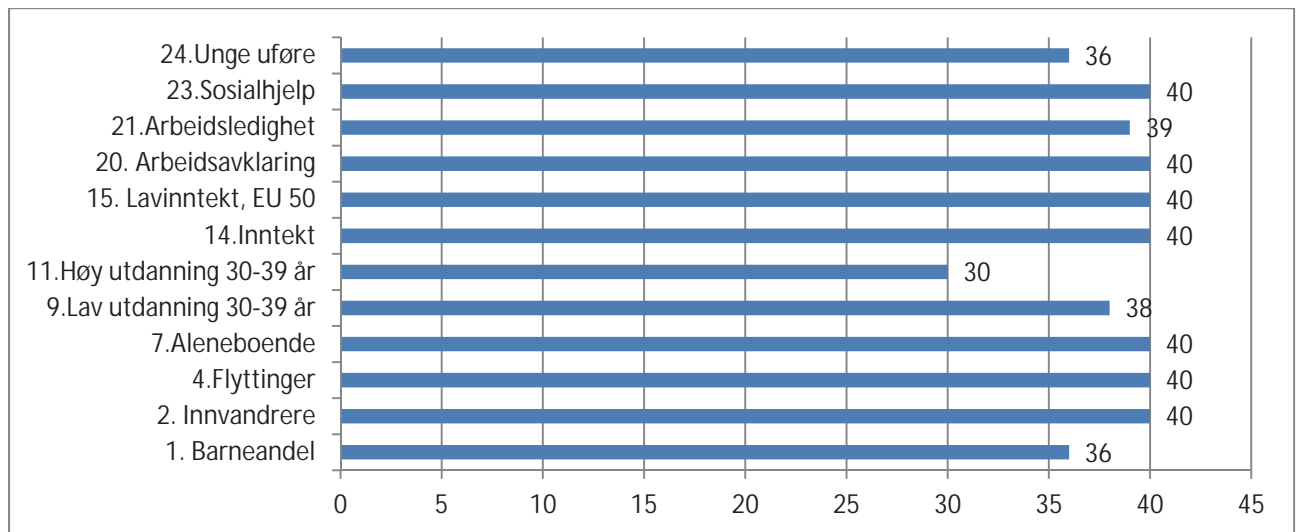
Rangeringen går fra 1 til 40, der 40 betyr at sonen kommer minst gunstig ut på den aktuelle indikatoren i samleindeksen.

Holmen/Seut

I Holmen/Seut er det 1 764 personer. Sonen kommer forholdsvis høyt ut på alle indikatorer. Sonen er preget av høy andel hus med flere husholdninger og en stor andel som leier sin bolig.

Sonen har høy turnover (flytting), men det samme mønsteret preger også sentrumssonene. Det er en høy andel lavinntekt, kombinert med en høy andel stønadsmottakere

Det må også understrekes at mange kan ha behov for og trives i bomiljøer som Holmen/Seut representerer. Ønsker byen et visst mangfold av bomiljøer, variert prisleie på boliger og leiemuligheter for personer som trenger det i en viss livsfase, kan en opphopning av slike muligheter i en sone også gi utslag på levekårsstatistikken.

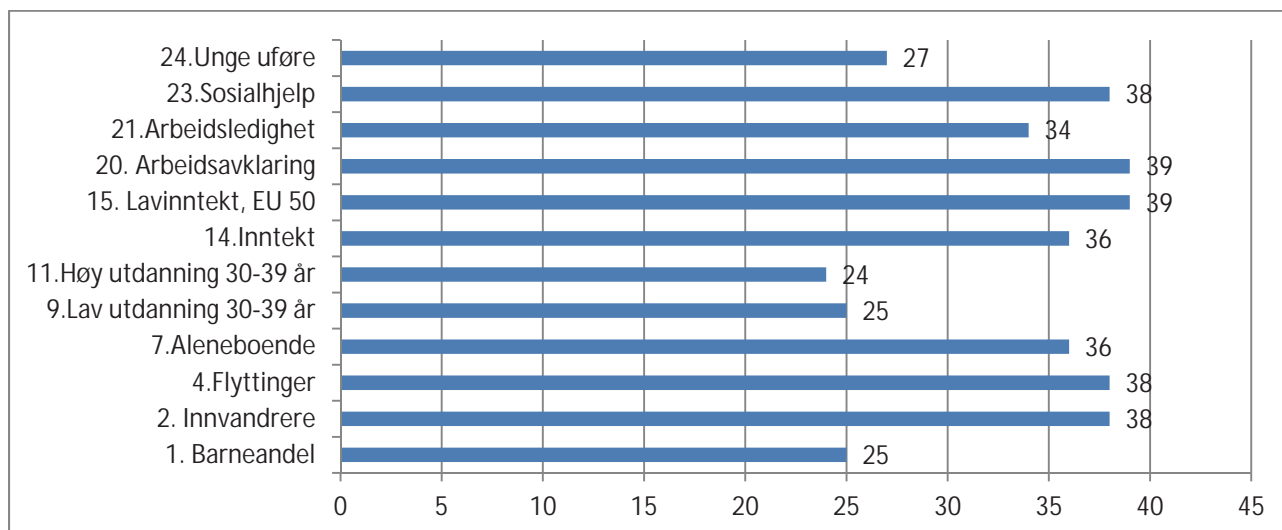

Sentrum Øst

I sentrum Øst bor det 2 030 personer. En relativt høyere andel leier sin bolig, og det er en relativt større andel hus med flere husholdninger i sonen.

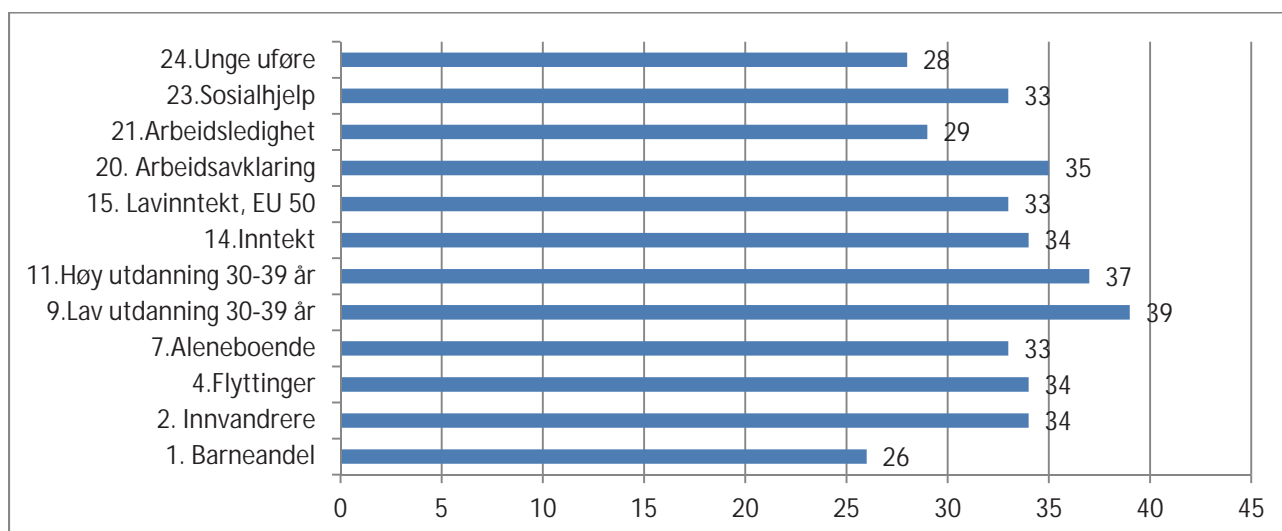
Sonen kommer høyt ut på 8 av 12 indikatorer, men kommer også forholdsvis lavt ut på fire indikatorer. Det er et område som er noe preget av gjennomtrekk, i likhet med flere sentrumssoner.

Sonen kommer høyt ut på ulike stønadsordninger, med unntak av unge uføre, og derav en stor andel med lav inntekt.

Trara

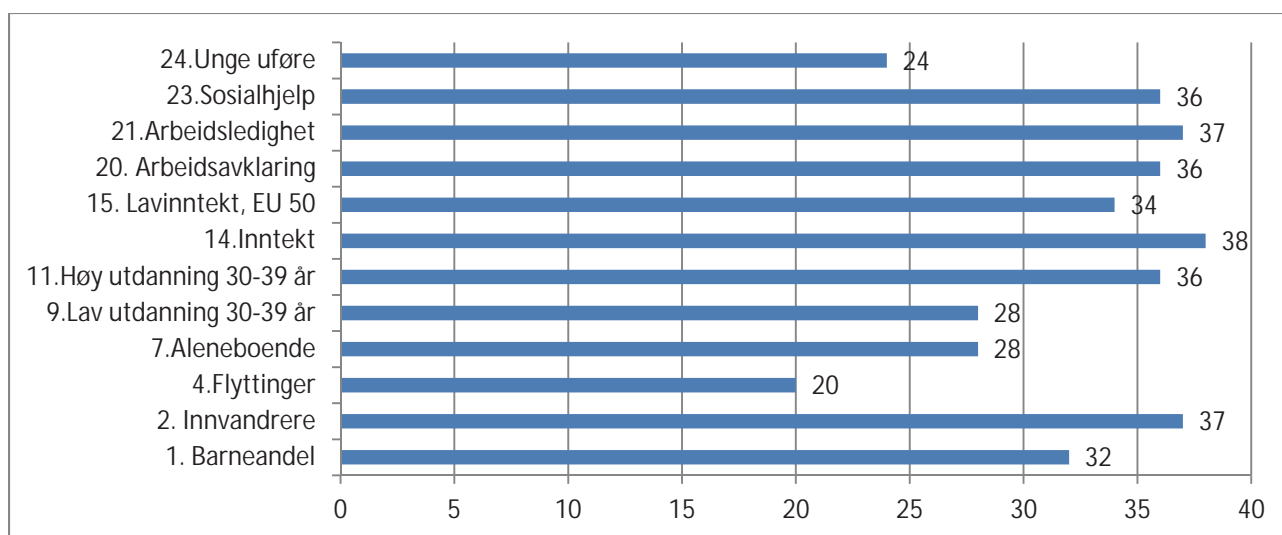
I sonen er det 1573 personer. Sonen kommer forholdsvis høyt ut på 9 indikatorer. Sonen har høy turnover (flytting), men det samme mønsteret preger også sentrumssonene. Det er en høy andel lavinntekt, kombinert med en høy andel stønadmottakere.

Sellebakk/Sorgenfri

I sonen bor det 2242 personer. Sonen er preget av å komme langt ut på flere indikatorer i samleindeksen. Sonen kommer forholdsvis høyt ut på 9 indikatorer. Sonen kommer imidlertid bedre ut på noen indikatorer knyttet til den yngre befolkningen. Sonen har en høy andel lavinntekt, kombinert med en høy andel stønadsmottakere.

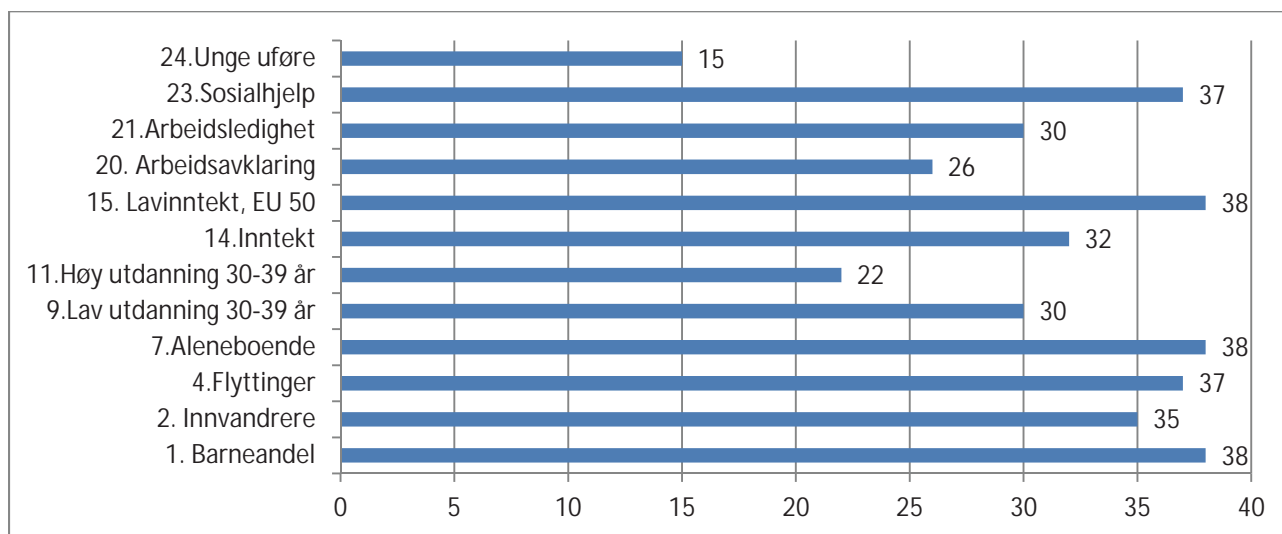
Sonen er preget av en relativt høy andel hus med flere husholdninger (horisontaldelt tomannsbolig eller annet boligbygg med mindre enn 3 etasjer), men også av å ha en heterogen boligmasse.

Sentrum Vest

Sentrum Vest har 1975 innbyggere. Sonen kommer høyt ut på 8 av tolv indikatorer. Sentrum Vest kommer forholdsvis godt ut på 3 indikatorer. Det kan tyde på et område med en sammensatt befolkning. Sonen har relativt høy utdanning, samtidig som sonen også har høy andel med sosialhjelp, lav inntekt og aleneboende.

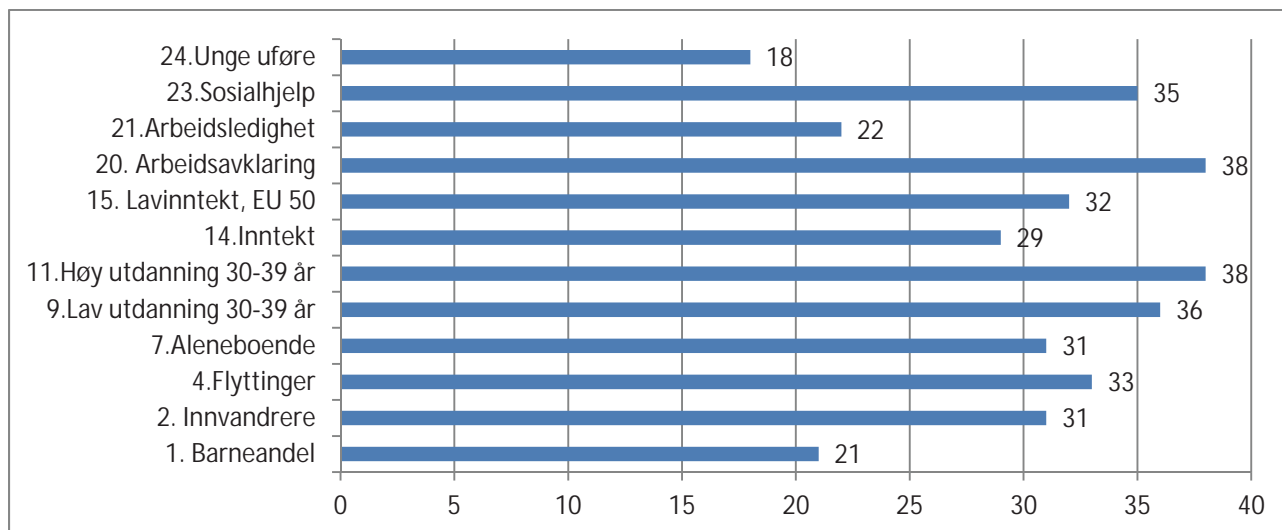
Området er i tillegg noe preget av en viss midlertidig tilhørighet pga. gjennomtrekk, i likhet med de andre sentrumssonene. I sonen er det en større andel som leier enn gjennomsnittet, og det er en overvekt av blokkbebyggelse. Ellers er bygningsmassen sammensatt.

Kniple

I sonen bor det 1 887 personer. Sonen kommer forholdsvis høyt ut på 8 indikatorer. Sonen er preget av tomannsbolig eller annet boligbygg med mindre enn 3 etasjer. Sonen har høy turnover (flytting), men det samme mønsteret preger også sentrumssonene.

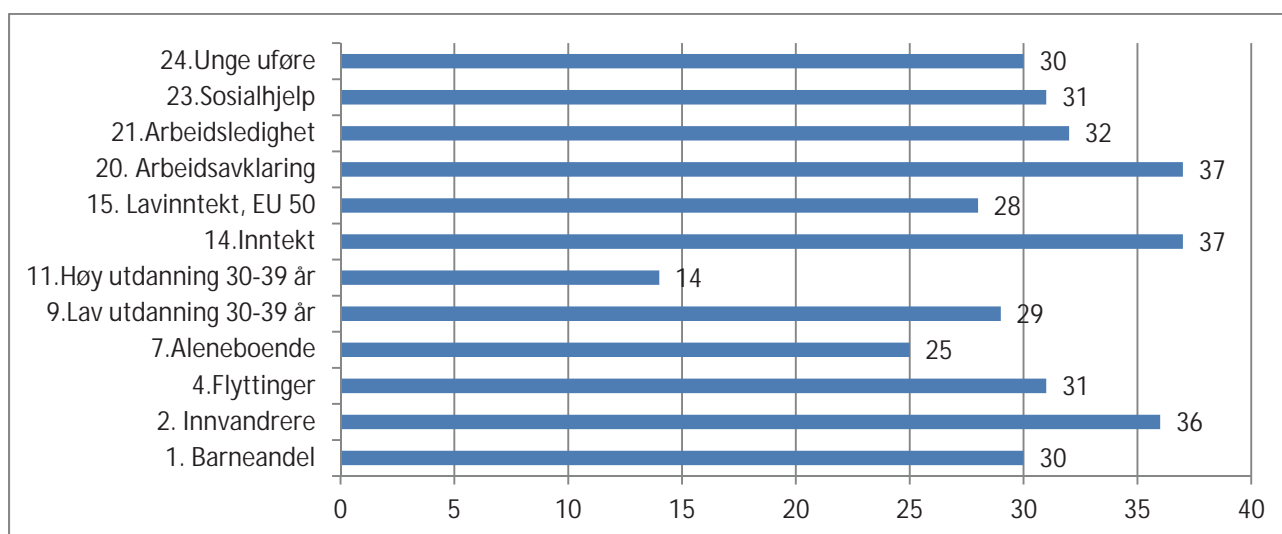
Sonen har en høy andel lav utdanning, lav inntekt. Andel på stønadsordninger er det spesielt sosialhjelp og arbeidsavklaringspenger som gir utslag.

Nøkleby

I sonen bor det 1 513 personer. Sonen kommer forholdsvis høyt ut på 8 indikatorer. I likhet med Sellebakk/Sorgenfri viser tallene for Nøkleby at sonen har en heterogen boligmasse, fordelt på typer boliger.

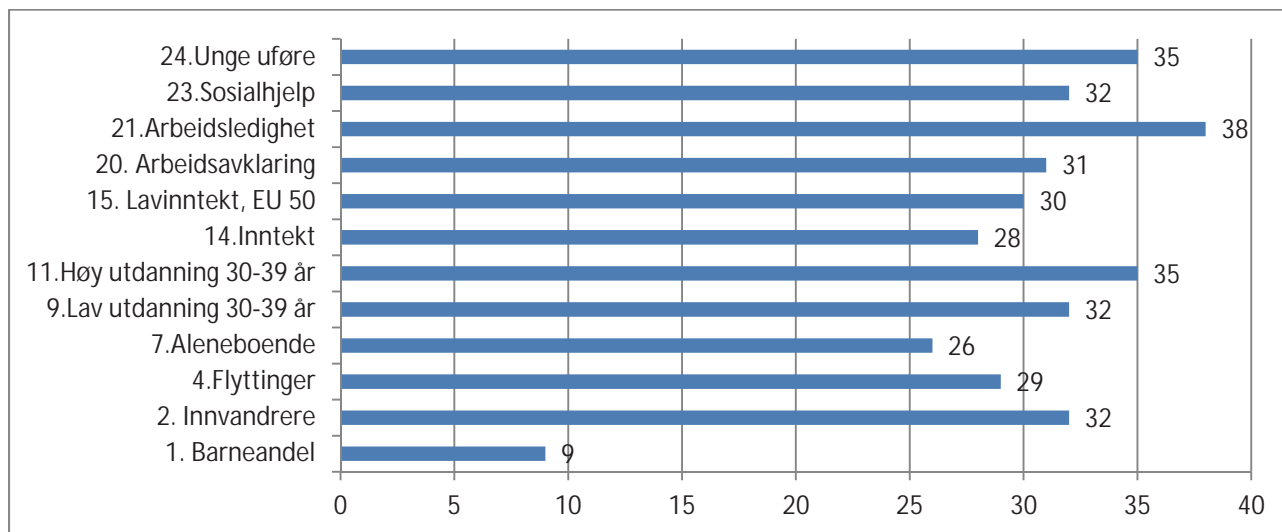
Sonen er preget av å komme langt ut på 9 indikatorer i samleindeksen. Sonen kommer imidlertid bedre ut på indikatorer knyttet til utdanningsnivå. Sonen har en høy andel lavinntekt, kombinert med en høy andel stønadsmottakere.

Leie

Leie har 1 588 innbyggere. Sonen kommer høyt ut på 8 av 13 indikatorer. Sonen har høy andel av rekkehus og hus med flere husholdninger.

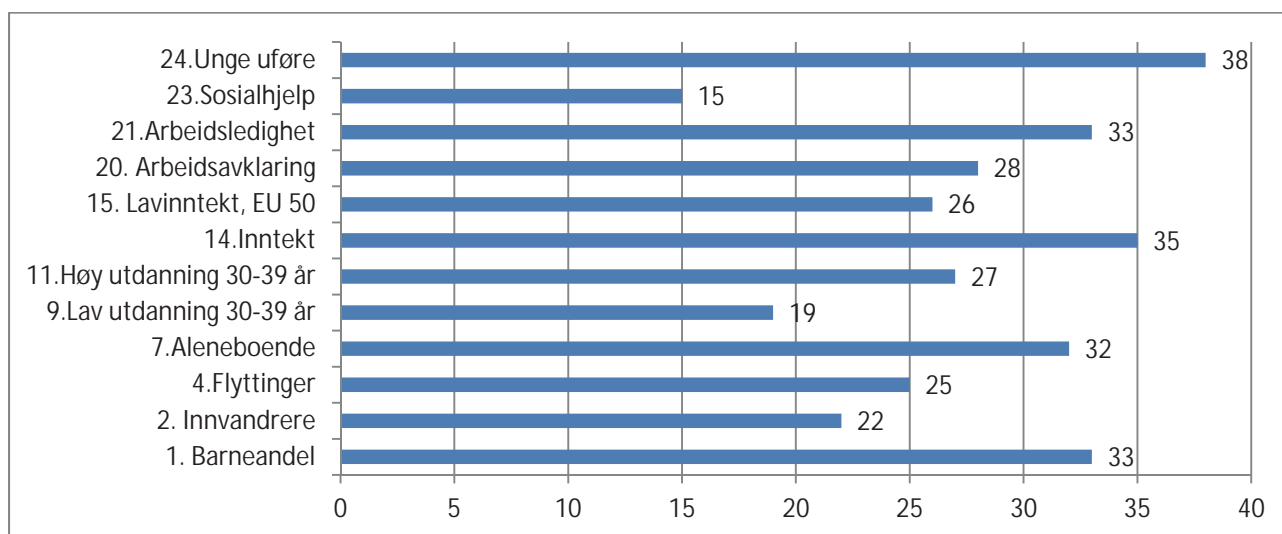
Leie preget i likhet med flere av de andre sonene er det en høy andel lavinntekt, kombinert med en høy andel stønadsmottakere.

Gressvik

I sone Gressvik bor det 1 821 personer. Sonen kommer forholdsvis høyt ut på 6 indikatorer.

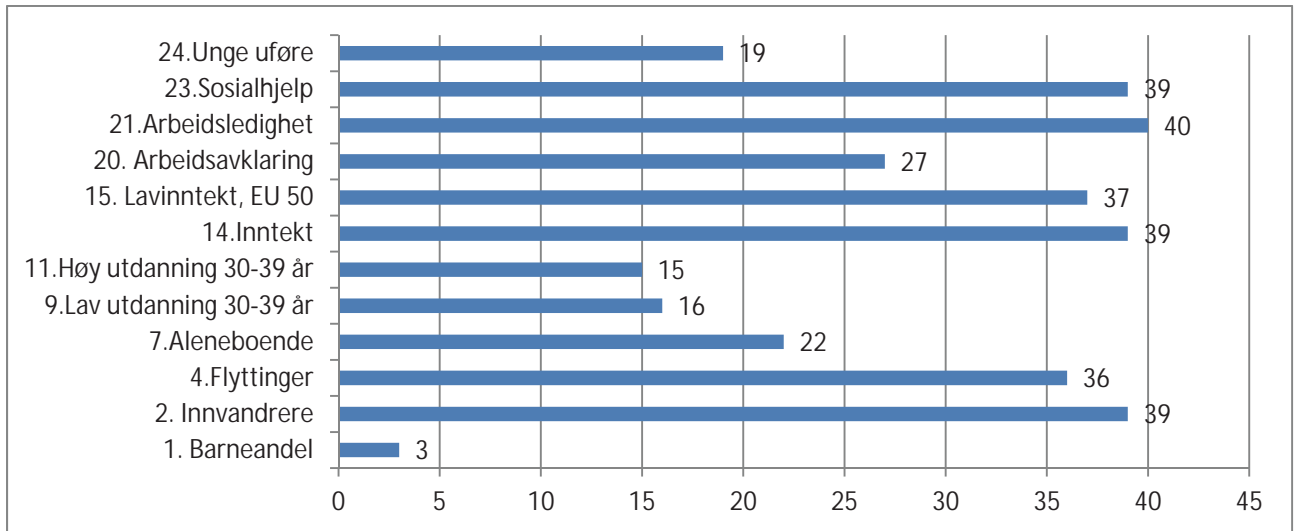
Sonen kommer høyt ut på stønadsordninger. Det er spesielt andelen unge uføre som sonen kommer langt ut på.

Lisleby

Lisleby har 1 651 innbyggere. Sonen har en variert boligmasse med en relativt høyere andel hus med flere husholdninger. Sonen er preget av høy andel flyttinger.

Sonen har et høyt utslag på 7 indikatorer, og lavt utslag på 4 indikatorer. Sonen kommer høyt ut på ulike stønadsordninger, med unntak av unge uføre. Sonen har en stor andel med lav inntekt. Likevel scorer sonen relativt bra utdanningsnivå.

Avslutning / oppsummering:

Levekårskartleggingen viser hvordan et utvalg registrerte, statistiske variable fordeler seg innad i kommunen. Dette er et verktøy for å videreutvikle Fredrikstadsamfunnet i ønsket retning. Levekårskartleggingen er et viktig kunnskapsgrunnlag for seksjonenes og virksomhetenes arbeid med tiltak.

Fredrikstad kommune har mange gode boområder, med mange kvaliteter. Levekårskartleggingen har avdekket en ulik fordeling av levekårsutfordringer innad i kommunen. Et hovedtrekk synes å være at det er større utfordringer i forhold til levekår i sentrumsnære soner langs elveløpene.

Det er viktig å poengtere at levekårskartleggingen ser på resultater på statistiske variable, med hovedhensikt å kunne målrette tiltak for å bedre levekårene og nå overordnede samfunns mål. Rangeringen sonene imellom er gjort med det formålet. Hvorvidt områdene oppfattes som gode eller dårlige boområder avhenger av individuelle preferanser. Områder med det vi karakteriserer som større utfordringer vil også gjerne være preget av et større mangfold enn for eksempel omlandssoner der utfordringene samlet sett vurderes som noe mindre.

Fredrikstad kommune har lenge hatt utfordringer når det gjelder levekår. Utfordringene er på flere områder og utgjør en oppsamling av en rekke forhold som til sammen gir dårligere levekår for innbyggerne, enn sammenlignbare kommuner. Det er for eksempel en høyere andel som dør for tidlig, en høyere andel arbeidsledige og uførepensjonister og lavere andel med høyere utdanning. Det er også en høyere andel som ikke fullfører videregående skole i Fredrikstad, enn Østfold og landet for øvrig.

Kartleggingen er del av en kunnskapsbase og vil bidra til en intern prioritering av tiltak. Den vil kunne gjøre det enklere å samordne og koordinere tiltak.

Levekårskartleggingen er også et svar på nye lovkrav fra statlige myndigheter. Kommunene er fra 1.1.12 pålagt å ha en skriftlig oversikt over befolkningens helse og helserelatert statistikk (Lov om folkehelse). Denne skal foreligge før man starter arbeidet med planstrategi, som et grunnlagsdokument. Levekårskartleggingen er en viktig del av dette.

Med ny lovgivning og tilgang til nyere kunnskap, forskning og statistikk er grunnlaget bedre enn noen gang for å kunne gjøre noe med levekårsutfordringene som Fredrikstadsamfunnet i fellesskap står overfor. Levekårskartleggingen er også en viktig dokumentasjon, med tanke på å søke prosjektmidler.

Å endre levekår tar tid. Levekårskartleggingen vil gjennomføres med to års mellomrom, og måle utviklingen over tid. Foreløpig er Fredrikstad kommune fortsatt i oppstartsfasen, og det er for tidlig å spore større endringer. Dertil kommer at indikatorsettet nå er standardisert, og noe ulikt fra den første kartleggingen. Det gjør det vanskeligere å sammenligne disse to første årgangene, men vil på sikt bidra til et bedre sammenligningsgrunnlag, også mellom kommuner.

Det er flere årsaker bak levekårsutfordringer i sin alminnelighet som er kjent og gyldige også for Fredrikstad. Mye henger sammen med nedarvede sosiale strukturer, samt næringsstruktur i

kommunen og i hele Østfold. Fredrikstad er ikke alene om å ha store levekårsutfordringer – dette er også noe som gjelder store deler av Østfold fylke. Rapporten peker på sammenhengen mellom levekår og utdanningsnivå. Utdanning og å bedre utdanningsnivået er ikke bare et mål i seg selv, men også et middel i arbeidet med å bedre levekårene i Fredrikstad. Det er derfor også spesielt oppløftende at ungdomsundersøkelsen (ikke en del av levekårskartleggingen, men omtalt i kapittel 6) viste at en høy andel av ungdommen i Fredrikstad tror de kommer til å ta høyere utdanning.

En del av levekårsutfordringene rapportene peker på er utfordringer flere større byer har til felles. En viktig erkjennelse for Fredrikstadsamfunnets utvikling er nettopp dette: Byutvikling må også romme et levekårsperspektiv. Man må spørre hvordan vi kan søke å kombinere en fortsatt sterk befolkningsvekst med en positiv utvikling når det gjelder levekår. Dette vil fordre en evne og en vilje til nytenkning og til å se ting i sammenheng.

Virkemidlene ligger også mye i selve kunnskapen, og hvordan vi kombinerer kunnskapsbaser. Et sterkt faglig råd fra prosjektgruppen er å ha en samtidighet og en koordinering i innsats og i ulike tiltak.

Vedlegg 1: Prosjektgruppen

Levekårskartleggingen har vært prosjektorganisert, med en sammensatt prosjektgruppe. Det har vært satt sammen mindre arbeidsgrupper fra prosjektgruppen etter behov. Arbeidet har vært ledet fra seksjon for miljø og samfunnsutvikling, med rådmannens ledergruppe som styringsgruppe.

Miljø og samfunnsutvikling (nå Kultur, Miljø og Byutvikling)	Hege Marie Edvardsen (prosjektleder)
	Bent Olav Olsen
	Alice Moræus
	Svein Øibo
	Gunnar Holme
	Kjersti Lie
	Thor-Aage Solberg
	Elisabeth Bergstrøm
Oppvekst og Utdanning	Marianne Bekker
	Ottar Bruhn
	Tor-Ivar Strand
Omsorg og sosiale tjenester	Wenche Sydvold
	Gry Haugland
	Anita Karlsen
Økonomi og organisasjonsutvikling	Kristian Lilleby (sluttet før ferdigstilling)
Kultur	Bjørn Heidenstrøm
Regulering og Teknisk drift	Marit Johanne Aarum

Vedlegg 2: Utvalgte indikatorer, detaljert beskrivelse

Helsetilstand: Aldersstandardiserte dødsrater

Indikatoren består av en aldersstandardisert dødelighetsrate for hver enkelt sone for henholdsvis kvinner og menn. Raten er den mest riktige angivelse av dødelighet i et område, men innehar også begrensninger. Poenget med dødelighet som indikator er å sammenligne, for eksempel mot historiske data, og mellom sonene. Rater gjør oss i stand til å sammenligne det som er ulikt: hvor mange dør, og i hvilken alder. Hva som er den faktiske dødeligheten i et område, eller hva som er en gruppes reelle levealder får man reelt sett ikke fra før alle har levd sine liv. Når rater dermed skal brukes til å si noe om dødeligheten i et område, eller hvilken levealder en befolkning i gjennomsnitt vil oppnå, må det beregnes en feilmargin. For våre soner vil feilmarginene være så store at vi i bare i sju soner, for ett av kjønnene, kan si at dødeligheten med 95 % sikkerhet er signifikant lavere eller høyere enn i kommunen samlet.

I en artikkel publisert hos SSB, økonomiske analyser 6/2011 av Hilde Eirin Pedersen, er det vist hvilke feilmarginer man opererer med i en gitt folkemengde, og hvilke utslag enkelt dødsfall kan gi.

SSB skriver videre om denne indikatoren:

Aldersstandardiserte dødsrater per 1000 innbyggere 5 år og over (2008-2012)

Beregning av aldersstandardiserte dødsrater bruker WHO's europastandard. For å løse problemet med opphoping av personer med dårlig helse (dvs. høy dødelighet) i levekårssoner med sykehjem, er bosted for de ulike personene i en levekårssone beregnet per 1.1 fem år før året dødeligheten er beregnet for. For beregning av dødelighet for 2008-2012 har vi i utgangspunkt beregnet folketall etter kjønn og 5-årig aldersgruppe per 1.1 i årene 2003, 2004, 2005, 2006 og 2007.

Beregningen av dødeligheten i 2008-2012 blir da som følger:

1. Folkemengden 5 år og over i en levekårssone per 1.1.2008 etter bosted per 1.1.2003 blir folkemengden per 1.1.2003 minus døde i denne befolkningen i 2003, 2004, 2005, 2006 og 2007 (ikke dødsfall i utlandet).
2. Folkemengden per 2009 i en levekårssone beregnes tilsvarende etter bosted per 1.1.2004 minus døde i 2004, 2005, 2006, 2007 og 2008. Tilsvarende gjøres også for folkemengden per 1.1 i 2010, 2011 og 2012.
3. Døde i en femårsgruppe i 2008 i en levekårssone beregnes etter hvor mange av dem som bodde i vedkommende levekårssone per 1.1.2003 og som døde i 2008 (uavhengig av bosted ved død). Alder i 2008 blir fem år høyere enn alder i 2003.
4. Tilsvarende beregnes døde i 2009 etter bosted i 2004 opp til døde i 2012 etter bosted i 2007.
5. Telleren i den aldersbestemte dødelighetsraten for perioden 2008-2012 blir da summen av døde beskrevet i punkt 3 og 4 over, mens nevneren blir summen av folketallene beskrevet i pkt. 1 og 2. Slike beregninger kan ikke gjøres for aldersgruppen 0-4 år da disse personene ikke var født i 2008-2012.

6. Aldersbestemte dødelighetsrater fra 5-9 år og opp til 85 år og over beregnes som forholdet mellom teller og nevner beskrevet i punkt 5 (ev multiplisert med 1 000 eller 100 000).

Aldersstandardisert dødelighetsrate blir en veid sum av de aldersbestemte ratene med de relative verdiene i de ulike aldersklasser i standardbefolkningen som vekter. Det brukes like vekter for kvinner og menn for å kunne sammenlikne dødeligheten mellom kjønnene.

Om statistisk usikkerhet

I tabellen som blir levert blir det oppgitt et konfidensintervall for dødelighetsraten. Dette er et mål på den usikkerhet som gjør seg gjeldende når man tolker raten som uttrykk for et dødelighetsmønster i kommunen/bydelen/levikårsonene. Dødelighetsraten er i seg selv bare en oppsummering av profilen på de faktiske dødsfallene i perioden, kontrollert for alders- og kjønns sammensetningen i kommunen/bydelen/sonen. Især i små kommuner er raten sårbar overfor en tidsavgrenset opphopning av "unormale" dødsfall, som f.eks. ulykker. Konfidensintervallet viser hvor presist vi kan tolke raten som uttrykk for et underliggende dødelighetsmønster. Når f.eks. konfidensintervallet for landstallet på 740 ligger mellom 736 og 744, vil det si at dette intervallet med 95 % sikkerhet omslutter det underliggende dødelighetsmønsteret. Et konfidensintervall for de andre kolonnene i tabellen ville vist enda større usikkerhet, siden ratenes usikkerhet øker når de bygger på færre dødsfall og lavere folkemengde. Hvis antall døde i løpet av femårsperioden er under 20, bør det av statistiske hensyn ikke publiseres. Hvis antall døde i løpet av femårsperioden er mellom 20 og 39, må tallet brukes med varsomhet pga. større usikkerhet.

Mer om inntekt og lavinntekt og forbruksenheter

Inntektsstatistikken for husholdninger omfatter alle personer i privathusholdninger som er registrert bosatt i landet ved utgangen av året. Statistikken er laget ut fra personenes antatte faktisk bosted per 1.1.2013. (ulempen med faktisk bosted er manglende grunnkretsinformasjon, slik at disse personene vises i statistikken med faktisk bostedskommune og oppgitt grunnkrets).

Inntektsbegrepet som benyttes som mål på de økonomiske ressursene er inntekt etter skatt. Dette begrepet omfatter summen av alle yrkesinntekter (lønn- og næringsinntekter), kapitalinntekter (blant annet renteinntekter og avkastning på diverse verdipapirer) og diverse overføringer (for eksempel ulike pensjoner, barnetrygd, bostøtte, statlig kontantstøtte² og sosialhjelp). Til fratregg kommer utlignet skatt og negative overføringer (pensjonspremier i arbeidsforhold og betalt barnebidrag).

For å kunne sammenligne den økonomiske velferden til husholdninger av ulik type og størrelse er det vanlig å "justere" inntekten ved hjelp av såkalte ekvivalensskalaer eller forbruksvekter. En ekvivalensskala prøver å ta hensyn til de stordriftsfordeler som finnes når flere bor sammen. Den gir uttrykk for hvor stor inntekt en husholdning på for eksempel fire personer må ha, for å ha samme levestandard eller økonomiske velferd som en enslig person. I denne statistikken benyttes den såkalte EU-skalaen. Ifølge denne skalaen skal første voksne ha vekt lik 1, neste voksne vekt lik 0,5, mens hvert barn får vekt lik 0,3. I for eksempel en husholdning bestående av fire medlemmer (to voksne og to barn) vil sum forbruksenheter utgjøre $(1 + 0,5 + 0,3 + 0,3) = 2,1$ forbruksenheter. Dette betyr at en slik husholdning med to voksne og to barn må ha en inntekt som er 2,1 ganger større enn en enslig for å ha samme velferdsnivå ved bruk av EU-skalaen.

Lavinntektsgrensen er vanligvis definert ut fra det generelle inntektsnivået i landet, hvor man tar utgangspunkt i medianinntekten (per forbruksenhet) for hele befolkningen. I beregning av levekårsindikatorer på sonenivå brukes den regionale inntektsfordelingen, det vil si at lavinntektsgrensen tar utgangspunkt i medianinntekten (per forbruksenhet) for befolkning i kommunen. Medianinntekten er det inntektsbeløpet som deler en gruppe i to like store halvdel, etter at inntekten er sortert stigende (eller synkende). Det vil altså være like mange personer i kommunen med en inntekt over som under medianinntekten. Personer med en inntekt under ulike avstander til medianinntekten defineres som å tilhøre lavinnteksgruppen. Lavinntektsgrensen settes ofte til 50 eller 60 prosent av medianinntekten. I denne statistikken er det gitt tall for både 50 og 60 prosent av medianinntekten for alle personer i kommunen (unntatt studenter), etter at husholdningsinntektene er regnet om til forbruksenheter ved hjelp av EU-skalaen. Alle personer med en inntekt per forbruksenhet lavere enn dette, regnes da som tilhørende lavinnteksgruppen.

I utgangspunktet er det mest vanlig å benytte 60 % av medianinntekten som en lavinntektsgrense. Personer med inntekter under denne grensen defineres i EU som å være «at-risk-of poverty». Imidlertid så har økningen i median husholdningsinntekt i Norge vært svært sterkt de siste årene (fra 2000 til 2012 økte medianinntekten i befolkningen med over 40 % i faste priser). Dette kan tale for at en avgrensing på 60 % av medianen i mindre grad enn tidligere kan oppfattes som en typisk «lavinntektsgrense». Av den grunn kan det være hensiktsmessig og også benytte 50 % av medianen som en lavinntektsgrense, for bedre å avgrense gruppen med de laveste inntektene.

Ofte utelukkes personer i studenthusholdninger når man måler andelen personer med lavinntekt. Årsaken er at studielån ikke inngår i det inntektsbegrepet (inntekt etter skatt) som benyttes. En studenthusholdning er i denne statistikken definert som husholdninger der hovedinntektstaker verken er yrkestilknyttet eller trygdemottaker, og husholdningen mottar studielån.

I 2012-rapporten ble OECD-definisjonen brukt, men som en del av standardiseringen som er gjort i samarbeid med SSB, er dette endret EU-50 og EU-60. EU-50 er den indikator som ligger nærmest den som ble benyttet i 2012-rapporten. Statistikken bruker kommunemedian, og avviker derfor fra publiserte tall som bruker landsmedianen. I 2012-rapporten ble landsmedian brukt som sammenligningsgrunnlag. Dette ble endret etter anbefaling fra SSB.

Stønader

De viktigste offentlige stønader for personer i yrkesaktiv alder i tillegg til dagpenger for arbeidsledige med opptjente rettigheter, er sosialhjelp, overgangsstønad, arbeidsavklaringspenger og uførestønad. Det er flere grunner til at indikatorene er viktige i en levekårsammenheng: Å leve på stønader gir større risiko for å bli inntektsfattig og å forbli inntektsfattig. Det er forskjell på å være inntektsfattig på et tidspunkt eller over en kort periode. I en artikkel fra SSB (Jon Epland: Veier inn i og ut av fattigdom: Inntektsmobilitet blant lavinntektshushold, Rapporter 2005/16, Statistisk sentralbyrå 2005) opplevde 22 % å ha inntekt under lavinntektsgrensen (såkalt EU-60) minst en gang i løpet av seks år, mens fire prosent var under lavinntektsgrensen "hele tiden". Samme forsker viser at i en gitt treårsperiode gikk 2 % av befolkningen inn i lavinnteksgruppen og 2 % ut av lavinnteksgruppen.

Sosialhjelp er en ytelse for den som "... ikke kan sørge for sitt livsopphold gjennom arbeid eller ved å gjøre gjeldende økonomiske rettigheter" (sosialtjenesteloven § 18).

Arbeidsavklaringspenger er en sikring av inntekt ved sykdom eller skade, og ytelsens størrelse er avhengig av tidligere inntekt. Stønad er tidsbegrenset til fire år, med mulighet for forlengelse i spesielle tilfeller.

Uførepensjon er en ytelse som skal sikre inntekt til livsopphold for den som har fått inntektsevnen varig nedsatt på grunn av sykdom skade eller lyte.

Overgangsstønad skal sikre inntekt til livsopphold til deg som er enslig mor eller far og som er alene om omsorgen for barn. Overgangsstønad gis i en begrenset periode og er avhengig av barnets alder og behovet for stønaden.

FREDRIKSTAD KOMMUNE

Utgiver: Seksjon for Kultur, miljø og byutvikling

Utgitt: 2014

Omslag og foto:
Kommunikasjonsenheten